

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ DOPADY
NÁKLADŮ A VÝNOSŮ SOUDNÍCH SPORŮ
V ČESKÉ REPUBLICE
V LETECH 1993 - 2017

diplomová práce

Autor: Mgr. Tomáš Střeleček

Vedoucí práce: doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.

Rok: 2019

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Mgr. Tomáš Střeleček
V Praze, dne 20. 8. 2019

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu své práce, panu docentovi Miroslavu Ševčíkovi, a to za vedení i radu při zpracovávání této diplomové práce. Rovněž děkuji Ministerstvu spravedlnosti České republiky za poskytnutá data o soudních sporech.

Autor

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Mgr. Tomáš Střeleček**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Hospodářská politika**
Název tématu: **Národohospodářské dopady nákladů a výnosů soudních sporů
v České republice v letech 1993 – 2017**

Zásady pro vypracování:

1. Cíl práce:

Cílem práce bude odpovědět na otázku, jaké mají náklady a výnosy, zejména civilních, soudních sporů dopady na české národní hospodářství a to za období 1993 až 2017. Cílem práce je tudíž, po identifikaci a kvantifikaci nákladů a výnosů soudních sporů, tyto dále kvalifikovat co do směru působení a kvantifikovat co do míry působení na národní hospodářství České republiky za období 1993 až 2017. Cílem práce je rozpoznat zejména ty náklady a výnosy soudních sporů, které jsou nejvýznamnější a navrhnout národohospodářská opatření v rámci hospodářské politiky, která by mohla podpořit pozitivní dopady soudních sporů, jejich nákladů a výnosů, na národní hospodářství. Práce bude přinášet zejména hospodářskopolitická doporučení týkající se regulace soudních sporů, neboť náklady a výnosy soudních sporů významně odrážejí jejich regulační rámec.

2. Význam, aktuálnost, nebo očekávaný přínos zvoleného tématu:

Zvolené téma je významné, neboť má za cíl osvětlit působení nákladů a výnosů soudních sporů na národní hospodářství, což je otázka, která nebyla dosud detailně a systematicky v České republice zpracována. Vzhledem k tomu, že je vysoce v dnešní době aktuální rekonstrukce občanského soudního řádu, měl by být český diskurz obohacen o otázku efektivity, resp. nákladů a výnosů soudních sporů s dopady na národní hospodářství právě v souvislostech chystaných významných legislativních změn. Přínosem zvoleného tématu bude rovněž zkoumání soudních sporů instrumentáři ekonomické vědy a následně představení hospodářskopolitických doporučení.

3. Charakteristika teoretické části práce:

V této části bude analyzován (civilní) soudní spor jako ekonomický fenomén, kterým se zabývá škola law and economics, lze zmínit např. Goulda, Landese, Posnera, Shavella, Coopera a Rubinfeld a Millera. Na základě uvedené literatury se pokusím v české ekonomice identifikovat a kvantifikovat náklady a výnosy soudních sporů. Půjde o cost-benefit analýzu, která bude sloužit pro zkoumání dopadů tohoto fenoménu na národní hospodářství. Na soudní proces bude pohlíženo podle Goulda jako na jakoukoli jinou transakci v ekonomice, kdy se žalobce snaží žalobu žalovanému prodat. Bude analyzován zejména regulační rámec soudních sporů i faktická existence institucí justice, které přináší národnímu hospodářství náklady, ale i výnosy. Použité modely budou vycházet z prací Kakalika a Robynové, Kritzera, Trubeka a kol. a Worthingtona a Bakera, jejich podstata bude spočívat ve vztahu mezi náklady a výnosy soudních sporů a stavem národního hospodářství.

4. Charakteristika praktické části práce:

V této části bude testována hypotéza, že méně nákladné a více výnosné soudní spory přispívají pozitivně k růstu národního hospodářství, resp. že mají takové soudní spory pozitivní dopad na jeho některé sektory. Testování bude spočívat v tom, že pomocí regrese, příp. ekonometrických modelů, budou identifikovány a kvantifikovány nejvýznamnější dopady nákladů a výnosů soudních sporů na národní hospodářství. V testování budu vycházet z modelů Kakalika a Robynové, Kritzera atd. uvedených v teoretické části práce. Empirický materiál bude shromážděn, pokud jde o data o národním hospodářství, z databáze Českého statistického úřadu, příp. České národní banky nebo Ministerstva financí. Ze Statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti, příp. dat dostupných Ministerstvu financí, dále např. z publikace Doing Business budou shromážděna data týkající se nákladů a výnosů soudních sporů, zpravidla půjde o zástupné proměnné (proxy). Z toho důvodu se v této části budu rovněž zabývat vztahem vysvětlované, vysvětlující a proxy proměnné. Na základě výsledků testování hypotézy budou učiněny hospodářskopolitické závěry.

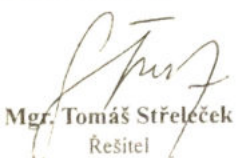
5. Klíčová slova:

law and economics, teorie vlastnických práv, národohospodářské dopady soudních sporů, náklady obětované příležitosti, spravedlivý proces, náklady a výnosy soudních sporů, efektivita soudních řešení sporů, hospodářskopolitická doporučení.

1. Action Committee on Access to Justice in Civil and Family Matters. Access to Civil and Family Justice. A Roadmap for Change. Ottawa: ACAJCFM, 2013.
2. BALAS, Aron; LA PORTA, Rafael, LOPEZ-DE-SILANES, Florencio; SHLEIFER, Andrei. The Divergence of Legal Procedures. American Economic Journal. Economic Policy 2009.
3. BROULÍK, Jan, BARTOŠEK, Jan. Ekonomický přístup k právu. Praha: C. H. Beck, 2015. S. 216.
4. BROULÍK, Jan. Ekonomický přístup k právu v USA a Evropě: Příčiny odlišného rozšíření. Jurisprudence. Č. 2. : Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2014.
5. Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu, Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání Národního vzdělávacího fondu. Konkurenční schopnost České republiky: vývoj hlavních indikátorů. Praha: Linde, 2012.
6. COASE, Ronald. Problem of Social Costs. In: Journal of Law and Economics. Č. 3. Chicago: University of Chicago Press, 1960.
7. COOTER, R. D., RUBINFELD, D. L. Economic Analysis of Legal Disputes and Their Resolution. In: Journal of Economic Literature. Č. 27. New York: American Economic Association, 1989.
8. DAM, Kenneth W. The law-growth nexus : the rule of law and economic development. Brookings Institution Press. 2006.
9. DRAHOZAL, Christopher R., HYLTON, Keith N. The Economics of Litigation and Arbitration: An Application to Franchise Contracts. In: Journal of Legal Studies. č. 2 Chicago: University of Chicago Press, 2003.
10. DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jan. a kol. Občanský soudní řád I, II. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1600 s.,
11. GOULD, John P. The Economics of Legal Conflicts. In: Journal of Legal Studies. č. 2. Chicago: University of Chicago Press, 1971.
12. HUBÁLKOVÁ, Eva. Stručná rukojet' českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech : nové vydání. Praha: Česká advokátní komora, 2008.
13. KAKALIK, J., ROBYN, A. Costs of the civil justice system: Court expenditures for various types of civil cases. Santa Monica: Rand Institute for Civil Justice, 1984.

Datum zadání diplomové práce: září 2018

Termín odevzdání diplomové práce: prosinec 2018

Mgr. Tomáš Střelček
Řešitel

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Práce se zabývá institucionálními a procesními otázkami (civilních) soudních sporů a dále jejich náklady a výnosy z makroekonomického pohledu v kontextu národního hospodářství. Je zkoumána hypotéza, že efektivnější (méně nákladné a více výnosné) řešení soudních sporů má pozitivní dopad na národní hospodářství, a to pomocí systému dílčích otázek s využitím vztahové analýzy. Nebylo vyvráceno z teorie veřejné volby, že produktivita soudců je v zásadě konstantní (nemají totiž incentivy ke změně). Advokátní koncipienti jsou pak těmi, kdo pružně reagují při hospodářském cyklu (poklesu) vstupem do profese. Ukazuje se, že počet zahájených soudních sporů v souladu s *Law and Development* pozitivně koreluje s úrovní ekonomiky. Počet zahájených sporů působí současně proticyklicky. Byly rozlišeny veřejné (výdaje na platy soudců) a soukromé (soudní poplatky) náklady soudních sporů a byly rozlišeny výnosy soukromé (přiznaná částka) a společenské (jako *proxy proměnná* byl použit Rule of Law Index České republiky) soudních sporů. Soudní poplatky regulují počet nápadu a působí proticyklicky. Též se potvrdilo, že společenské výnosy soudních sporů rostou s růstem úrovně HDP.

Klíčová slova: law and economics, law and development, národohospodářské dopady soudních sporů, náklady obětované příležitosti, justiční systém, soudy, náklady a výnosy soudních sporů, efektivita řešení soudních sporů, hospodářský růst, hospodářský cyklus.

JEL klasifikace: K41, O43, P14

Abstract

The thesis deals with institutional and procedural question of (civil) litigations and their costs and benefits from macroeconomic point of view in the context of economy. A hypothesis that more efficient (less costly and more beneficial) solution of court disputes have positive impact on economy is investigated. A system of partial questions is used with employment of analysis of relations. It was not rejected from the Theory of Public Choice that the productivity of judges is in general constant (they have no incentives to change it). Trainees of Attorney are those who can flexibly react in business cycle (downturn) by entering into profession. It has been shown that the number of initiated court disputes positively correlate with the level of economy which is in line with *Law and Development*. Number of initiated disputes also functions counter-cyclically. Public (judges' salary) and private (court fees) costs of litigations and private (adjudicated sum of money) and societal (as *proxy* was used Rule of Law Index of the Czech Republic) benefits of litigations were distinguished. The court fee regulates the number of initiated cases and functions counter-cyclically. It was also confirmed that the societal benefits of litigation rise with rise of the level of GDP.

Key words: law and economics, law and development, economic impact of litigation, opportunity costs, justice system, courts, costs and benefits of litigation, efficiency of litigation, economic development, business cycle.

JEL Classification: K41, O43, P14

Obsah

Úvod	1
1. Metodologická část.....	5
2. Teoretická část.....	7
2.1. Základní pojmy	8
2.1.1. Soudnictví.....	8
2.1.2. Justiční systém	9
2.1.3. Soudní spor	10
2.2. Soudní spor v národním hospodářství	11
2.3. „Justiční politika“ jako součást hospodářské politiky	13
2.4. Přehled teorií a literatury	14
2.4.1. Teorie veřejné volby a soudní spor	14
2.4.2. Law and Economics a soudní spor	16
2.4.3. Law and Development a soudní spor	17
2.4.4. Literatura o nákladech a výnosech soudních sporů.....	19
2.5. Výzkumné hypotézy a otázky	19
2.6. Dostupná data.....	24
3. Praktická část	27
3.1. Analýza vývoje soudnictví a soudních sporů	27
3.1.1. Institucionální struktura soudních sporů	28
3.1.2. Procesní otázky soudních sporů	31
3.2. Analýza efektivity soudních sporů	35
3.3. Analýza nákladů a výnosů soudních sporů.....	41
3.3.1. Analýza nákladů soudních sporů	41
3.3.2. Analýza výnosů soudních sporů	47
3.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady	51
3.4.1. Institucionální otázky.....	51
3.4.2. Procesní otázky	54
3.4.3. Náklady a výnosy soudních sporů.....	59
3.4.3.1. Náklady soudních sporů.....	59
3.4.3.2. Výnosy soudních sporů.....	62
Závěr	65
Seznam použitých zkratk	71
Seznam grafů	72
Seznam literatury a dalších pramenů	74
Přílohy.....	78

Úvod

Soudní spory jsou nejen právním, ale i ekonomickým fenoménem. Soudní spory existují kvůli tomu, že jednotlivci sledují své vlastní cíle a někdy ve svém vyjednávání musí pokračovat i s pomocí soudního sporu. Soudní spory lze totiž chápat v *Law and Economics* jako další transakci, pokračování vyjednávání jinými prostředky. Rovněž je samo soudnictví tím, že projednává a rozhoduje spory každého, kdo se na něj obrátí, a vydá příp. zpravidla rozsudek, čímž postaví práva a povinnosti stran na jisto, chápáno jako veřejný statek. Rozhodování sporů tak přináší pozitivní externalitu v podobě právního státu, resp. vlády práva, jeho vymahatelnosti.

Soudní spor je chápán v této práci jako nalézací civilní soudní řízení sporné (podrobněji v teoretická část), tzn. jako soudní řízení, kde vystupuje soud a strany a spor vychází z poměrů práva soukromého. Tím jsou vyloučeny věci trestní, správní, ale i ústavní. Typickým příkladem takového soudního sporu, kterým se zabývám v této práci, je soudní spor zahájený žalobou o zaplacení peněžitě částky. Výsledkem takového sporu je, že soud buď žalobu zamítne (a tak nepřizná žalovanou částku), nebo přizná žalovanou částku či její část. Ze zkoumání jsou tak vyloučeny věci výkonu rozhodnutí a exekuce, věci insolvenční, a samozřejmě mediace a rozhodčí řízení, což nejsou soudní řízení.

Za stávajícího stavu nejsou ekonomické otázky brány při rozhodování soudních sporů v zásadě v úvahu. Zejména otázka nákladů a výnosů soudních sporů není soudy při rozhodování v zásadě vůbec zohledňována, kupř. soudce neví, nebere v úvahu, jaké jsou náklady soudního sporu. Podívám-li se na poslední reformy civilního soudnictví, tak jedním z nejvýznamnějších příkladů je *Woolfova* a *Jacksonova* reforma civilního soudnictví v Anglii. *Woolfova* reforma nebyla dostačující, a tak *Ruppert Jackson* musel provést její úpravu s cílem, aby soudci nejen rozhodovaly spravedlivě a rychle, ale též rozhodovali s přiměřenými náklady hodnotě a významu projednávané věci¹. Z toho plyne, že jde o aktuální přístup, jsou-li v soudním sporu brány v úvahu náklady. Aktuálnost práce je dána tím, že přichází v době, kdy se připravuje rekodifikace

¹ Viz doplnění tzv. *Overriding Objective* o slova *proportionate cost* v C.P.R. 1.1(1): *These Rules are a new procedural code with the overriding objective of enabling the court to deal with cases justly and at proportionate cost.*

civilního procesu, a tak některé závěry by mohly sloužit současně jako podněty pro nový pohled na soudní spory a jejich regulaci. Dále je práce aktuální proto, že dosud nebyl proveden, pokud je mně známo, komplexní pohled na soudní spory a národní hospodářství, jejich náklady a výnosy v českém prostředí a jejich národohospodářské dopady. Přínosem tak mají být ekonomické poznatky o soudních sporech, když soudní spory jsou obvykle zkoumány spíše nástroji právními než ekonomickými

V práci se zabývám nejprve teoretickými otázkami, a to vymezením základních pojmů a rozlišením základních teorií týkajících se soudních sporů. Jak už bylo zmíněno, věnuji se směru *Law and Economics* (kupř. *Gould, Miller, Posner, Cooter, Rubinfeld*), který mimo zmíněné rozlišuje problém pána a správce, které lze aplikovat i na soudní spor. Též vycházím z teorie veřejné volby, kterou lze aplikovat především na soudnictví, soudce. Dále se zabývám literaturou o nákladech a výnosech soudních sporů (kupř. *Kakalik, Ross, Kritzer*), resp. soudnictví, která však nepřináší ucelenou teorii, zaměřuje se především na přesnou identifikaci a kategorizaci nákladů a výnosů soudních. Zejména ze směru *Law and Development* vycházejí výzkumné otázky a hypotézy (kupř. *Clemen, Gugler, Crain*). Ústřední je hypotéza, že efektivní řešení soudních sporů (méně nákladné a více výnosné soudní spory) má pozitivní dopad na národní hospodářství a jeho rozvoj. Takovou tezi zastává OECD: *Judicial systems serve important purposes in up-holding social values but also in determining economic performance. [...] A good enforcement of contracts [...] has a positive impact on growth* (OECD, 2013, s. 2). Rovněž je efektivní řešení soudních sporů lepší pro podnikatelské prostředí, jak uvádí World Bank Group ve svém projektu *Doing Business*, v části *Enforcing Contracts* (2019). Tato ústřední hypotéza se rozpadá do jednotlivých dílčích výzkumných otázek týkajících se institucionální struktury a samotného vývoje soudních procesů a jejich nákladů a výnosů a dopadů na národní hospodářství (podrobněji část Výzkumné hypotézy a otázky). Přínosem práce tak má být poznání, jaké jsou základní charakteristiky soudních sporů a jaký je jejich vztah se stavem národního hospodářství, dále to, jaké jsou náklady a výnosy soudních sporů a jak tyto dopadají na národní hospodářství.

Jak se podává, soudní spor má svoji mikroekonomickou stránku, v níž je analyzován vztah soudu a stran a jejich jednání. V této práci se v praktické části zabývám makroekonomickou stránkou soudních sporů a jejich institucionální struktury, údaje o

nich agreguji na úrovni národního hospodářství České republiky. Analyzováno je institucionální prostředí soudních sporů (především soudci, advokáti). Dále je zkoumána procesní stránka soudních sporů (zahájené soudní spory, pravomocně skončené soudní spory, průměrná délka soudních sporů). Dále se zaměřuji na kategorizaci nákladů (zejména platy soudců, ale i soudní poplatky) a výnosů soudních sporů (zejména přiznaná částka v soudních sporech). Následně analyzuji data o institucionální struktuře a soudních sporech, jejich nákladech a výnosech v kontextu národního hospodářství, zejména reálného HDP a jeho vývoje. Vycházím z dat získaných na základě mnou položených dotazů z Ministerstva spravedlnosti ČR a dále z veřejně dostupných dat (Ministerstva financí ČR, Českého statistického úřadu). Tato data jsou analyzována, a to i s použitím jednoduchých regresí pro zjištění trendu časové řady.

S použitím metod analýzy institucionálního prostředí a procesu, analýzy nákladů a výnosů soudních sporů a následné analýzy dopadů těchto nákladů a výnosů soudních sporů na národní hospodářství činím závěry o stavu soudnictví a soudních sporů (viz praktická část). Tyto otázky jsou o to aktuálnější, že se jim nikdo, pokud je mně známo, podrobněji v českých podmínkách nevěnoval. Okrajově se jim věnovali *Baňouch* (2008), *Fryštenská* (2015, 2015a), *Knot* (2006), *Tříška* (2006), nebo též kupř. nalézáme některé závěry o institucionální struktuře v kapitole *Institucionální kvalita* publikace *Konkurenční schopnost České republiky: Vývoj hlavních indikátorů* (Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu, Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání Národního vzdělávacího fondu, 2010). Podrobná analýza (a syntéza) stavu soudních sporů, jejich institucionální struktury, ale především analýza nákladů a výnosů soudních sporů a jejich dopadů na národní hospodářství, není v podobě, v jaké je v této práci učiněna, k dispozici.

Cílem této práce tak je analyzovat stav institucionální struktury soudních sporů a soudních sporů jako takových v České republice za sledované období od jejího vzniku do roku 2017, příp. i později, jsou-li k dispozici data, stejně tak jako analyzovat náklady a výnosy soudních sporů a přinést závěry o efektivitě řešení soudních sporů v České republice. Výsledkem má být poznatek, jakým způsobem mezi sebou vývoj hospodářství (trend HDP a vývoj HDP – hospodářský cyklus) a jednotlivé charakteristiky institucionální struktury soudních sporů a soudních sporů jako takových

a jejich nákladů a výnosů korelují (příp. zda lze rozpoznat kauzální vztah). Jednotlivé výzkumné otázky a očekávané výsledky jsou uvedeny v části s názvem Výzkumné hypotézy a otázky. Výsledkem co do zkoumané hlavní hypotézy má být potvrzení či vyvrácení hypotézy, že efektivní řešení soudních sporů (nízké náklady a vysoké výnosy) má pozitivní dopad na národní hospodářství (hypotéza A a B). Dále vzhledem ke zkoumaným otázkám očekávám v části Výzkumné hypotézy a otázky uvedené hypotézy, které dílčím způsobem řeší ústřední hypotézy. Tyto hypotézy vycházejí z představených teorií, zejména *Law and Development*. Tyto hypotézy, jak už bylo uvedeno, testuji pomocí vztahové analýzy. Výsledkem jsou poznatky o platnosti těchto hypotéz. Z toho plyne, že výsledkem je jednak to, jak jsou soudní spory efektivní a též, jaké mají spory (včetně jejich nákladů a výnos) dopad na národní hospodářství. Na základě těchto poznatků jsou poskytnuty národohospodářská doporučení vzhledem k institucionální struktuře soudních sporů a procesní stránky soudních sporů.

1. Metodologická část

V práci je použito řady postupů a metod s cílem zodpovědět výzkumné otázky a hypotézy, které se týkají stavu soudnictví a soudních sporů, jejich nákladů a výnosů, a dopadů na národní hospodářství (Viz část 2.5. Výzkumné hypotézy a otázky) Výchozím bodem je, že práce je zaměřena makroekonomicky (ani nejsou veřejně k dispozici mikrodata, které by bylo možné použít – viz část 2.6. Dostupná data). Přesto se práce zaměřuje na soudní spor (jeho vymezení viz 2.1.3. Soudní spor), nikoli na soudnictví obecně. Z toho vycházejí zvolené postupy a metody.

Nejprve jsou v teoretické části vymezeny jednotlivé pojmy jako uvedení do tématu (zejména je definován soudní spor), tím je prostor zkoumání zúžen, konkretizován. Následuje přehled teorií a literatury provedený literární rešerší. Jsou zde analyzovány pomocí srovnání jednotlivé teoretické přístupy k soudnictví a soudnímu sporu (teorie veřejné volby, *Law and Economics*, *Law and Development*), které podrobují kritickému zhodnocení, podávám vlastní názor na ně a vybírám na základě nich vhodný přístup pro zkoumané otázky. Zvláštní část literární rešerše se týká literatury o nákladech a výnosech soudních sporů, která je samostatně stojící, která má často za cíl přesně kategorizovat náklady a výnosy soudních sporů (především s použitím dotazníkového šetření). Používám tedy literární rešerše bibliografické pro teoretické přístupy a též literární rešerše faktografické pro některé závěry, které lze použít pro výzkum prováděný v této diplomové práci směřující k zodpovězení kladených otázek a hypotéz. Tato literatura je především zahraniční, česká literatura na toto téma je velmi omezená (podrobněji v části 2.4. Přehled teorií a literatury).

Závěrem teoretické části na základě provedené literární rešerše a zhodnocení jejích závěrů volím ústřední teorii, která nejlépe vystihuje podstatu zkoumaného problému. Rovněž si kladu výzkumné otázky a k nim přiřazuji hypotézy vyplývající z teorie. Stanovuji ústřední hypotézu (Hypotéza A a B), pro kterou vybírám dílčí hypotézy I-XV, které lze přímo, na rozdíl od hypotézy A a B, testovat. Postup je tedy od obecnější hypotézy ke konkrétnější. Pro zkoumané otázky následně obstarávám data z veřejně dostupných zdrojů a na základě dotazu podle zákona č. 106/1999 Sb., o veřejném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, neboť ne všechna data pro

zodpovězení kladených otázek a testování hypotéz jsou k dispozici (viz část 2.6. Dostupná data).

V praktické části práce se věnuji systému otázek a hypotéz, na které hledám s pomocí následujících metod a postupů odpověď. Nejprve je provedena analýza vývoje soudnictví a soudních sporů, jsou analyzována data o institucionální struktuře a o procesních otázkách. Provádím analýzu systémovou, a to na úrovni institucí a na úrovni procesu. Následně analyzuji tato data v jejich vzájemné souvztažnosti, provádím analýzu vztahovou. Výsledkem má být poznatek o efektivitě řešení a zahajování soudních sporů (viz část 3.2.). Následuje analýza nákladů a výnosů soudních sporů. Nejprve se zabývám klasifikační analýzou, abych kategorizoval jak náklady, tak výnosy soudních sporů. Následně uplatňuji vztahovou analýzu pro vztah nákladů a procesních proměnných. V další části provádím výzkum metodou vztahové analýzy mezi institucionálními, procesními otázkami, náklady a výnosy soudních sporů a stavem národního hospodářství (úrovni národního hospodářství představovanou HDP ve stálých cenách, a tam, kde je to vhodné, též hospodářským cyklem, vývojem reálného HDP, meziroční změna). Nakonec zhodnocuji soudní spory, jejich náklady a výnosy, v národním hospodářství, zhodnocuji soudní spory co do jejich efektivity a zhodnocuji, jejich dopad (a jejich nákladů a výnosů) na národní hospodářství. Podávám národohospodářská doporučení týkající se soudních sporů.

2. Teoretická část

V teoretické části jsou nejprve vymezeny základní pojmy klíčové pro zkoumání soudních sporů v národním hospodářství, jejich výnosů a nákladů a dopadů v národním hospodářství. Výchozím bodem jsou pojmy jako soudnictví, justiční systém a soudní spor. Je třeba předeslat, že se práce zaměřuje na civilní spory (podrobněji dále). Následně je soudní spor zařazen do kontextu národního hospodářství a je vymezena, jako nový pojem tohoto významu, „justiční politika“ jako součást hospodářské politiky. Má-li fenomén soudních sporů dopady na národní hospodářství (a národní hospodářství zpětně ovlivňuje soudní spory, podrobněji dále), pak je vhodné na soudní spory též pohlížet hospodářskopolitickým hledím.

Po vymezení základních východisek pro zkoumané otázky je podán přehled aktuálních teorií, které se soudnictví a soudním sporům věnují podrobněji, a to na základně literární rešerše. Zvláštní pozornost je věnována směru rozlišovaném zvláště v poslední době jako *Law and Development*, který na soudní spory jako fenomén vyplývající z právního systému nahlíží makroekonomicky, a to s ohledem na dopady soudních sporů na rozvoj národního hospodářství. Práce vychází především ze směru *Law and Development*, avšak nepomíjí ani východiska a závěry Teorie veřejné volby a obecně *Law and Economics* (někdy bývá rozlišováno *Law and Economics of Development* jako ekvivalent *Law and Development* (Buscaglia, 1999)). Dále se věnuji přehledu literatury, která se zaměřuje na analýzu nákladů a výnosů soudních sporů; literatura o výnosech soudních sporů je však velmi omezená.

V závěrečných částech teoretické části práce se nejprve zabývám vymezením výzkumných otázek, které jsou analyzovány a zodpovězeny v praktické části. Navazuji na závěry aktuální literatury. Rozdělují výzkumné otázky na otázky po stavu soudnictví a soudních sporů, otázky nákladů a výnosů soudních sporů a jejich dopadů na národní hospodářství. Tyto otázky zodpovídám v praktické části této práce. K řešení výzkumných otázek používám metody analýzy institucí, analýzy civilního procesu, analýzy nákladů a výnosů soudních sporů a analýzy dopadů těchto jevů na národní hospodářství. U všech jevů je nejprve využita klasifikační analýza, následně analýza vztahová a prostor je věnován rovněž analýze kauzální (mezi soudními spory a

národním hospodářstvím). Nakonec jsou poznatky syntetizovány. Nakonec jsou v teoretické části uvedeny zdroje dat, z kterých vycházím v praktické části.

2.1. Základní pojmy

2.1.1. Soudnictví

Soudnictví je funkcí státu vzhledem k ochraně práv a právem chráněných zájmů. Je-li moderní stát nejpozději v návaznosti na *Charlese Louise Montesquieua* a jeho *L'esprit des lois* (z roku 1748) založen nikoli na jednotě, ale tripartici moci, vychází soudnictví z této samostatné moci soudní. Soudnictví tak v soudobém moderním demokratickém právním státě slouží nejen ochraně práv, ale též funguje jako „check and balance“ mocí dalších, a to moci zákonodárné a výkonné. Soudnictví je však svojí povahou starší než legislativa a veřejná správa (Zoulík, 1995, s. 37).

V soudobém moderním demokratickém právním státě je však ústřední kontextualizace soudnictví vzhledem k právnímu státu.² Ochrana práv a právem chráněných zájmů je tak účelem soudnictví, neboť v moderním státě se uplatňuje „rule of law“ (neboli vláda práva).³ Z toho tak vyplývá zmíněná primární ochranná funkce soudnictví, kdy porušeným či ohroženým právům a právem chráněným zájmům je poskytována ochrana. V souvislostech soudobého moderního demokratického právního státu nemusí subjektivní práva porušovat druhému jen jednotlivec, ale může to být i stát. Soudnictví poskytuje ochranu i sociálním právům, neboť soudobý moderní demokratický právní stát je i státem sociálním. Soudnictví je tak spojeno jak s ochranou proti porušení soukromých subjektivních práv, tak i veřejných subjektivních práv. Soudnictví stojí jako hráz proti uplatňování veřejné a soukromé moci v rozporu s právem, resp. zákonem (*contra legem*)⁴.

Soudnictví lze rozlišit na soudnictví trestní, správní, civilní a ústavní. V trestním a správním soudnictví je poskytována ochrana veřejným subjektivním právům, resp. právem chráněným zájmům. Historicky existoval jednotný proces, jednotné soudnictví,

² Obdobně Zoulík (1995, s. 3-4).

³ Na okraj lze zmínit, že právní stát je charakteristický pro středoevropskou, resp. celou kontinentální právní kulturu, kdežto „rule of law“ má svůj původ v angloamerické právní kultuře. Jejich význam je však obdobný.

⁴ V případě moci veřejné ta nesmí být uplatňována v rozporu s právem, ale též nesmí vybočovat z případů, mezi a způsobů právem, resp. zákonem aprobovaných (*secundum et intra legem*) (srov. čl. 2 odst. 3 Ústavy).

z kterého se postupně diferencovaly různé procesy, specializované soudnictví. Původně soudnictví nahrazovalo svépomoc, a to jako civilizovanější způsob řešení konfliktů,⁵ které přirozeně ve společnosti vznikají. Pro moderní soudnictví je charakteristická *specializace, odbornost a soudcovská nezávislost* (Zoulík, 1995, s. 38). Civilní soudnictví se svojí podstatou liší, neboť to poskytuje ochranu ohroženým či porušeným soukromým subjektivním právům⁶ (na rozdíl od soudnictví trestního, správního a ústavního).

Hlavním posláním civilního soudnictví je rozhodování sporů vyplývajících z poměrů práva soukromého. Trestní a správní soudnictví naproti tomu mají poslání jiná. Základní u trestního soudnictví je projednání obžaloby a rozhodnutí o vině a trestu,⁷ kdežto u správního soudnictví je základní přezkum činnosti správního orgánu na základě tvrzení žalobce, že byl zkrácen na svých právech takovým rozhodnutím či v souvislosti s ním⁸. Ústavní soudnictví se zcela vymyká ostatním druhům soudnictví, neboť poskytuje mj. ochranu ústavně zaručeným právům v incidenčním přezkumu ústavnosti⁹.

2.1.2. Justiční systém

K ochraně práv a právem chráněných zájmů jsou povolány v České republice primárně soudy. Justiční systém tak zahrnuje především soudní soustavu tvořenou soudy okresními, krajskými, vrchními, Nejvyšším soudem a Nejvyšším správním soudem. Ústavní soud České republiky má zvláštní postavení, stojí mimo soustavu obecných soudů. Soudy projednávají a rozhodují věci ve složení soudních senátů či samosoudců, kterým asistují další soudní osoby jako jsou justiční čekatelé, asistenti soudců, vyšší soudní úředníci, soudní vykonavatelé aj. Justiční systém se však nevyčerpává jen soudními osobami, ale i další osoby vykonávají nezbytné funkce justičního systému. Jsou to soudní exekutoři, insolvenční správci, ale i znalci a tlumočníci. Pro trestní soudnictví vykonávají zvláštní úkoly též další instituce (kupř. státní zastupitelství).¹⁰ Na straně účastníků soudního sporu zpravidla vystupují advokáti jako jejich zástupci, příp. advokátní koncipienti připravující se na výkon povolání advokáta. Pro správu soudů je

⁵ Obdobně Jolowicz (2008, s. 510).

⁶ Srov. civilní pravomoc soudní v § 7 odst. 1 o.s.ř.

⁷ Srov. § 1 odst. 1 t.ř.

⁸ Srov. § 65 odst. 1 s.ř.s.

⁹ Jde o řízení o ústavní stížnosti.

¹⁰ Práce je zaměřena na civilní spory, a tak se podrobněji těmto institucím trestního soudnictví nevěnuji.

pak klíčové Ministerstvo spravedlnosti České republiky, které zejména zajišťuje soudy materiálně a má svoji nezastupitelnou roli v procesu jmenování soudců a předsedů soudů.

2.1.3. Soudní spor

Soudní spor lze vymezit jako konflikt mezi dvěma stranami (žalobcem a žalovaným), kde je nejistota o jejich soukromých právech a povinnostech,¹¹ který projednává a rozhoduje soud. Z uvedeného na prvním místě vyplývá, že nemůže jít o rozhodčí řízení, ani mediaci, neboť nejde v takovém případě o soudní spor. Charakteristické je dále pro pojem soudního sporu to, že nemůže jít o jinou právní věc, ale musí jít o spor, konflikt. To jednak vylučuje jiné soukromoprávní věci, které nejsou svojí povahou obecně sporem, jako je péče soudu o nezletilé, řízení o pozůstalosti, věci manželské atp.,¹² jednak to vylučuje vykonávací řízení, exekuční řízení a též řízení insolvenční. Rovněž z uvedeného vyplývá, že v pojmu soudní spor nejsou zahrnuty trestní, správní, ani ústavní procesy, protože se v nich rozhoduje o veřejných subjektivních právech, nikoli o soukromých subjektivních právech (srov. též výklad o druzích soudnictví shora).¹³

Soudním sporem¹⁴ v této práci rozumím, jak už bylo naznačeno, nalézací civilní řízení sporné (a to primárně v prvním stupni, ale i v odvolacím a dovolacím řízení). V takovém nalézacím civilním řízení sporném vystupuje soud jako nezúčastněný (nezávislý a nestranný) třetí, v obsazení v zpravidla samosoudcem (příp. senátem), který projednává a rozhoduje spor mezi žalobcem a žalovaným (na základě podané žaloby) o jejich soukromých právech a povinnostech. Na stranách žalobce a žalovaného pak zpravidla vystupují advokáti jako zmocněnci stran civilního sporu. Výsledkem civilního sporu je zpravidla rozsudek, kterým se soukromá práva a povinnosti staví najisto.¹⁵ Tento rozsudek, nabyde-li právní moci, je titulem pro výkon rozhodnutí nebo exekuci¹⁶. Typickým příkladem soudního sporu (dále používaný též jako modelový soudní spor), který jsem zde vymezil, je tak spor o zaplacení peněžité částky, zahájený žalobcem,

¹¹ Obdobně Zoulík (1995, s. 18).

¹² V právní terminologii jsou nazývány věcmi nespornými či zvláštními (srov. výčet § 2 z.ř.s.).

¹³ Je třeba přiznat, že v obecné řeči se soudním sporem rozumí jakýkoli soudní proces, v této práci je však používán v přesnějším významu.

¹⁴ Anglickým ekvivalentem je zpravidla *litigation* (z latinského pojmu *lis*, neboli spor).

¹⁵ Charakteristický pro nalézací civilní řízení sporné je deklaratorní rozsudek.

¹⁶ V takovém případě již není o částce k zaplacení uvedené v titulu pochyb, není sporná. Výkon rozhodnutí, ale ani exekuci, tak nelze zařadit mezi soudní spory.

který soud projedná a v kterém rozhodne o tom, zda žalovaný je (či není)¹⁷ povinen žalobci žalovanou částku zaplatit.

2.2. Soudní spor v národním hospodářství¹⁸

V národním hospodářství existují soudní spory v důsledku rozdílných cílů, které jednotlivci a firmy sledují. Je třeba si uvědomit, že soudní spor je v moderních demokratických právních státech zahájen bez souhlasu žalovaného, a tak je to primárně žalobce, kdo určuje, zda soudní spor proběhne či nikoli, a o čem se soudní spor povede.¹⁹ Zahájení soudního sporu tak je, předpokládáme-li racionálního agenta (koncept *homo oeconomicus*), prostředkem sledování (a naplňování) soukromých cílů.

V modelovém soudním sporu je žalovaná částka žalobou uplatňována u soudu s největší pravděpodobností proto, že selhaly jiné způsoby dosažení cíle (kupř. opakovaná žádost o uhrazení kupní ceny, vyjednávání o slevě na zboží, vyjednávání o náhradě škody atp.). Vše uvedené je soukromým řešením sporu, kdežto soudní spor je veřejným, resp. státním řešením sporu, se zapojením (státního) soudu. Soudní spor je tak chápán jako *ultimum remedium* (poslední možnost). Byť jde o poslední možnost, tak z ekonomického pohledu jde v případě soudního sporu nadále o zvláštní druh ekonomické transakce. Soudní spor navazuje na vyjednávání, příp. renegociaci.²⁰ Žalobou žalobce „prodává“ žalovanému svůj případ (Miller, 1994, s. 303), kde soudce (ale i žalovaný kupř. svou nečinností²¹) je tím, kdo o „prodeji“ rozhoduje. V případě kladného výsledku v modelovém soudním sporu musí žalovaný za žalobu „zaplatit“, v případě negativního následku žalovaný neplatí (avšak žalobce, tam kde se uplatní pravidla o náhradě nákladů podle úspěchu ve věci, což je případ i České republiky,²² je stíhán alespoň náhradou nákladů protistrany).

Dalším klíčovým pohledem na soudní spor v národním hospodářství je, že výsledek soudního sporu (zpravidla rozsudek), je veřejným statkem, resp. už samotná existence

¹⁷ To vede k zamítnutí žaloby.

¹⁸ Jde o uvedení do tématu soudního sporu v národním hospodářství s využitím základních poznatků z *Law and Economics*. K *Law and Development* a *Literatuře o nákladech a výnosech soudních sporů* viz dále v části Přehled teorií a literatury.

¹⁹ Jde o uplatnění zásady dispoziční, žalobce disponuje řízením i jeho předmětem.

²⁰ Obdobně Tříška (2006, s. 1), který chápe soud jako zprostředkovatele v procesu vyjednávání.

²¹ Tehdy bývá zpravidla vydán tzv. kontumační rozsudek.

²² Jiné je pravidlo v USA (platí „každý za své“, neuplatní se pravidlo o náhradě nákladů protistrany podle úspěchu ve věci).

přístupu k soudu je veřejným statkem. Každý má přístup k soudům, což je dáno ústavně zaručeným přístupem k soudu, k právu na soudní ochranu,²³ nikdo není ze spotřeby *a priori* vyloučen. Soudní soustava zde existuje i tehdy, aniž by její služby kdokoli využíval. Alternativou soudního sporu, mimo shora uvedené vyjednávání či opakované vyjednávání, je mediace a zejména rozhodčí řízení (arbitráž). To je však svojí povahou jiné, neboť jde o soukromé řešení sporů zpravidla stranami jmenovanými rozhodci.

Na agregátní úrovni jsou soudní spory jednak představovány institucionální strukturou (soudy a advokacie), která slouží vůbec k umožnění této transakce, dále jsou reprezentovány samotným souhrnem civilních soudních procesů a jejich charakteristik (četnost soudních sporů, souhrn žalovaných částek, průměrná délka soudního sporu atp.). V prvním plánu tak působí na národní hospodářství institucionální struktura a z ní vyplývající proces a jeho charakteristiky, které nakonec působí na národní hospodářství. V druhém plánu se uplatňuje vliv nákladů a výnosů těchto jevů na národní hospodářství. (Podrobně k *Law and Development* v části Přehled teorií a literatury.)

Uvedená institucionální struktura, ale i proces, jsou zatíženy náklady a jsou s nimi spojeny rovněž výnosy (podrobně k *Literatuře o nákladech a výnosech soudních sporů* v části Přehled teorií a literatury). Můžeme rozlišit náklady spojené s institucionální strukturou, primárně se soudy (kupř. náklady na platy soudců), ale též s procesem, a to kupř. náklady v podobě délky soudního sporu²⁴. Výnosy můžeme spatřovat rovněž na straně soudní soustavy (státu), a to v podobě vybraných soudních poplatků²⁵, ale též na straně žalující strany, a to jako přiznaná částka v soudním sporu. Jak vidíme, lze jak náklady, tak výnosy, rozdělit na soukromé a společenské, resp. veřejné, a též na explicitní a implicitní (podrobná kategorizace viz praktická část).

Soudní spor, jak je vidět, je mikroekonomický fenomén, probíhající mezi stranami a soudem nad nimi, který, je-li tento jev agregován v národním hospodářství, má svůj nezanedbatelný makroekonomický rozměr. Na prvním místě lze uvést, že lze charakteristiky soudního sporu, a to s ohledem na institucionální strukturu a vlastní proces, agregovat. S uvedenou institucionální strukturou, ale i procesem, jsou spojeny

²³ Viz čl. 36 Listiny.

²⁴ Jde vlastně o zástupnou (*proxy*) veličinu. Jde rovněž o implicitní náklady založené na konceptu nákladů obětované příležitosti (*opportunity costs*).

²⁵ Které jsou naopak soukromým nákladem u stran sporu.

náklady a výnosy, které lze rovněž agregovat. Ukazuje se, přinejmenším z pohledu nákladů a výnosů soudních sporů, že soudního spor má vliv na národní hospodářství kupř. v dopadu do státního rozpočtu či v podobě přiznané částky stranám v soudním sporu. Tento vliv je pro Českou republiku podrobněji analyzován v praktické části na základě hypotéz a otázek vymezených v části Výzkumné otázky s použitím dále vymezených postupů a metod.

2.3. „Justiční politika“ jako součást hospodářské politiky

Hospodářská politika sleduje naplnění cílů, které lze vyjádřit pomocí tzv. magického čtyřúhelníku hospodářského růstu, vnější ekonomické rovnováhy, plné zaměstnanosti a stabilní cenové hladiny. Stát jako nositel hospodářské politiky se těchto cílů (samozřejmě podle aktuální politické preference se může snažit o míru naplnění toho kterého cíle lišit) snaží dosáhnout v oblastech politiky fiskální, monetární, obchodní, příp. regulatorní nebo legislativní (dále bývají rozlišovány další politiky jako je politika strukturální, politika důchodová, aj.). Jak se ukazuje, základní jsou hospodářské politiky související s příjmy a výdaji státního (resp. veřejných rozpočtů) – fiskální politika. Tato politika je spojena zpravidla s vládou (spojení s mocí výkonnou). Vláda, resp. celá veřejná správa převážně (spolu s prezidentem) vykonává obchodní politiku. Monetární politika je spojena s někdy rozlišovanou „mocí bankovní“ v podmínkách České republiky, neboť je svěřena centrální bance (České národní bance). Legislativní politika též s vládou (jako tím, kdo má zákonodárnou iniciativu i aparát k provádění této politiky) a zákonodárným sborem, tedy jde o politiku spojenou primárně s mocí zákonodárnou. Jaká hospodářská politika je ale spojena s mocí soudní?

I soudy, justiční soustava je v jisté míře nositelem hospodářské politiky, neboť ovlivňuje svým nastavením hospodářský růst (podrobněji dále *Law and Development*). Předpokladem fungujícího tržního prostředí je totiž fungující systém ochrany zejména vlastnických práv, kde mají soudy svoji nezastupitelnou roli, selže-li soukromé vyjednávání. Rychlost a vůbec efektivita řešení soudních sporů, vymahatelnost práva, je tím, co ovlivňuje podnikatelské prostředí, a tím i hospodářský růst.

Pojem „justiční politika“ nebývá obvykle rozlišován. Pokud je rozlišován, tak se jím myslí buď justiční spolupráce,²⁶ nebo též kupř. *rozdělení pravomocí mezi obecné a zvláštní soudy, postavení a pravomoci soudních funkcionářů* (Kosař, 2016, s. 18), nebo *výběr soudců, délka mandátu soudce a jeho obnovitelnost, povyšování soudců, kárná řízení se soudci* (*Ibidem*). V obou případech ale nejde o nastavení systému s ohledem na ekonomické cíle, s primárním zřetelem k cílům hospodářské politiky. Podle mého názoru je však vhodné pojem „justiční politika“ v rámci hospodářské politiky chápat též jako politiku vztahenou na soudní soustavu, jejímž cílem je hospodářský růst, ke kterému přispívá vytvářením stabilního prostředí, v kterém jsou respektována vlastnická práva a jsou efektivně vymahatelná.

Nástroji takové „justiční politiky“ jako součásti politiky hospodářské jsou následující opatření, aniž bytím bylo zasahováno do nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, což je nadále považováno jako jedna ze záruk právního státu. Takovými opatřeními mohou být opatření týkající se soudních poplatků jako ekonomického nástroje regulace soudních sporů, organizační opatření uvnitř soudní soustavy, aby na objem sporů připadal přibližně stejný počet soudců, stejně tak, aby na nárůst počtu sporů mohla, do jisté míry, reagovat soudní soustava zvýšením počtu soudců (a dalšího personálu) pružněji. Hlavní nástroje se pak týkají organizačně-technických záležitostí, které mají přispívat k efektivnějšímu řešení sporů a omezování průtahů. Nástrojem „justiční politiky“ též mohou být legislativní opatření vedoucí k urychlování soudních sporů.

2.4. Přehled teorií a literatury

Navazuji na část s názvem Soudní spor v národním hospodářství, kde jsou některé poznatky zejména *Law and Economics* a *Law and Development* krátce představeny. Zde je podán přehled nejdůležitějších teorií vztahujících se na soudní spory v národním hospodářství a následuje jejich kritické zhodnocení autorem.

2.4.1. Teorie veřejné volby a soudní spor

Základním prvkem teorie veřejné volby je poznatek, že ti, kdo rozhodují ve veřejných funkcích, nenesou veškeré náklady svého rozhodování. Jejich rozhodování je pak

²⁶ Srov. Kapitola 3 Smlouvy o fungování Evropské unie.

neefektivní, resp. jejich prospěch se pak měří jinými prostředky než v případě tržního chování. Uplatňuje se *rent-seeking*. Teorie veřejné volby se obvykle aplikuje na úředníky, nebo na politiky. Na soudce se též uplatňují závěry teorie veřejné volby, neboť rozhodují, aniž by nesli veškeré náklady svého rozhodnutí, rozhodují o právech žalobce a žalovaného, aniž by nesly důsledky takového rozhodování. Objevuje se tak v literatuře volání po větší odpovědnosti soudců (Baňouch, 2008), protože se stávají nedotknutelnými, nadřazenými ostatním, posilují se tak negativní jevy takového jejich fungování, které se stává neefektivní, zaměřené na jiný cíl (kupř. prestiž, citaci v jiných rozhodnutích (Posner, 1973)), mají veškeré pravomoci, ale žádnou odpovědnost²⁷.

Soudci tak jako nositelé soudní moci jsou často chápáni jako osoby s institucionálním monopolem (Tříška, 2006, část 2.2.). Tříška uvádí, že soudci splňují podmínky dokonalého monopolu, neboť: 1. *příslušníci stavu, tj. soudci jsou de facto neodvolatelní - jsou totiž jmenováni, a to doživotně, tj. "bez časového omezení", 2. v nejvýznamnějších záležitostech řídí soudci sami sebe - prostřednictvím samosprávy cechovního typu, 3. uživatelé (veřejných) služeb srovnatelně nemají žádnou volbu, kdo konkrétně jim má příslušnou službu poskytnout, u kterého soudu ji mohou poptávat (Ibidem)*. Jistou alternativou, zejména pro spory o peněžité plnění, však nicméně zůstává rozhodčí řízení. V případě uvedené soudní rady (nejvyšší rady soudnictví, tak jak je navrhována v České republice) by se ještě více posílilo monopolní postavení soudců.

Soudci nejsou placeni výkonově, ač musí splnit určitou kvótu počtu vyřízených věcí za měsíc, to však zpravidla nevede ke zvyšování jejich výkonnosti, ale jen k naplnění kvóty.²⁸ Jejich pobídka (*incentiv*) tak není efektivita daná signalizací ceny či odměny, ale jen plnění plánu, příp. v krajním případě nezpůsobit si kárné provinění, které jediné může být důvodem odejmutí „taláru“. Rovněž Tullock (1975, s. 761) upozorňuje na to, zvláště pokud jde o soudce na evropském kontinentu, kteří musí být aktivnější (na rozdíl od soudců v USA), že by soudci mohli být *podmotivováni*.

Podle mého názoru představuje teorie veřejné volby vhodné zdůvodnění neefektivity nejen veřejné správy, ale též soudců a soudnictví. Soudci poskytují veřejnou službu, ale její výnosy, ale ani veškeré náklady (kupř. způsobované stranám průtahy), nenesou. Je

²⁷ Obdobně Tříška (2006).

²⁸ Viz obdobně Baňouch (2008, s. 139).

pak zřejmé, že nemají motivaci zvyšovat svoji produktivitu (tuto tezi dále analyzuji v praktické části v kontextu dostupných českých dat). Navíc soudnictví se vyznačuje, podle mého názoru, větší mírou konzervativismu a *path-dependence* (viz kupř. rozmístění krajských či okresních soudů), a tak se deformace uplatní s větší mírou. Tyto deformace jsou o to více významné, uvědomím-li si, že soudci, na rozdíl úředníků, rozhodují o soukromých subjektivních právech a povinnostech, kde by měly zvláště šetřit tato práva. U soukromých subjektivních práv je nutnost „nepodmotivace“ soudců zásadní. Co však teorie veřejné volby nemůže zcela postihnout je vlastní proces soudního sporu ze strany žalobce a žalovaného, teorie veřejné volby může dát vodítko pro jednání soudců a soudního aparátu.

2.4.2. Law and Economics a soudní spor

Law and Economics nahlíží na soudní spor jako na transakci, při které se žalobce snaží žalovanému žalobu „prodat“ (Miller, 1994, s. 303) (už bylo naznačeno shora). Jde tak o srovnatelnou transakci s jakoukoli jinou transakcí v ekonomice. Soudní spor je tak vyjednávání vedené jinými prostředky a tím, kdo rozhoduje o prodeji žaloby, je soudce (*Ibidem*). Rovněž obdobně bývá služba poskytovaná soudem chápána jako veřejná služba, která má charakter zprostředkování (Tříška, 2006), jejíž výnosy jsou jednak soukromé, tak společenské (posílení kupř. *rule of law*).

Lze rozlišit též různé druhy modelů civilního sporu podle toho, v jaké fázi civilního sporu (nebo před ním) se strany nacházejí. Cooter a Rubinfeld (1989, s. 1071) tak stanovují pro újmy či škody tržní modely nebo modely externalit (před soudním sporem), při rozhodování o zahájení soudního sporu model rozhodování za nejistoty, následně při vyjednávání uplatňují model strategického vyjednávání s prvky problému pána a správce a nakonec pro vlastní soudní spor (spíše jednání) volí model hry s negativním součtem pro strany a model kolektivního rozhodování pro soudy. Je samozřejmé, že v případě sporu ze preferuje maximalizace užitku ze sporu (výnosy) a minimalizace nákladů (Křížka, 2014).

Je třeba též připomenout, že na počátku teorie *Law and Economics* je Coase a jeho teorie vlastnických práv a Coasův teorém, řešící ale původně externalitu.²⁹ Ukazuje se, že k soudnímu sporu je vždy nutné zkoumat jeho alternativu, kterou je soukromé jednání stran. V návaznosti na problém pána a správce se prosazuje *lawyer-induced litigation hypothesis* (Bielen – Marneffe, 2017), podle níž do jisté míry advokáti způsobují větší množství soudních sporů, protože mají, na rozdíl od svého klienta, potřebné znalosti o věci, a tak mohou vést spor, třebaže by ho klient, kdyby měl všechny informace, vést nechtěl (z důvodu rozdílných incentív). Rovněž je *Law and Economics* zaměřena na zvyšování efektivity soudců a soudů, čehož lze dosahovat především zvyšováním dostupných zdrojů nebo omezováním přístupu k soudu (zde má již v zásadě společné téma s *Law and Development*, podrobněji dále) (Baňouch, 2008).

Law and Economics představuje poměrně ucelenou teorii o soudních sporech. Zvláště srovnání soudního sporu s jakoukoli jinou transakcí a chápání soudce jako zprostředkovatele „prodeje“ žaloby považují za instruktivní. Neméně důležité jsou závěry o pánu a správci v podobě *lawyer-induced litigation hypothesis* (ta je zkoumána též v praktické části práce). Literatura je však převážně teoretická. Základní modely soudního sporu (*litigation*) jsou totiž v *Law and Economics*, jak se podává z uvedeného přehledu, mikroekonomické. Podle mého názoru tak empirický výzkum vyžaduje především mikroekonomická data, která nejsou běžně k dispozici. Je třeba dotazníkových šetření, aby jednotlivá data za reprezentativní vzory byla obstarána. Tuto náročnost na relevantní data považují za velkou komplikaci a potenciální nutnost velkých investic do takového výzkumu. Podrobněji k literatuře o datech o soudních sporech, zejména nákladech a výnosech, viz dále 2.4.4. Literatura o nákladech a výnosech soudních sporů.

2.4.3. Law and Development a soudní spor

Law and Development bývá rozlišováno jako samostatný směr, který s osamostatňuje od *Law and Economics*. Je především makroekonomicky zaměřen. Výchozími tezemi *Law and Development* jsou následující. Efektivní a kvalitnější soudnictví vede lepšímu hospodářskému růstu (Dam, 2006, s. 93). Rovněž je spojována efektivita soudnictví především s časem, v jakém se vypořádá s napadlou věcí (*Ibidem*, s. 100-101). Horší

²⁹ Podrobnosti viz Coase (1960).

stav ekonomiky bývá spojen s většími průtahy (Buscaglia, 1999, s. 581). Pro průtahy a jejich řešení obvykle bývají uváděny možnosti, které vlastně v krátkém období zkrátí průtahy (navýšení počtu soudců, zvýšení počtu soudních budov a soudních místností, posílení automatizace) (Miller, 1997, s. 911). Též *Buscaglia* uvádí, že *Economic growth and social development are also affected by legal procedures and the mechanisms through which norms are enforced and interpreted by the court system and alternative dispute resolution mechanisms* (Buscaglia, 1999, s. 562).

Další z tezí *Law and Economics* se týkají otázky množství soudních sporů a HDP, předpokládá se (a byl již otestován) tento vztah jako pozitivní korelace (Clemenz – Gugler, 2000, též Crain a kol., 1985). Autoři vycházejí z hypotézy, že HDP je zástupnou proměnnou za uzavírané smlouvy, ekonomickou aktivitu, je-li jí více, je i více sporů. Dále byly stanoveny a testovány hypotézy o proticyklickém působení počtu soudních sporů (Clemenz – Gugler, 2000). *Clemenz a Gugler* však uvádí opačný přístup než působení soudních sporů na hospodářství, tak jak předpokládá obecně *Law and Development*. Poukazují na to, že HDP působí na soudní spory (jejich počet). Ústřední teze *Law and Development* přebírají organizace jako OECD (2013), World Bank Group (2019), nebo vlády jednotlivých států³⁰. Australská vláda (2018) dokonce uvádí, že *rule of law* má pozitivní dopad na HDP.

Podle mého názoru je přístup *Law and Development* vhodný pro pochopení vztahu institucionální struktury, procesu soudního sporu a jeho nákladů a výnosů vzhledem ke stavu národního hospodářství. Podle mého názoru je obtížné určit směr působení stavu národního hospodářství a soudních sporů (charakteristik a nákladů a výnosů), když jednání ekonomických subjektů ovlivňuje, zda spor vznikne (viz literatura o soudním sporu jako druhu vyjednávání v *Law and Economics*, další transakci), nebo bohatství státu může předznamenat technologie, které soud využívá, stejně jako ovlivňuje soudní spor zpětně ekonomiku svými výsledkem či svými průtahy. Rovněž platí, že ekonomické subjekty jsou ovlivněny očekáváním v to, jaké je, resp. bude soudnictví a jaký bude průběh řešení soudního sporu a toto kalkulují do svého rozhodování. Tato literatura představuje základ pro zkoumané otázky a hypotézy.

³⁰ Viz kupř. Australská vláda (2018).

2.4.4. Literatura o nákladech a výnosech soudních sporů

Tato literatura dosud nedosazuje samostatné školy či samostatného směru, je vhodné ji však na okraj zmínit, protože se snaží poskytnout detailní rozčlenění nákladů (a někdy i výnosů) soudních sporů. Provádějí se detailní studie kupř. o nákladech soudních sporů pro jednotlivé druhy civilních věcí (Kakalik – Ross, 1983). V práci Rand Institutu v Santa Monice se zaměřily na zjišťování nejen finančních nákladů, ale i na přesné měření minutových nákladů (*Ibidem*). Tuto přesnou znalost jednotlivých nákladů, ale především výnosů, vyplývající z nutnosti znalosti alternativ, považují za překážku dalšího výzkumu Trubek, Sarat, Felstiner, Kritzer a Grossman (1983). Skutečně nedostatek zjišťování a znalosti nákladů a výnosů soudních sporů skutečně existuje. Kupř. Bañouch (2008, s. 11) uvádí, že je znalost alokace zdrojů klíčová pro proporcionalitu, že se vůbec neprovádí kapacitní audit soudních předpisů, resp. procesů. Obvykle se zjišťování nákladů činí pomocí dotazníků, protože jinak by nebylo jejich zjištění vůbec možné a je velmi náročné. Podle mého názoru, jak už jsem naznačil shora, je sice nutná detailní znalost nákladů, ale neměla by opomíjet ani znalost a zjišťování výnosů, bez toho je analýza neúplná. Směr této literatury má, podle mého názoru potenciál sloužit jako určitá rezerva dat pro další výzkumy, problém ale je, že zvláště dotazníková šetření mají však omezené využití, jsou-li komplexní jen v jeden okamžik, ale nejde o dlouhodobý výzkum a sběr dat.

2.5. Výzkumné hypotézy a otázky

Výzkumné otázky vycházejí z diskutovaných teorií, které nahlížení na soudnictví a soudní spor v národním hospodářství. Převážně vycházím ze závěrů teorie *Law and Development*. Ústřední je hypotéza, že efektivní řešení soudních sporů má pozitivní dopad na národní hospodářství. Výsledkem práce je tak odpovědět na tuto otázku na základě analýzy dat o českých soudních sporech (institucionální struktuře soudních sporů a soudním sporu), analýze jejich nákladů a výnosů a jejich dopadů na národní hospodářství. Očekávám totiž, že méně nákladné a více výnosné soudní spory pozitivně dopadají na národní hospodářství. Tuto hypotézu tak v praktické části testuji systémem dílčích otázek, resp. hypotéz, na které odpovídám na základě prováděné analýzy dat. Na dále uvedené hypotézy a otázky odpovídám pro Českou republiku na základě dostupných dat za sledované období (1993 – 2017).

Ústřední hypotézou tedy je (**Hypotéza A**):

Efektivní řešení soudních sporů má pozitivní dopad na národní hospodářství.

Tuto hypotézu lze též rozšířit takto (**Hypotéza B**):

Méně nákladné a více výnosné soudní spory jsou efektivnější.

(Obě ústřední hypotézy vychází ze závěrů *Law and Development*, že institucionální prostředí i vlastní proces řešení soudních sporů a nižší náklady a výnosy přispívají k hospodářskému růstu. Tyto hypotézy, jak se ukazuje, nelze v této podobě vůbec jednoduše testovat, a tak je možné je spíše považovat za hypotézy, které lze testovat jen prostřednictvím dílčích hypotéz. Tyto dílčí hypotézy následují.)

Efektivita je tedy chápána jako ekonomicky optimální řešení soudních sporů. Uvedené hypotézy A a B otevírají celou řadu dílčích otázek a navazujících hypotéz, jak bylo uvedeno, které přímo zodpovědět a testovat.

Prvním okruhem dílčích otázek jsou otázky týkající se stavu soudnictví a soudních sporů v České republice pro sledované období (viz část 3.1. Analýza vývoje soudnictví a soudních sporů). V rámci tohoto okruhu jde o otázky

a) o institucionální struktuře soudních sporů

- Jaký je vývoj počtu soudců? (otázka 1)
- Jaký je vývoj počtu advokátů (a advokátních koncipientů)? (otázka 2)

(Tyto otázky jsou zodpovězeny v části 3.1.2. Institucionální struktura soudních sporů)

b) o procesních otázkách soudních sporů

- Jaký je vývoj zahájených soudních sporů? (otázka 3)
- Jaký je vývoj pravomocně skončených soudních sporů? (otázka 4)
- Jaký podíl tvoří peněžité plnění ze skončených soudních sporů? (otázka 5)
- Jaká je průměrná délka soudních sporů? (otázka 6)

(Tyto otázky jsou zodpovězeny v části 3.1.2. Procesní otázky soudních sporů)

Shora uvedené výzkumné otázky slouží jako předpolí pro zkoumání efektivity řešení soudních sporů. Kladu si tyto otázky po efektivitě soudních sporů, u nichž předpokládám následující hypotézy, které jsou dále testované:

- Jak souvisí počet zahájených soudních sporů s počtem advokátů? (otázka 7)

Hypotéza I: Zahájené spory rostou s počtem advokátů.

(Vycházím z teorie, že jsou to advokáti, kteří v určité míře vyvolávají spory – viz tzv. *lawyer-induced litigation hypothesis*³¹).

- Jak souvisí počet pravomocně skončených soudních sporů s počtem soudců? (otázka 8)

Hypotéza II: Pravomocně skončené soudní spory nesouvisí s počtem soudců, růst počtu soudců a počtu pravomocně skončených věcí je konstantní.

(Vycházím z teorie veřejné volby, že soudci nemají incentive zvyšovat svoji efektivitu,³² a tak ji nezvyšují.)

- Jak souvisí počet soudců a advokátů s průměrnou délkou soudních sporů? (otázka 9)

Hypotéza III: Počet soudců nemá vliv na průměrnou délku soudních sporů, počet advokátů a délka soudního sporů roste.

(Vycházím z toho, že soudci nemají incentive zvyšovat svoji efektivitu, avšak advokáti mají zájem na delších sporech na základě poznatků z teorie pána a správce, neboť oni disponují (jako správci) informacemi, na rozdíl od svých klientů (informační deficit principála). S rostoucím počtem advokátů vstupuje více osob do profese, a tak je třeba zajistit větší množství sporů a delší spory, které advokáti povedou pro svoji obživu. Průměrná délka soudních sporů se pravděpodobně může zvyšovat s nárůstem složitosti případů, které se v rozvinutějších ekonomikách objevují. Viz dále testování délky soudních sporů a reálného HDP.)

(Tyto otázky a hypotézy jsou zodpovězeny v části 3.2. Analýza efektivit zahájení a rozhodování soudních sporů)

Dále zkoumám náklady a výnosy soudních sporů pomocí těchto výzkumných otázek. Nejprve zkoumám náklady těmito otázkami dále zodpovídanými (viz část 3.3.1. Analýza nákladů soudních sporů):

- Jaké jsou náklady soudních sporů? (otázka 10)
- Jaké kategorie nákladů lze rozlišit? (otázka 11)
- Jaký je vývoj nákladů soudních sporů? (otázka 12)

Efektivita soudních sporů je pak zkoumána v této části hypotézou:

Hypotéza IV: Částka výdajů platu soudce na jednu zahájenou věc by měla být konstantní (příp. rostoucí maximálně s inflací).

³¹ Vycházím z Bielena a Marneffeho (2017).

³² Obdobně Knot (2006, část 2.2.).

Hypotéza V: Částka zaplacených soudních poplatků na jednu zahájenou věc by měla být konstantní (příp. rostoucí maximálně s inflací).

(V obou případech očekávám, že vzhledem k objemu vyřízených věcí zůstávají náklady na jednu vyřízenou věc ze strany státu, ale i účastníků, přibližně konstantní.)

Následně zkoumám výnosy těmito otázkami dále zodpovězenými (viz část 3.3.2 Analýza výnosů soudních sporů):

- Jaké jsou výnosy soudních sporů? (otázka 13)

Dále testuji hypotézy vztahu soudních sporů a národního hospodářství a národohospodářské dopady soudních sporů (viz část 3.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady) na základě následujících otázek. Nejprve se zabývám institucionálními otázkami ve vztahu ke stavu národního hospodářství (HDP) v části 3.4.1. Institucionální otázky:

- Jak se vyvíjí počet soudců vzhledem k úrovni národního hospodářství? (otázka 14)

Hypotéza VI: Počet soudců pozitivně koreluje se stavem národního hospodářství.

(Vycházím ze závěrů *Law and Development*, že více soudních sporů je spojeno s větší úrovní národního hospodářství – podrobněji viz dále, a tak stát reaguje tím, že zaměstná více soudců, aby jejich objem práce zůstal nadále alespoň stejný. Variantně může být objem soudců stejný, ale musí se zvýšit efektivita soudců, jejich produktivita práce.)

- Jak se vyvíjí počet advokátů vzhledem k vývoji národního hospodářství? (otázka 15)

Hypotéza VII: Počet advokátů pozitivně koreluje se stavem národního hospodářství.

(Vycházím ze závěrů *Law and Development*, že více soudních sporů je spojeno s větší úrovní národního hospodářství – podrobněji viz dále, a tak je výhodné pro osoby, aby vstupovaly do profese. To však platí jen s velkou výhradou, neboť vstup do profese je velmi omezen, a obvykle trvá více let. Více flexibilní jsou jen advokátní koncipienti.)

Dále se věnuji otázkám procesním, a to v části 3.4.2. Procesní otázky. Zodpovídám následující otázky:

- Jak se vyvíjí zahájené civilní spory vzhledem k úrovni národního hospodářství? (otázka 16)

Hypotéza VIII: Počet zahájených sporů pozitivně koreluje se stavem národního hospodářství.

(Vycházím ze závěrů *Law and Development*, že více soudních sporů je spojeno s větší úrovní stavu národního hospodářství.)

- Jak se vyvíjí zahájené a skončené soudní spory vzhledem k hospodářskému cyklu? (otázka 17)

Hypotéza IX: Počet soudních sporů působí proticyklicky.

(Navazuji na závěry *Law and Development* a očekávám, že více soudních sporů je spojeno s recesí, kdežto expanze se vyznačuje nižším počtem soudních sporů.)

- Jak se vyvíjí délka soudních sporů vzhledem k úrovni národního hospodářství? (otázka 18)

Hypotéza X: Průměrná délka soudních sporů negativně koreluje se stavem národního hospodářství.

(Navazuji na závěry *Law and Development* a očekávám, že vyšší úroveň národního hospodářství se vyznačuje rychlejšími soudními spory, menším množstvím neefektivit a menší možností prodlužování soudních sporů.)

- Jak se vyvíjí délka soudních sporů vzhledem k hospodářskému cyklu? (otázka 19)

Hypotéza XI: Průměrná délka soudních sporů je menší v době recese.

(Navazuji na *Law and Development* a předpokládám, že více soudních sporů je spojeno s recesí a je s tím spojen větší tlak stran na skončení sporů a získání finančních prostředků z těchto sporů.)

Dále se věnuji otázkám nákladů a výnosů soudních sporů, a to v části 3.4.3. Náklady a výnosy soudních sporů. Zodpovídám následující otázky:

- Jak se vyvíjí výše zaplacených soudních poplatků vzhledem k úrovni národního hospodářství? (otázka 20)

Hypotéza XII: Vybrané soudní poplatky pozitivně korelují se stavem národního hospodářství.

(Navazuji na *Law and Development* a předpokládám, že více soudních sporů je spojeno s větší úrovní stavu národního hospodářství. Vzhledem k tomu, že soudní poplatek je

zpravidla procentní částkou z hodnoty sporu, tak mají soudní poplatky být konstatní vzhledem k úrovni národního hospodářství, příp. rostoucí.)

- Jak se vyvíjí výše nákladů na platy soudců vzhledem k úrovni národního hospodářství? (otázka 21)

Hypotéza XIII: Náklady na platy soudců pozitivně koreluje s úrovní národního hospodářství.

(Vycházím z předpokladu, že aniž by se musela měnit produktivita práce soudců, jejich odměna se mění, aby jejich plat byl konkurenceschopný a fungoval i jako jedna z materiálních pojistek nezávislosti a nestrannosti. Navíc platí, že plat soudce je stanovován administrativně, a to v důsledku podle růstu národního hospodářství.)

- Jaký podíl má absolutní částka přiznaných peněžitých plnění na HDP? (otázka 22)

Hypotéza XIV: Absolutní částka přiznaných peněžitých plnění pozitivně koreluje s HDP, ale se zpožděním.

(Předpokládám v návaznosti na *Law and Development*, že zvyšující se počet soudních sporů s růstem úrovně národního hospodářství, a tak předpokládám i korelaci absolutní částky přiznaných peněžitých plnění, byť se zpožděním.)

- Jaký se vyvíjí Rule of Law Index České republiky vzhledem k úrovni národního hospodářství? (otázka 23)

Hypotéza XV: Rule of Law Index České republiky pozitivně koreluje úrovní národního hospodářství.

(Předpokládám v návaznosti na *Law and Development*, že lepší řešení soudních sporů, jde vlastně o společenský výnos soudních sporů, má pozitivní vliv na úroveň národního hospodářství.)

2.6. Dostupná data

Pro podání odpovědi na položené otázky a k testování hypotéz jsou použita data z různých zdrojů, a to data veřejně dostupná a data na dotaz autora podle zákona 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Bylo třeba provést výběr dat. Vybraná a dále komentovaná data, která jsou analyzována v praktické části práce, jsou dostupná jako přílohy této práce (viz Příloha 1: Data o institucionálních otázkách, Příloha 2: Data o procesních otázkách a efektivitě, Příloha 3:

Data o nákladech soudních sporů a Příloha 4: Data o výnosech soudních sporů a o národním hospodářství České republiky).

Justiční statistiky Ministerstva spravedlnosti ČR obsahují celou řadu dat, která však nelze použít pro makroekonomickou analýzu civilních sporů, ani databáze neobsahuje všechna data, která by bylo vhodné použít pro. Bez dotazu na Ministerstvo spravedlnosti ČR by ani nebylo možné provést některá základní šetření (kupř. z dat o výši přiznaného peněžitého plnění v soudních sporech). Nejsou však ani veřejně k dispozici mikro data o soudních sporech. To je prostor, který justiční data mohou do budoucna vyplnit. Rovněž se podává, že data shromažďovaná o soudnictví jsou zaměřena justičně (kolik čeho bylo vykonáno, a tak zda byla naplněna kvóta, směrné číslo), nikoli pro činění ekonomických analýz soudnictví a soudních sporů. Rovněž systém CSLAV, resp. InfoData, Ministerstva spravedlnosti ČR není uživatelsky přívětivý, a tak velmi ztěžuje práci s daty.

Z odpovědi Ministerstva spravedlnosti ČR ze dne 5. 4. 2019 na dotaz autora vycházejí data o výši přiznaných peněžitých plněních v soudních sporech, o počtu pravomocně skončených soudních sporech a podílu peněžitých soudních sporů na nich. Další data byla obstarána ze statistické databáze Ministerstva spravedlnosti ČR (CSLAV) a Statistických ročenek, zejména o počtu soudců. Data o národním hospodářství byla čerpána z Českého statistického úřadu, a to zejména data o HDP v běžných cenách, HDP ve stálých cenách, vývoji reálného HDP v % (r/r), údaje o počtu obyvatel. Údaje o platu soudců, zaplacených soudních poplatcích vycházejí z dat Ministerstva financí ČR. Údaje o advokacii vycházejí z dat České advokátní komory (počet advokátů, počet advokátních koncipientů). Rule of Law Index je dostupný z databáze World Bank.

Pokud jde o zkoumané období, ne všechna data pokrývají celé období let 1993 až 2017. Některé zdroje mají již údaje za rok 2018. Údaje o stavu a vývoji národního hospodářství jsou k dispozici za celé sledované období, i za rok 2018. Údaje o počtu soudců jsou k dispozici až od 1995, ale do 2019 (údaj k 1. 1. daného roku). Údaje o počtu advokátů a advokátních koncipientů jsou k dispozici až od 2005 a jen do roku 2016. Novější data nejsou dosud dostupná. Údaje o počtu zahájených soudních sporů jsou k dispozici za období 1993–2016, kdežto údaje o počtu pravomocně skončených věcí jsou k dispozici jen od roku 2007, ale do roku 2018. Údaje o délce soudních sporů

jsou k dispozici za období 1993–2016, dále jsou nedostupné, podle sdělení Ministerstva spravedlnosti ČR. Výdaje na platy soudců a zaplacené soudní poplatky jsou k dispozici až od roku 2003, a to do roku 2018.

3. Praktická část

V praktické části zodpovídám vymezené výzkumné otázky a hypotézy (viz část 2.5. Výzkumné hypotézy a otázky) s použitím shora uvedených postupů a metod na základě uvedených dostupných dat. Zkoumané období začíná vznikem České republiky a pokračuje do současnosti (pokud jsou k dispozici data – podrobněji viz část Dostupná data shora). Nejprve se zaměřuji na obecné otázky charakterizující podmínky pro soudní spory (soudnictví), následně se zabývám procesními otázkami, soudním sporem v úzkém slova smyslu. Následně se věnuji postupně otázkám nákladů soudních sporů a výnosů soudních sporů. Uvedené otázky institucionální, procesní a co do nákladů a výnosů zkoumám v kontextu národního hospodářství, a především zkoumám dopady nákladů a výnosů soudních sporů na národní hospodářství. Z toho potom dávám hospodářskopolitická doporučení týkající se soudních sporů a jejich efektivity. V praktické části vycházím z předpokladu, že ve sledovaném období 1993 až 2017 nedošlo k významnější změně počtu obyvatel České republiky, která by měla vliv na zkoumané proměnné.³³

3.1. Analýza vývoje soudnictví a soudních sporů

Analyzuji zde nejprve vývoj institucionální struktury, a to vývoj počtu soudců, advokátů (a advokátních koncipientů) (otázky 1–2). Následně se zabývám procesními otázkami (otázky 3–6), analyzuji počet zahájených soudních sporů, počet pravomocně skončených soudních sporů, průměrnou délku soudních sporů. Vzhledem efektivitě řešení soudních sporů jsou otázky analyzovány v části 3.2. Analýza efektivity zahájení a rozhodování soudních sporů, dále vzhledem k národnímu hospodářství a dopadů na něj jsou jednotlivé otázky dále analyzovány v části 3.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady.

³³ Počet obyvatel se podle Českého statistického úřadu držel přibližně v rozmezí 10,2 až 10,6 mil. obyvatel v letech 1993–2017.

3.1.1. Institucionální struktura soudních sporů

Od vzniku České republiky se soustava obecných soudů nezměnila, nadále máme 86 okresních soudů, 8 krajských soudů, 2 vrchní soudy a Nejvyšší soud.³⁴ Okresní soudy jsou nazvány v Praze jako obvodní soudy (celkem 10) v Brně je nazván jako městský soud. Krajské soudy jsou nazvány jako krajské, s výjimkou Městského soudu v Praze. Co se však v průběhu existence soudí soustavy v České republice proměňovalo, je počet soudců.

Soudce jmenuje prezident republiky na doživotí. Jde o jednu ze záruk jejich nezávislosti. Správa soudů však náleží mimo předsedů soudů též Ministerstvu spravedlnosti ČR, které má na starosti i kariérní záležitosti soudců. V některých zemích (kupř. ve Francii *Conseil supérieur de la magistrature*, Itálii *Consiglio Superiore della Magistratura*, Belgii *Hoge raad voor de Justicie*, Polsku *Krajowa Radzia Sadownictwa*, v Maďarsku, aj.) existují tzv. soudcovské rady (někdy též nejvyšší soudcovské rady), které přebírají zejména otázky personální z ministerstva spravedlnosti. Zároveň tyto soudcovské rady působí jako reprezentant soudní moci v takovém státě.

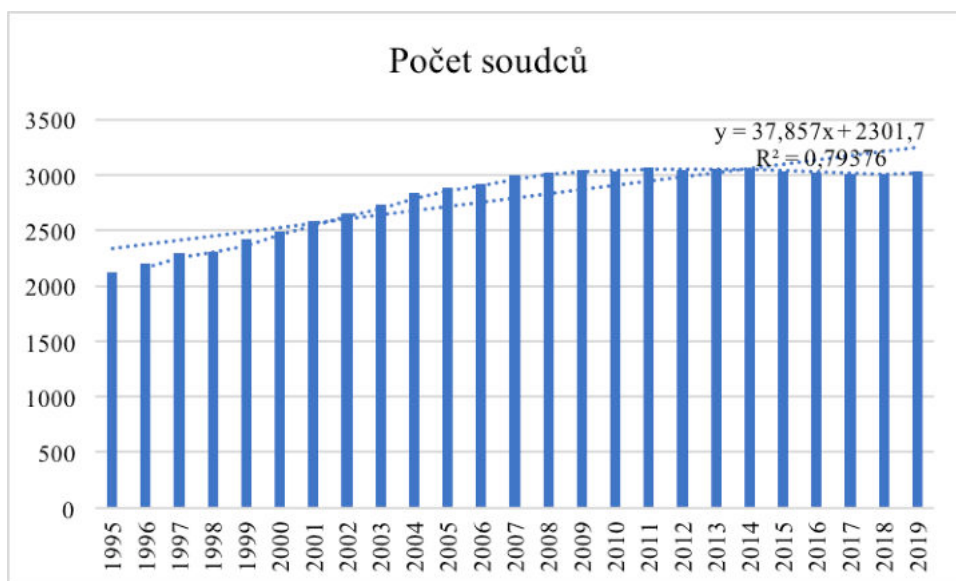
Pokud jde o vývoj počtu soudců (data za 1995 až 2019, předchozí data nejsou k dispozici, jsou vždy k 1. 1., jde o všechny soudce³⁵), ukazuje se (viz Graf 1), že je poměrně stabilní, minimálně od roku, 2007, kdy se pohybuje přibližně na úrovni 3000 soudců. Do roku 2007 počet soudců postupně rostl. Pokud daty proložím přímkou v grafu uvedené rovnice, naznačuje rostoucí tendenci, a vysvětluje přes 70 % variace. Klouzavý průměr (perioda 2) potom naznačuje linii, která poukazuje na výchylky od tohoto trendu, negativní maximálně přibližně 200 soudců v letech 1995 a 1996 a v letech 2008 a 2009, pozitivní maximálně přibližně 150 soudců v letech 2006 a 2007. Nejvyšší hodnoty dosahoval počet soudců ve sledovaném období v roce 2011, kdy jich bylo 3063. Nejnižší počet soudců ve sledovaném období bylo roku 1995, a to 2116.

Lze souhlasit, že rok 1995 může být považován za hraniční vzhledem k vyrovnávání se s novými předpisy související s transformací, jejich nárůstem a změnou interpretace

³⁴ Též byl později zřízen zákonem č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, (viz jeho § 11 odst. 1) Nejvyšší správní soud. Ten však nerozhoduje civilní spory, které jsou předmětem zkoumání.

³⁵ Důvodem nerozlišení je, že soudce není doživotně jmenován jako trestní nebo civilní soudce, ani se po některé období nesledovalo, jaký je počet soudců s určitou specializací.

pravidel,³⁶ tzn. že v zásadě musí jít, s jedinou výjimkou, o externí důvody pro zvyšování počtu soudců. Touto výjimkou je rok 2002 a zřízení Nejvyššího správního soudu, což však je nárůst soudců jen v řádu desítek, a tak tím nelze vysvětlit veškerý nárůst počtu soudců. Ve vztahu k národnímu hospodářství je tento nárůst počtu soudců (a následná stabilizace) zkoumán ve zvláštní části (viz část 2.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady).

Graf 1: Počet soudců (vyznačení trendu, klouzavý průměr, perioda 2 a lineární trend)
Zdroj: vlastní tvorba, zdroj dat Ministerstvo spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Neméně důležitou institucí, též cechovního typu, jsou advokáti (a advokátní koncipienti). V České republice, stejně jako je tomu obvykle i v jiných státech, působí advokáti v samosprávných komorách (Česká advokátní komora), které advokáty regulují především podmínkami přístupu do profese a nad profesí mají kárnou pravomoc. Advokacie je primárně regulována zákonem, vyhláškami a dále stavovskými předpisy. Advokáti představují institucionalizovanou službu zastupování přes soudy v soudních sporech. Primárně je tím, kdo zastupuje svého klienta advokát, ten se však v některých věcech může nechat zastoupit advokátním koncipientem. Z toho důvodu jsou i advokátní koncipienti zahrnuti do analýzy vývoje.

Ukazuje se (viz Graf 2), že mezi lety 2005 a 2016 (podle dostupných dat z České advokátní komory), že počet aktivních advokátů rovnoměrně roste. V roce 2005 bylo aktivních advokátů 2005, a to nejméně za sledované období, a v roce 2016 bylo

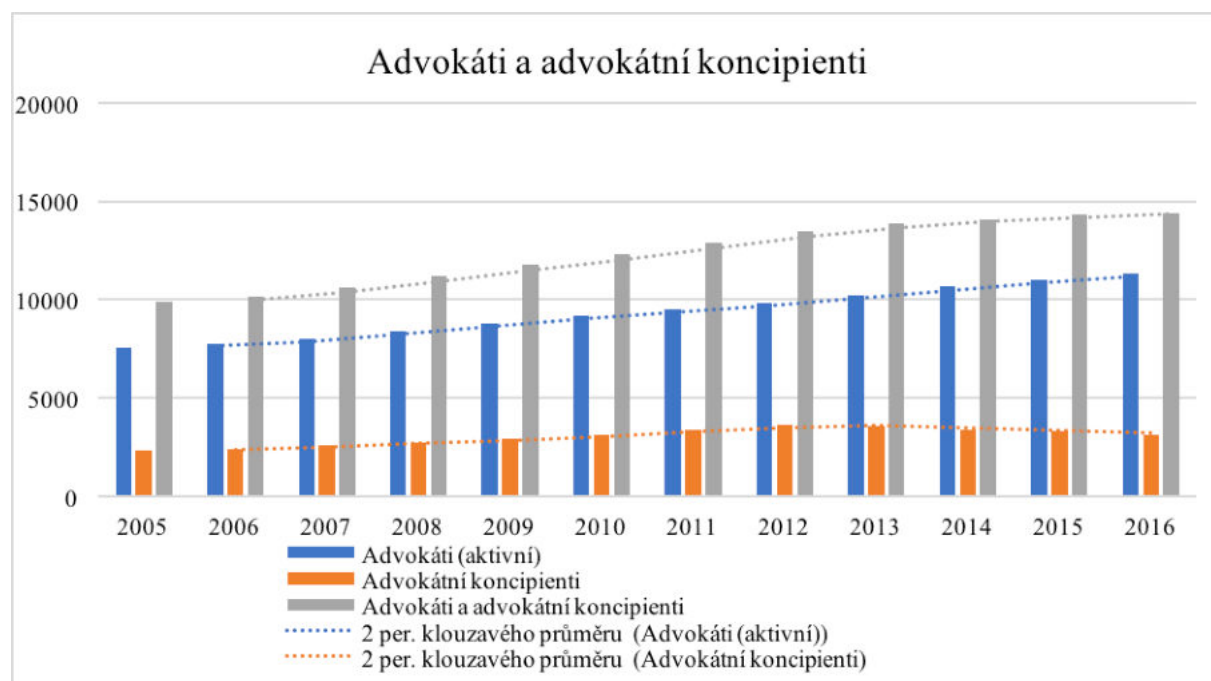
³⁶ Knot (2006, část 2.2.).

aktivních advokátů 11310, a to nejvíce za sledované období. Ukazuje se, že v každém následujícím roce byl počet advokátů vyšší než v roce předchozím.

Jiná je situace u advokátních koncipientů, trend byl rostoucí do roku 2012 (maximum ze sledovaného období, počet advokátních koncipientů byl 3639), kdy se změnil, následoval každoroční pokles advokátních koncipientů. Tento počet advokátních koncipientů klesl až na 3111 v roce 2016. To je však stále více než minimální počet advokátních koncipientů ve sledovaném období v roce 2005, když jich bylo 2344.

Pokud jde o součet počtu advokátů a advokátních koncipientů, tak ztráty koncipientů od roku 2012 je však kompenzována nárůstem počtu advokátů, tzn. že při součtu advokátů a advokátních koncipientů byl v každém dalším roce jejich počet vyšší.

Vzhledem k rostoucímu trendu počtu advokátů a rostoucímu trend advokátních koncipientů do roku 2012 a klesajícímu trendu následně až do konce sledovaného období jsou tyto zkoumány ve vztahu k národnímu hospodářství ve zvláštní části (viz část 2.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady).

Graf 2: Advokáti a advokátní koncipienti (vyznačení trendů, klouzavý průměr, perioda 2)

Zdroj: vlastní tvorba, data z České advokátní komory, vlastní výpočty a úpravy

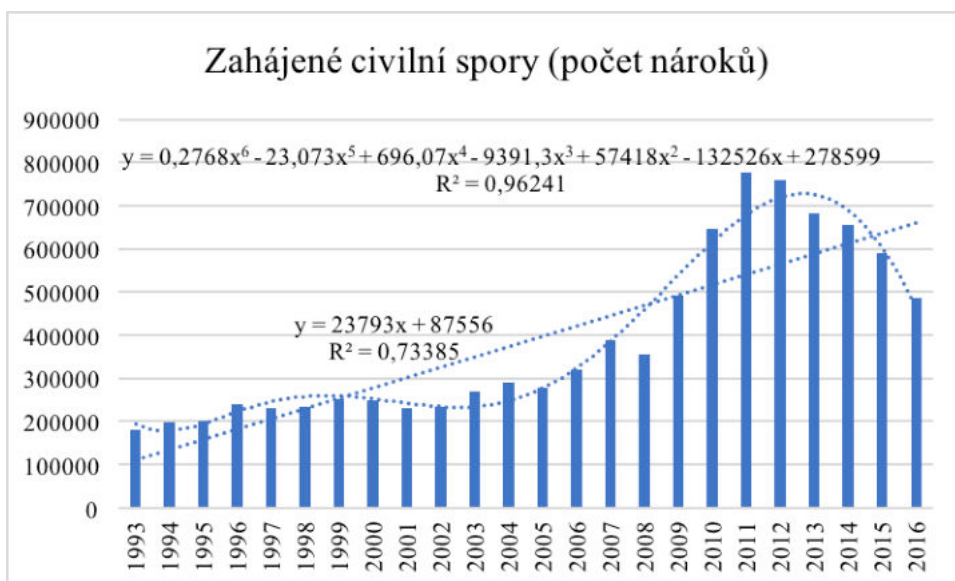
Soudci vzhledem k pravomocně skončeným soudním sporům a advokáti vzhledem k zahájeným soudním sporům, stejně tak jako soudci a advokáti vzhledem k průměrné délce soudních sporů jsou analyzovány v následující části Procesní otázky.

Hlavním poznatkem pro další analýzu vzhledem k národnímu hospodářství v rámci institucionální struktury soudního sporu je rostoucí trend počtu soudců, a to výrazný postupný nárůst do roku 2007 a následná stabilizace kolem úrovně 3000 soudců (odpověď na otázku 1). Dalším takovým poznatkem je postupný trvalý nárůst počtu advokátů a též nárůst počtu advokátních koncipientů a s postupným poklesem advokátních koncipientů od roku 2012 (odpověď na otázku 2).

3.1.2. Procesní otázky soudních sporů

Procesními otázkami rozumím otázky po počtu zahájených sporů, počtu pravomocně skončených sporů (a po podílu sporů o peněžité plnění na počtu takovýchto skončených sporů) a po průměrné délce sporů (otázky 3-6). Zvláště otázky po délce soudních sporů bývají řazeny mezi otázky vyjadřující efektivitu soudnictví (*proxy proměnná*). Zde provedené analýzy slouží jako vstupní analýzy pro analýzu jednak efektivit zahájení a řešení soudních sporů (viz část 3.2.) a jednak vztahu těchto proměnných s národním hospodářstvím, kde je zkoumána korelace těchto proměnných s trendem HDP ve stálých cenách a vývojem HDP (hospodářský cyklus) (viz část 2.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady).

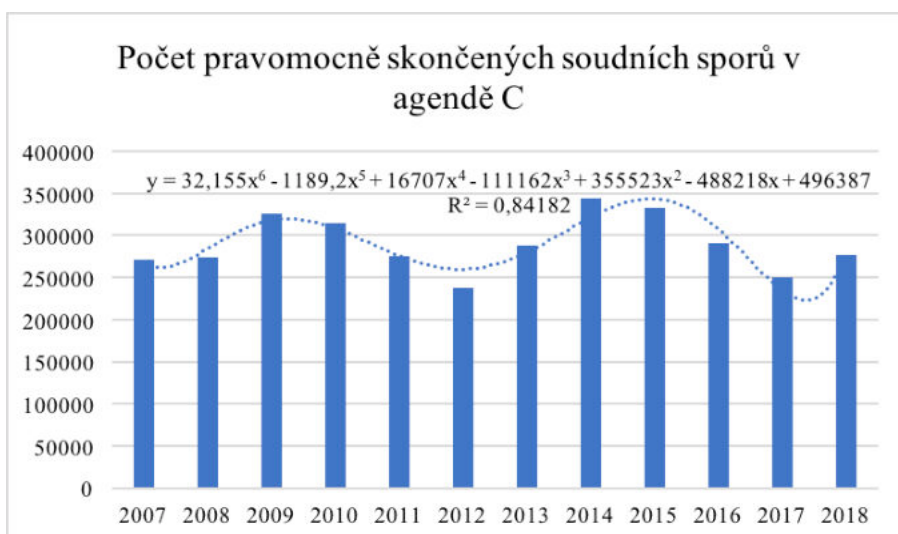
Pokud jde o zahájené civilní spory (viz Graf 3), ukazuje se, že mají lineární rostoucí trend (viz naznačená přímka s koeficientem determinace přes 70 %). Sleduji-li ale oscilaci kolem tohoto trendu, vidím, že počet zahájených sporů nejprve nadproporcionálně rostl (1993-1999), následně byl pod trendem v letech 2000-2008, aby následně znovu nadproporcionálně rostl (2010-2014). Rovněž lze na počet zahájených sporů nahlížet tak, že jsou v letech 1993 až 2008 poměrně stabilní, přibližně na úrovni 200 000 až 350 000 zahájených sporů, kdežto po drobném poklesu v roce 2009 následně strmě rostou až na maximum přes 750 000 zahájených soudních sporů v roce 2011. Následně postupně klesají, co rok, až na úroveň přibližně 480 000 soudních sporů zahájených v roce 2016.

Graf 3: Zahájené civilní spory (počet nároků) (s vyznačením trendu, polynomičká funkce stupně 6 a lineární trend)

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Jiný pohled na soudní spor přináší statistika pravomocně skončených soudních sporů. Ukazuje se (Graf 4), že pravomocně skončené soudní spory oscilují kolem stabilní hodnoty přibližně v intervalu 275 000 až 325 000 soudních sporů. Na rozdíl od nápadu (zahájené soudní spory), které měly rostoucí trend, pravomocně skončené věci nemají ani rostoucí, ani klesající trend ve zkoumaném období. Nereagují ani na strmý nárůst počtu zahájených věcí v letech 2009–2011 následným skončením většího množství věcí, byť se zpožděním přibližně 10 až 12 měsíců (to byla průměrná délka soudního sporu v těchto letech – viz Graf 6).

Graf 4: Počet pravomocně skončených soudních sporů v agendě C s vyznačením trendu (polynomičká funkce stupně 6)

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Další ze zajímavých procesních otázek soudních sporů je otázka po podílu peněžitých plnění na všech pravomocně skončených soudních sporech v agendě C (otázka 5). V tomto směru nebyla očekávána žádná hypotéza. Ve sledovaném období, podle dostupných dat, v letech 2007 až 2018 se pohybuje tento podíl v intervalu 67 % - 78 % všech pravomocně skončených soudních sporů (z agendy C). Podává se (viz Graf 5), že podíl peněžitých plnění na skončených soudních sporech z této agendy má rostoucí tendenci (viz regresní přímka s koeficientem determinace přes 0,6). Je zřejmé, že tento podíl kolem naznačeného trendu kolísá, největší výchylka od trendu se ukazuje v letech 2009 a 2010 a též v roce 2014 (nad trend), další odchylky jsou směrem pod trend, a to zejména roky 2007, 2008, 2011, 2012 a 2017.

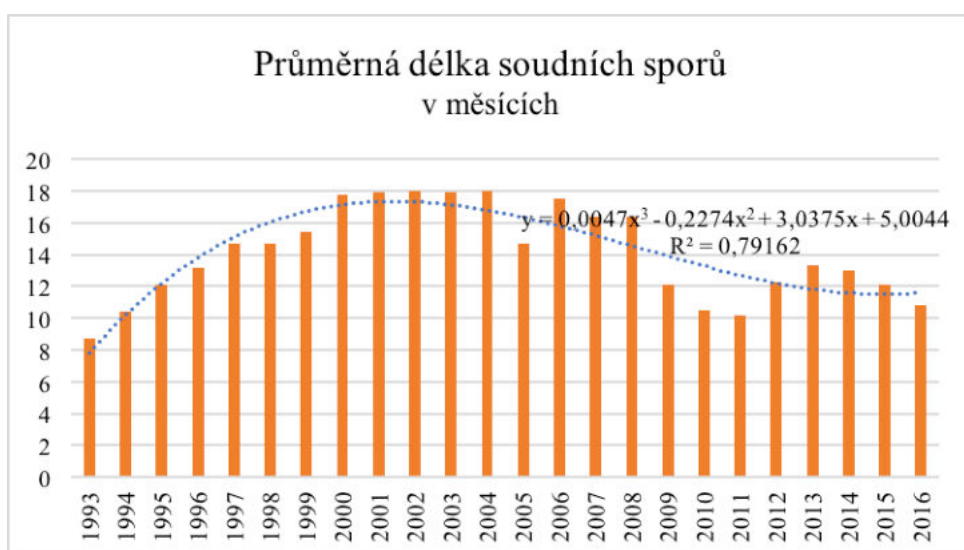

Graf 5: Podíl peněžitých plnění na všech pravomocně skončených soudních sporech z agendy C s vyznačením lineárního trendu

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Další sledovanou otázkou (otázka 6) je průměrná délka soudních sporů (v měsících). Tato patří mezi hlavní otázky spojené s posuzováním efektivity soudních sporů a soudnictví (viz teoretická část, zejména závěry *Law and Development*). Je to proto, že průměrná délka soudních sporů je považována za *proxy proměnnou* kvality institucí i procesu soudních sporů. Zde se zabývám trendem tohoto vývoje, v další části (viz 3.2. Analýza efektivity zahájení a rozhodování soudních sporů) sleduji vztah této proměnné vzhledem k institucionálním otázkám (počet soudců, počet advokátů), vzhledem k národnímu hospodářství toto sleduji v části 3.4.

Průměrná délka soudních sporů za sledované období (data za období 1993-2016) ukazuje na postupný nárůst průměrné délky soudních sporů z přibližně 9 měsíců na hodnotu přibližně 18 měsíců (na té se držela v letech 2000-2004). Následně začala průměrná délka soudních sporů postupně klesat, a to na nejnižší úroveň přibližně 10 měsíců v roce 2011. Následně se znovu zvyšovala (lokální maximum přibližně 13 měsíců v roce 2013), aby potom klesala na úroveň pod 11 měsíců v roce 2016. Průběh trendu je též naznačen funkcí v grafu uvedeného zápisu, vysvětlující téměř 80 % hodnot. Hlavním poznatkem je, po nárůstu průměrné délky soudních sporů, její postupné snižování a stabilizace někde na úrovni 10–12 měsíců.

Graf 6: Průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) s vyznačením trendu (polynomický stupně 3)

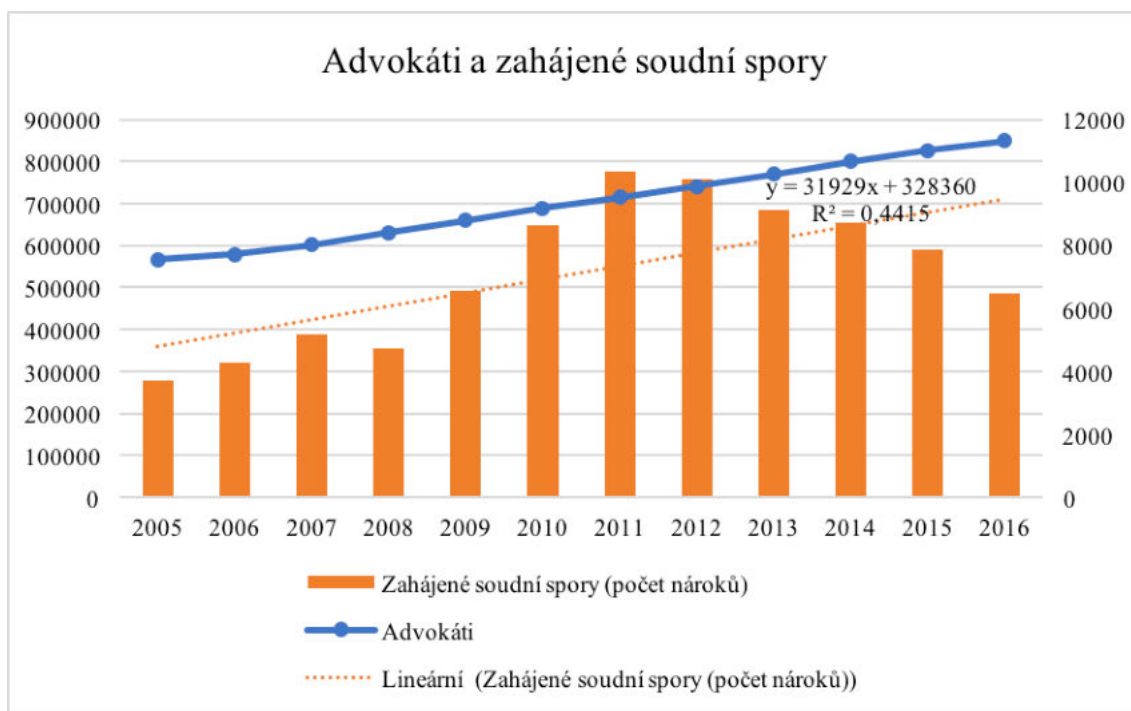
Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní úpravy

Hlavní poznatky z této části jsou (odpověď na otázky 3–6), že trend zahájených soudních sporů je rostoucí, s největším (nadproporcionálním) nárůstem v letech 2010-2014, kdežto (až na drobné výchyly od trendu) trend pravomocně skončených soudních sporů je stabilní (neroste, ani neklesá). Zajímavé jsou hlavní závěry z podílu peněžitých plnění na skončených soudních sporech, ukazuje se, že jsou mírně rostoucí, nad trendem v letech 2009, 2010 a 2014, pod trendem v letech 2007, 2008, 2011, 2012 a 2017. Pokud jde o průměrnou délku soudních sporů, tak ta přes původně rostoucí průběh z 9 na 18 měsíců v letech 1993 až 2004 (přibližně 18 měsíců dosahoval v letech 2000-2004) postupně stabilizovala na hodnotu někde na úrovni 10-12 měsíců (roky 2009 až 2016).

3.2. Analýza efektivity soudních sporů

Primárním měřítkem efektivity soudních sporů podle *Law and Development* je průměrná délka soudních sporů (viz předchozí část). V této části analyzuji tuto délku soudních sporů vzhledem k institucionálním otázkám (počet soudců a počet advokátů). Jde o vztahovou analýzu. Předpokládám, že zahájené spory rostou s počtem advokátů (hypotéza I), rovněž předpokládám, že pravomocně skončené soudní spory nesouvisí s počtem soudců (hypotéza II). Rovněž se zabývám vztahovou analýzou vzhledem k dalším otázkám. Těmito otázkami je vztah počtu advokátů a zahájených soudních sporů a vztah počtu soudců a skončených soudních sporů. Neočekávám žádný vliv soudců na průměrnou délku soudního sporu, ale předpokládám, že více advokátů znamená delší soudní spor (hypotéza III). Tyto otázky řadím do kategorie efektivity soudních sporů, jde o v teoretické části vytčené otázky 7 až 9. Otázky nákladů a výnosů soudních sporů, které rovněž odráží efektivitu, jsou analyzovány samostatně (viz část 3.3. Analýza nákladů a výnosů soudních sporů). Efektivitou soudních sporů v této části chápu jako charakteristiku soudních sporů vycházející ze vztahu jejich počtu a průměrné délky k institucionálním aspektům – advokátům a soudcům.

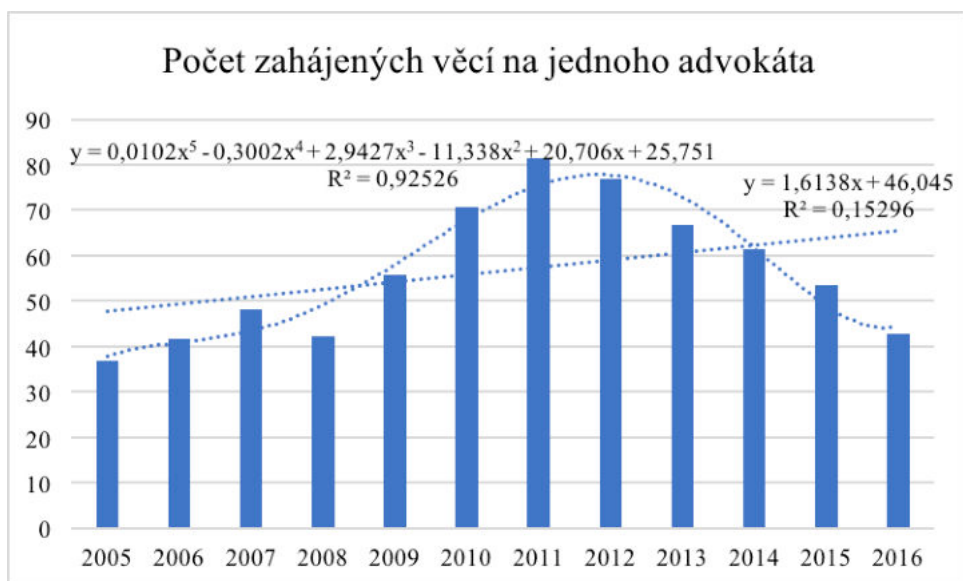
Pokud jde o otázku 7 a hypotézu I, tak se ukazuje (viz Graf 7), že při růstu počtu advokátů roste i počet zahájených soudních sporů. Je však zřejmé, že počet zahájených soudních sporů rostl v letech 2010-2012 nadproporcionálně. Je třeba uvést, že lineární trend (přímka) má koeficient determinace, který vysvětluje jen přibližně 44 % variability. Rovněž je nutné připomenout, že v letech 2010-2014 nadproporcionálně rostl počet zahájených soudních sporů, nacházíme se tak vzhledem k době existence české republiky pouze na části časové osy. Pro přesnější analýzu by bylo nutné mít více dat o advokátech, příp. hypotézu testovat pomocí přesnějšího (ekonometrického modelu, to však je mimo zadání a záměr této práce). Z uvedeného Grafu 7 tak vyplývá, že není třeba zamítnout hypotézu, že zahájené spory rostou s počtem advokátů (byť s koeficientem determinace jen 0,44). Výchylku proti trendu však nelze vysvětlit v souvislosti s nárůstem počtu advokátů. Nárůst zahajování soudních sporů tak v určité míře koreluje s růstem počtu advokátů, a tak lze očekávat, že i v České republice jsou spory advokáty zahajovány podle *lawyer-induced litigation hypothesis*. To znamená, že spory nemusí být vždy efektivní pro klienty, ale způsobené působením advokátů. Tomu

Graf 7: Advokáti a zahájené soudní spory (počet nároků) (lineární trend)

Zdroj: vlastní tvorba, data z České advokátní komory a Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní úpravy

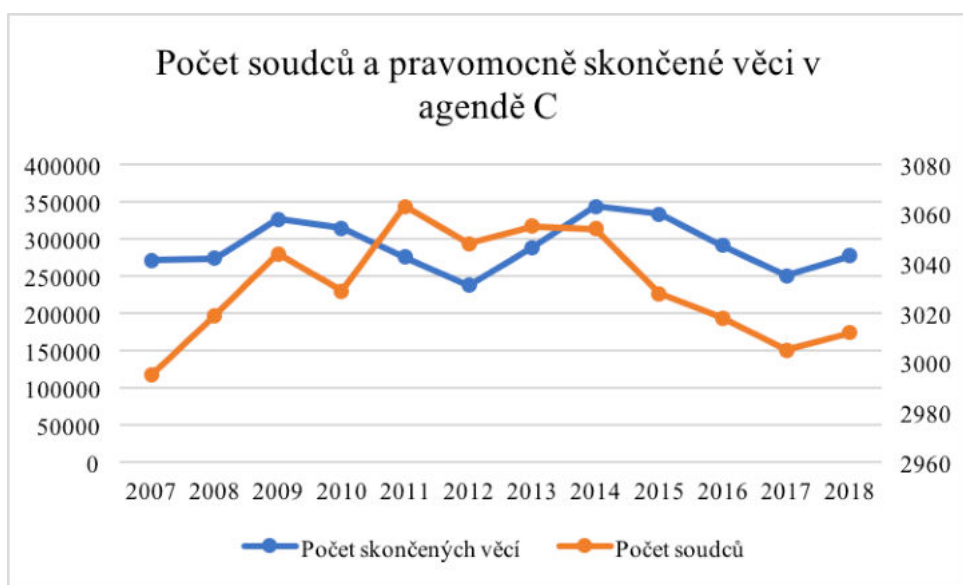
Je třeba však přiznat, že trend nárůstu soudních sporů přibližně odpovídá nárůstu počtu advokátů, a tak na jednoho advokáta zůstává počet soudních sporů stejný. Proto byl vytvořen další Graf (viz Graf 8), z něhož se podává, že lineární trend nárůstu počtu advokátů a zahájených věcí (počet zahájených věcí na jednoho advokáta) mírně roste, proto není vyvrácena hypotéza 1. Avšak tento lineární trend vysvětluje jen asi 15 % variability dat, a tak je platnost závěru velmi oslabena. Trend podle polynomické funkce vysvětluje přes 90 % variability, avšak ukazuje podíl do roku 2011 a následně postupný pokles podílů, avšak po sledovanou dobu byl počet advokátů stále rostoucí. Z toho by vyplývalo spíše potvrzení hypotézy v období 2005 až 2011. A naopak zamítnutí hypotézy v období 2012 až 2016. V období 2005 až 2011 totiž nadproporcionálně rostl počet věcí na jednoho advokáta (a rostl počet advokátů), kdežto v období 2012 až 2016 klesal nadproporcionálně počet věcí na jednoho advokáta a počet advokátů dále rostl.

Graf 8: Počet zahájených věcí na jednoho advokáta (lineární trend a polynomická funkce stupně 5)

Zdroj: vlastní tvorba, data z České advokátní komory a Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní úpravy

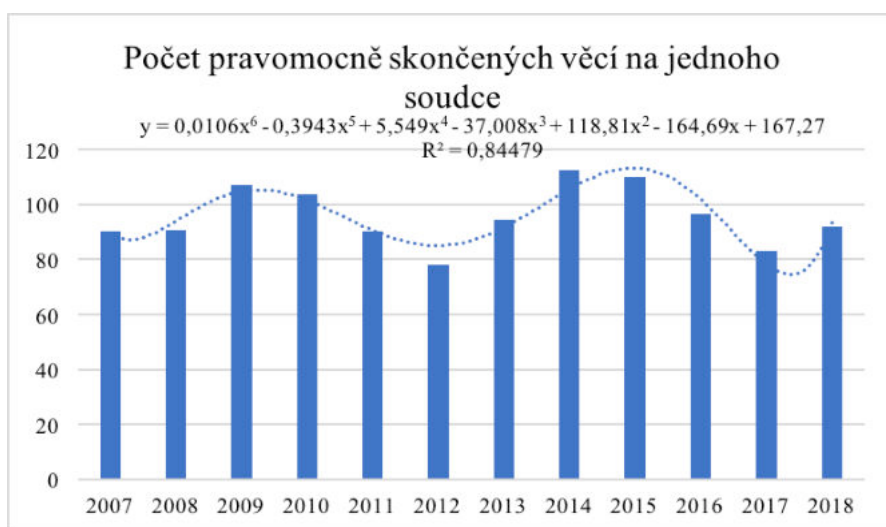
Pokud jde o počet soudců a skončené soudní spory (volím, na rozdíl od vztahu advokátů a zahájených soudních sporů, skončené soudní spory, protože advokátu ovlivňují iniciaci soudního sporu, kdežto soudci jeho skončení), viz otázka 8, tak předpokládám podle hypotézy II, že spolu nesouvisí. Očekávám, že počet soudců neovlivňuje počet skončených věcí. Ve sledovaném období, po růstu počtu soudců před ním od roku 1993, je již úroveň soudců poměrně stabilní, kolem 3000 (interval přibližně 2985 až 3060). Stejně tak je poměrně stabilní počet věcí, byť interval je větší, a to přibližně 250 000 až 350 000 skončených věcí.

Graf 9: Počet soudců a pravomocně skončené soudní spory v agendě C

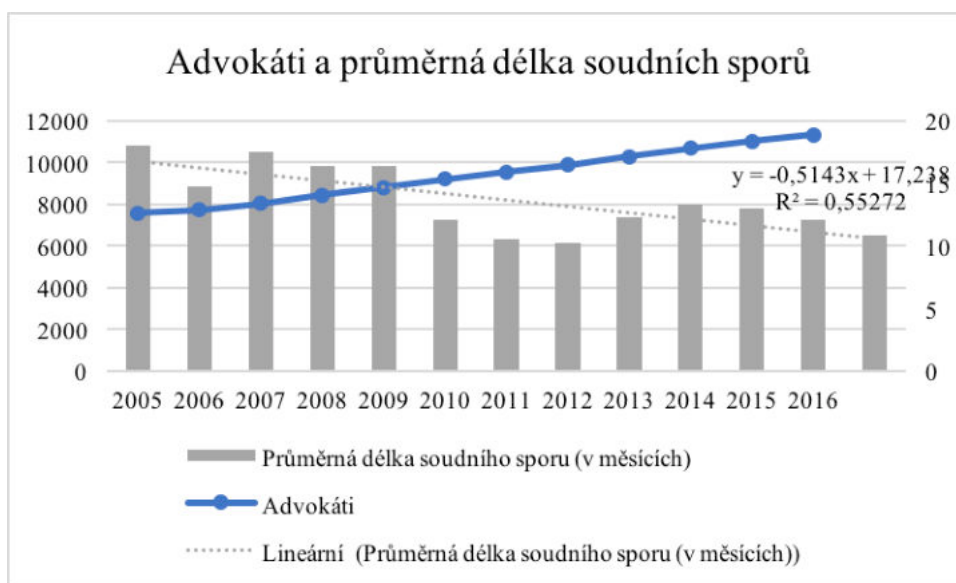
Zdroj: vlastní tvorba, Ministerstvo spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

V Grafu 9 je vidět, že i v těchto malých počtech soudců, rozptyl počtu sporů je poměrně nadále velký, tento počet soudců koreluje s počtem soudních sporů, a to v letech 2011 až 2013, stejně tak jako 2015 až 2018. Počet soudců je poměrně *path-dependent*, nelze počet soudců jednoduše snižovat, lze ho však do jisté míry plánovat vzhledem k zákonnému věku odchodu, který je 70 let. Růst počtu soudců je jednodušším organizačním opatřením, byť výběrová řízení jsou rovněž dlouhá, zvláště je dlouhá cesta do soudnictví přes justiční čekatelství. Zvláště přizpůsobování (proporcionální pokles počtu soudců) v letech 2015 až 2018 ukazuje na poměrně přesné řízení. Rovněž zkoumaná data ukazují, kopíruje-li vývoj počtu soudců počet skončených věcí, že se neproměňuje produktivita soudců vzhledem k počtu vyřízených věcí (vzhledem k průměrné délce soudního sporu – viz dále). Hypotéza II tak nemůže být vyvrácena. Ukazuje se, že se nemění počet soudců s měnícím se počtem skončených věcí, proporce tak nemůže zůstat stejná, jak ukazuje Graf 10. Na něm je vidět, srovnám-li s Grafem 4, že počet pravomocně skončených věcí na jednoho soudce v zásadě kopíruje průběh počtu skončených věcí. Z toho plyne, že počet soudců je nezávislý na počtu skončených věcí, sice počet soudců (úbytek či přírůstek) pozitivně koreluje s úbytkem počtu skončených věcí či jejich nárůstem (viz Graf 9, zejména roky 2015-2018), počet pravomocně skončených věcí na soudce za rok se tak téměř přesně mění podle počtu skončených věcí (viz Graf 10). Soudci tak mají různou výkonnost, ta není každý rok stejná, nelze říci, že by na jednoho soudce připadal vždy stejný počet věcí, ten je sice stabilní na úrovni přibližně 90-110 skončených věcí, ale variuje podle počtu skončených věcí.

Graf 10: Počet soudců a pravomocně skončené soudní spory v agendě C
Zdroj: vlastní tvorba, Ministerstvo spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Pokud jde o počet advokátů a soudů a průměrnou délku soudních sporů (otázka 9 a hypotéza III), podává se z Grafu 10 a 11, že průměrná délka soudních sporů je v zásadě nezávislá na počtu advokátů a soudců, s následujícími zpřesněními. U vývoje počtu advokátů, který je rostoucí, vidíme, že dokonce pravděpodobně průměrná délka soudních sporů se snižuje s růstem počtu advokátů. Průměrná délka soudních sporů je v tomto sledovaném období (2005-2016) klesající, přímka trendu vysvětluje přes 55 % variace. Z již proběhlé analýzy však vyplývá, že se průměrná délka soudních sporů v období 2010-2016 v zásadě stabilizovala. Je třeba tak hypotézu, že rostoucí počet advokátů znamená rostoucí délku sporů zamítnout. Spíše dokonce data naznačují, že více advokátů vede k nižším délce soudních sporů (to platí zejména v období 2005-2009). Možným vysvětlením, podle mého názoru, je to, že více advokátů prospívá větší efektivitě řešení soudních sporů tím, že lépe připraví případ pro rozhodnutí soudcem. Bylo by však vhodné mít více dat, zda více advokátů znamená i jejich větší (proporcionální) zapojení *ceteris paribus* v soudních sporech, což však lze předpokládat.

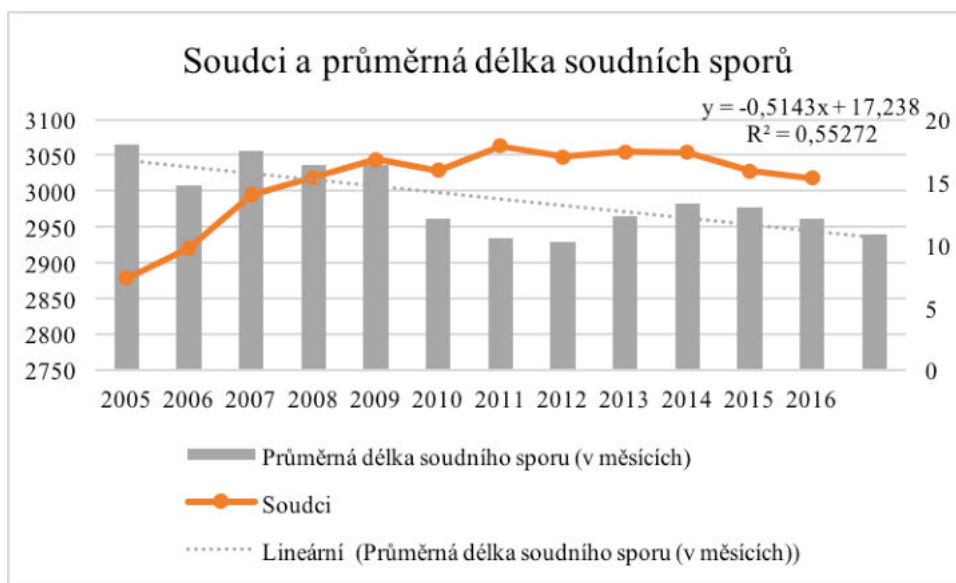

Graf 11: Advokáti a průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) s vyznačením trendu (polynomický stupně 3)

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a České advokátní komory, vlastní úpravy

Pokud jde o soudce (Graf 11), tak z předchozí analýzy vyplývá, že se jejich počet na úrovni přibližně 3000 soudců stabilizoval v letech 2009-2016. Z toho vyplývá, že

klesající průměrná délka soudních sporů spíše nesouvisí s počtem soudců, a to zvláště v období 2010-2016. Stabilizovaný počet soudců v letech 2009-2016 pak ale do jisté míry, zdá se, souvisí se stabilizovanou délkou soudních sporů v letech 2010-2016. Ukazuje se, že nelze potvrdit ani hypotézu co do počtu soudců a průměrné délky soudních sporů, zdá se, že do jisté míry má jejich nárůst a stabilizace vliv na průměrnou délku soudních sporů.

Graf 12: Soudci a průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) s vyznačením trendu (polynomický stupně 3)

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní úpravy

Hlavní poznatky týkající se efektivity soudních sporů (vzhledem k jejich počtu a délce vztažené k institucionálním aspektům – advokátům a soudcům) jsou následující. Hypotézu I nezamítám, zdá se, že s růstem počtu advokátů nadproporcionálně (byť s velmi slabou platností) rostou zahájené soudní spory. Nevyvrátil jsem *lawyer-induced litigation hypothesis*. Přesnější model je však vyžadován pro přesnější výsledky. Rovněž jsem nezamítl Hypotézu II, se silnější platností, totiž pravomocně skončené věci a počet soudců spolu nezávisí, pravomocně skončené věci nejsou ovlivněny počtem soudců, jejich výkonnost je proměnlivá, nezvyšují však svoji produktivitu, pokud je více skončených sporů. Ukazuje se dále, že je třeba zamítnout Hypotézu III, protože počet soudců má vliv na průměrnou délku soudního sporu, zejména při stabilizaci soudců na úrovni kolem 3000 se ukazuje rovněž stabilizace průměrné délky soudních sporů na úrovni přibližně 10-12 měsíců. Pokud jde o část o počtu advokátů, tak se ukazuje, byť se slabší platností (srov. období se stabilizovanou délkou na 10-12

měsících), že s počtem advokátů se snižuje průměrná délka soudních sporů. Naznačuje to, že advokáti přispívají k efektivnímu řešení soudních sporů.

3.3. Analýza nákladů a výnosů soudních sporů

3.3.1. Analýza nákladů soudních sporů

Náklady soudních sporů můžeme rozlišit na soukromé, veřejné (a společenské) (otázka 10 a 11). Z dostupných dat vyplývá, že jsou k dispozici údaje o veřejných nákladech v podobě výdajů na platy soudců celkové a na jednoho soudce. Tyto náklady jsou nejvýznamnější z pohledu veřejných nákladů, protože nelze rozlišit, který soudce se věnuje jen soudním sporům, jak jsou vymezeny a zkoumány v této práci, jsou zkoumány náklady státu na všechny soudce co do jejich platu. Celý rozpočet Ministerstva spravedlnosti ČR není vhodnou veličinou, protože ministerstvo plní i jiné úkoly než související bezprostředně se soudními spory, zejména státní správu, vězeňskou službu aj. Vhodné by rovněž bylo mít k dispozici údaje o nákladech soudních budov, ty však nejsou veřejně k dispozici a nebyly na dotaz poskytnuty. Přesto představují náklady na platy soudců nejdůležitější položku veřejných výdajů, která může sloužit jako *proxy proměnná* všech výdajů veřejných na soudní spory. Na straně veřejných, resp. společenských, nákladů můžeme též rozlišit náklady obětované příležitosti (*opportunity costs*), věnujeme-li část veřejného rozpočtu soudním sporům, nevěnujeme ho na jiné možné příležitosti.

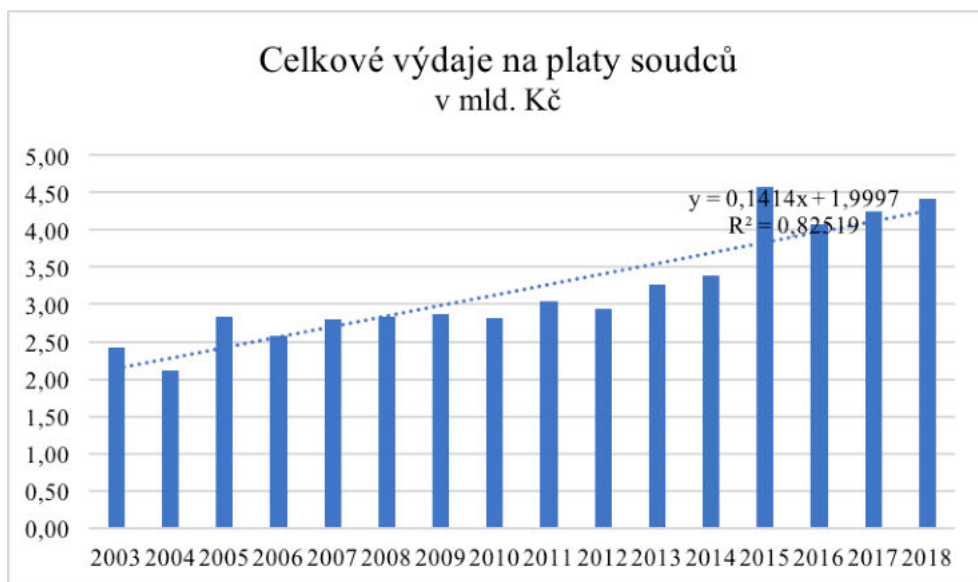
Pokud jde o soukromé náklady soudních sporů, tyto jsou reprezentovány skutečně vybranými soudními poplatky. Bylo by též vhodné mít data o dalších nákladech, můžeme však soudní poplatky považovat za *proxy proměnnou* za jiné náklady, když jsou, stejně jako náklady zastoupení a související, odvozené od druhu či hodnoty sporu. Nejsou k dispozici další data o soukromých nákladech soudních sporů. Tyto soudní poplatky samozřejmě znamenají i výnos soudních poplatků z pohledu státu, proto se lze dívat na náklady státu (ve zjednodušené podobě) jako na náklady na platy soudců po odečtení vybraných soudních poplatků (čisté náklady státu). Protože analyzují soudní poplatky zde, neanalyzují je již dále v následující části 3.3.2. Analýza výnosů soudních poplatků. Rovněž je třeba připomenout, že soudní spor má sloužit sporným stranám,

nikoli státu, a tak jde primárně v této analýze o pohled na soudní poplatek jako soukromý náklad soudních sporů.

Soukromými, ale i veřejnými či společenskými náklady, je též délka soudního sporu, za kterou se skrývají právě náklady obětované příležitosti. Analýza průměrné délky sporu jako faktoru efektivity soudních sporů byla provedena v předchozích částech.

Vzhledem k národnímu hospodářství a dopadů na něj jsou jednotlivé náklady dále analyzovány v části 3.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady. V této části se dále zabývám vývojem nákladů soudních sporů (otázka 12) a zabývám se testováním Hypotéz IV a V.

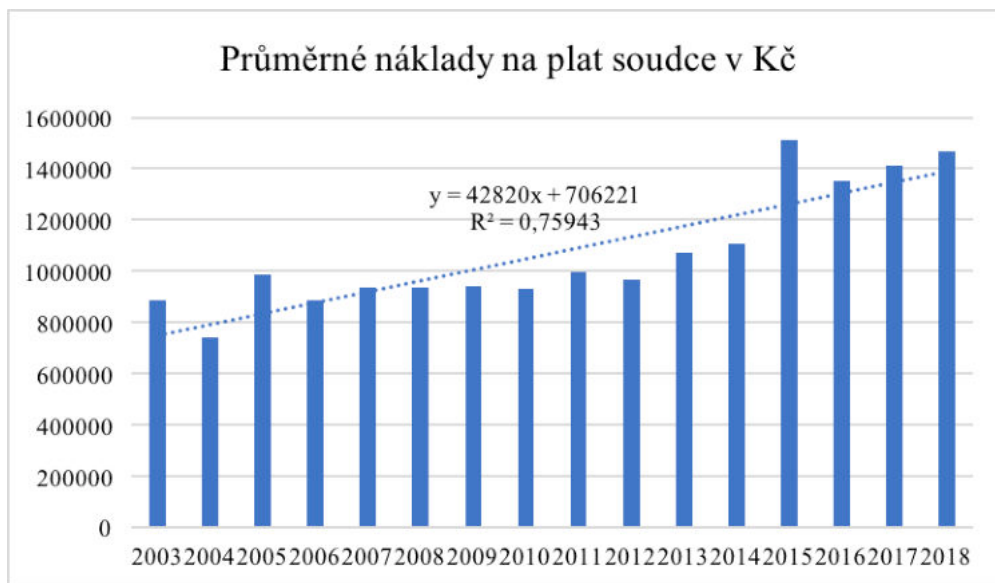
Pokud jde o celkové výdaje na platy soudců a jejich vývoj, tak ty mají ve sledovaném období 2003-2018 rostoucí tendence, přímka trendu vysvětluje 82 % variability (viz Graf 13). Výdaje se pohybovaly od přibližně 2 mld. Kč do 4,5 mld. Kč. Jediný významná odchylka se ukazuje v roce 2015, kdy byly tyto výdaje nadproporcionálně vysoké.

Graf 13: Celkové výdaje na platy soudců (s vyznačením trendu, lineární trend) v mld. Kč
Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva financí ČR, vlastní úpravy

Graf 14 ukazuje průměrné náklady na plat soudce v Kč, trend je znovu lineárně rostou, proložená přímka vysvětluje přes 75 % variability. Nejnížší byly výdaje v roce 2004, a to přibližně 75 000 Kč, nejvyšší v roce 2015, a to přibližně 150 000 Kč (to je

nadproporcionální růst, následovalo snížení na přibližně 135 000 Kč a následný růst až na přibližně 145 000 Kč v roce 2018). Vzhledem k tomu, že platy soudců jsou dány tabulkově, kdy rostou platy s růstem platů v nepodnikatelském sektoru, je výkyv oproti trendu v roce 2015 zajímavý. Je to však dáno zpětným dorovnáním platů soudů³⁷. Dále se ukazuje, že průměrné náklady a celkové náklady plat soudců spolu velmi přesně koreluje. Je to i proto, že počet soudců je v letech 2009-2018 v zásadě stabilizovaný kolem 3000.

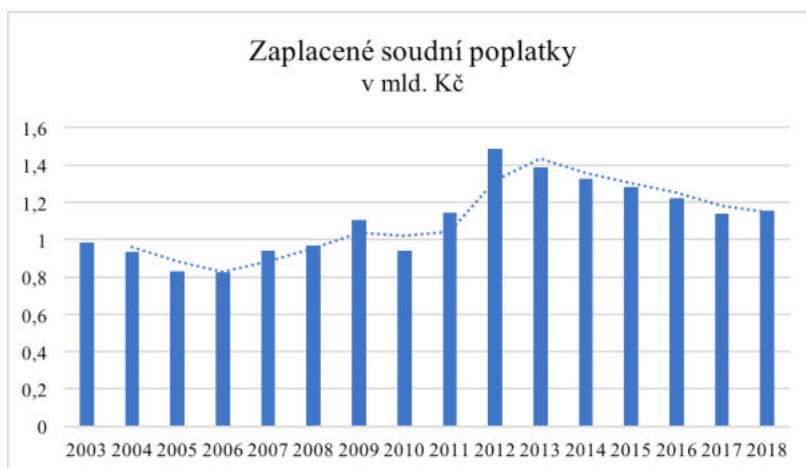

Graf 14: Průměrné náklady na plat soudce (s vyznačením trendu, lineární trend) v Kč
Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva financí ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Zaplacené soudní poplatky jsou soukromým nákladem soudních sporů, nákladem žalobce. Slouží též jako filtr pro regulaci počtu jednotlivých napadaných věcí z pohledu státu. To může sloužit na agregátní úrovni všech sporů, ale především pro snížení nebo naopak zvýšení (usnadnění) zahájení některých sporů.

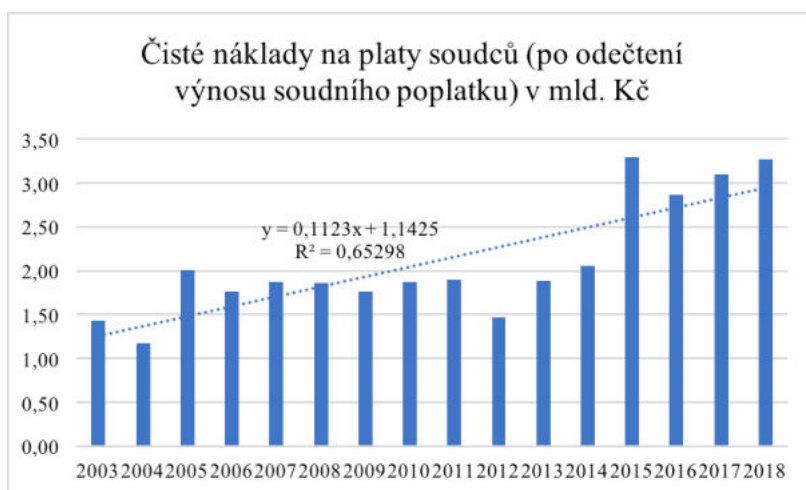
Vývoj zaplacených soudních poplatků (viz Graf 15) je v zásadě rostoucí v období 2003 až 2012, od roku 2012 pak zaplacení soudní poplatky mírně klesají. Maximum zaplacené poplatky dosahují v roce 2012 (přibližně 1,5 mld. Kč), minimum bylo v letech 2005 a 2006 (přibližně 0,85 mld. Kč).

³⁷ Referoval o tom kupř. iRozhlas (2015).

Graf 15: Zaplacené soudní poplatky (s vyznačením trendu, klouzavý průměr s periodou 2) v mld. Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva financí ČR, vlastní úpravy

Graf 16: Čisté náklady na platy soudců (po odečtení výnosu soudního poplatku) mld. Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva financí ČR, vlastní výpočty a úpravy

Pokud se podíváme na čisté náklady na platy soudců, tj. náklady na platy soudců po odečtení výnosu soudního poplatku), tak trend je rovněž rostoucí (jako u neočištěných nákladů na platy soudců (srov. Graf 13). Oproti lineárnímu trendu, který vysvětluje přes 65 % variability, je nejvýznamnější podproporcionální pokles v roce 2012 a nadproporcionální nárůst v roce 2015. Čistý náklad měl své minimum v roce 2004 (přibližně 1,2 mld. Kč), své maximum v roce 2015 (přibližně 3,3 mld. Kč). K uvedenému maximu platí, co bylo uvedeno při analýze celkových a průměrných výdajů na platy soudce v roce 2015 shora. Tento vývoj je dále analyzován vzhledem k národnímu hospodářství v části 3.4.

Pro testování hypotéz IV a V, po provedení základních analýz vývoje, slouží následující grafy (Graf 17 a 18). Nejprve je analyzován vztah částky výdajů na platy soudců na jednu zahájenou věc ve vztahu k počtu zahájených věcí. Následně je analyzován vztah částky výdajů zaplacených soudních poplatků na jednu zahájenou věc ve vztahu k počtu zahájených věcí. Pokud jde o hypotézu IV, podává se (viz Graf 17), že výdaje na platy soudců na jednu zahájenou věc nejsou konstantní (ani pokud uvažují úpravu s promítnutím inflace do výdajů na platy soudců). Tyto jednotkové výdaje nejprve klesaly (viz trend, uvedená polynomická funkce, koeficient determinace 0,56) (maximum přibližně 10 000 Kč v roce 2005 a minimum přibližně 3 900 Kč v roce 2012), aby následně znovu rostly, až na úroveň přibližně 8 500 Kč v roce 2016. Hypotézu IV zamítám. Vztáhnou-li tento trend k počtu zahájených věcí, ukazuje se, že nejvyšší počet zahájených věcí je při nejvyšší částce výdajů (2005), kdežto nejvyšší počet zahájených věcí je při téměř nejvyšší úrovni jednotkových výdajů na platy (2011). Z toho plyne, jak už bylo uvedeno, že počet soudců (z čehož plynou výdaje na jejich platy) se flexibilně nemění s počtem zahajovaných věcí, a tak jednotková částka výdajů fluktuuje podle počtu zahájených věcí.

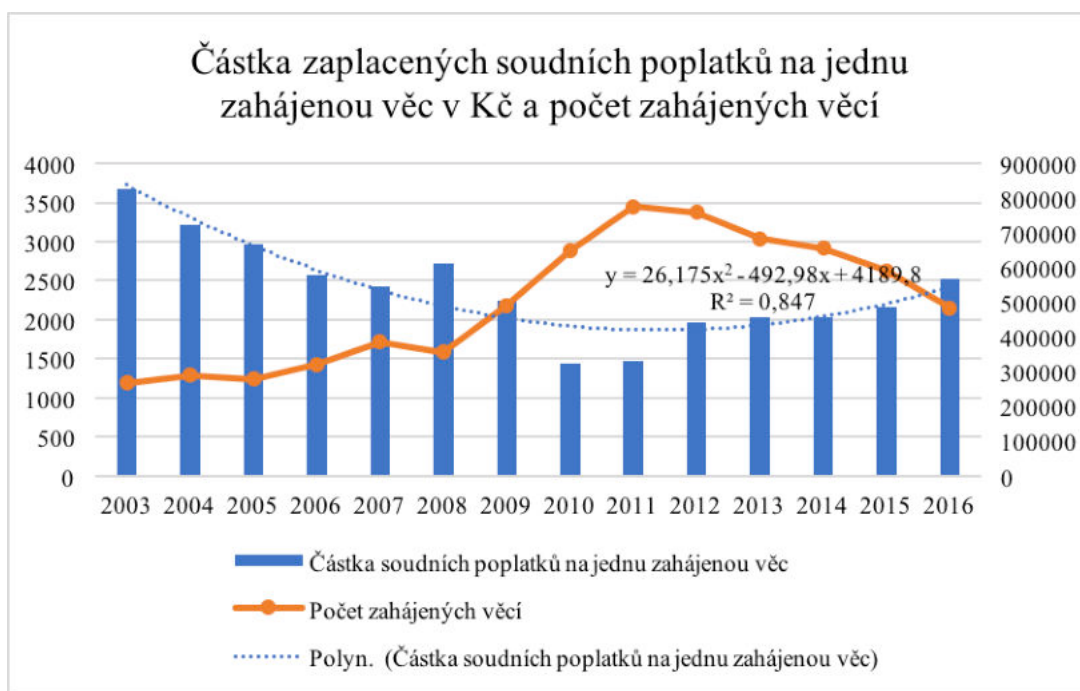

Graf 17: Částka výdajů na platy soudců na jednu zahájenou věc (počet nároků) (s vyznačením trendu, polynomická funkce stupně 2) v Kč a počet zahájených věcí

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva financí ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Na Grafu 18 se ukazuje trend vývoje částky zaplacených soudních poplatků na jednu zahájenou věc ve vztahu k počtu zahájených věcí. Zásadně platí, že se vybírají soudní poplatky se zahájenou věcí. Předpokládal jsem rovněž, že se nemění zaplacená částka

soudních poplatků, že je konstantní. Hypotézu V tak rovněž zamítám. Co se však ukazuje jako zajímavé, je potvrzení, že cena soudního sporu, resp. soukromý náklad v podobě jednotkového soudního poplatku je nepřímo úměrný množství soudních poplatků. Zdá se, podle dostupných dat za období 2003-2016, že je-li vyšší jednotkový soudní poplatek, je méně soudních sporů, a je-li vyšší jednotkový soudní poplatek, je vyšší počet soudních sporů. Vyznačený trend vývoje částky zaplacených soudních poplatků na jednu zahájenou věc je významný, vysvětluje přes 84 % variability. Nejnižší množství zahájených soudních sporů je v roce 2003, kdy na jeden spor připadá nejvyšší soudní poplatek (poplatek přibližně 4 750 Kč a počet zahájených sporů přibližně 250 000 Kč). Nejvyšší počet zahájených soudních sporů je v roce 2011 (přibližně 790 000), kdy vychází v přepočtu téměř nejnižší soudní poplatek na jednu zahájenou věc (přibližně 1 500 Kč). Ukazuje se, že soudní poplatek plní svoji signalizační cenovou funkci.

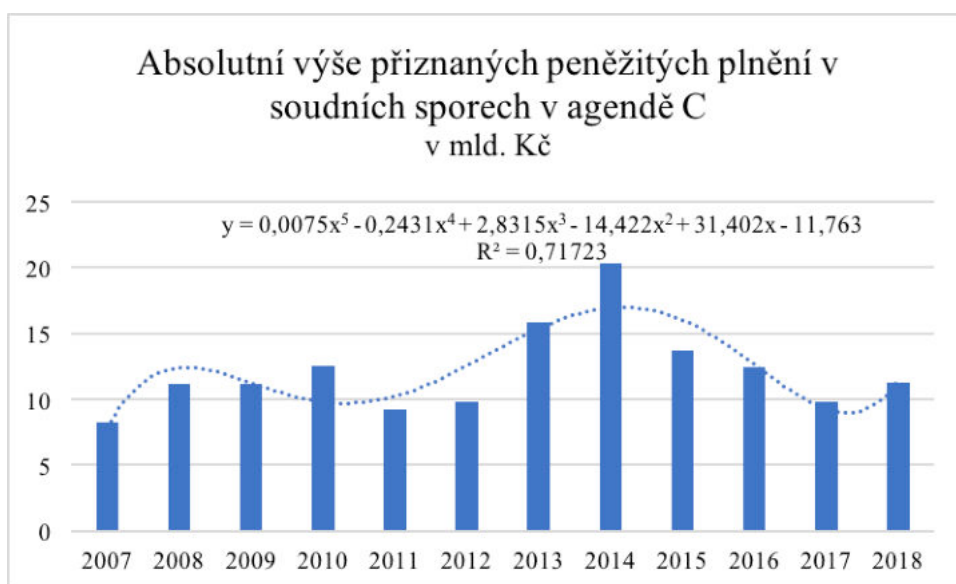
Graf 18: Částka zaplacených soudních poplatků na jednu zahájenou věc (počet nároků) v Kč (s vyznačením trendu, polynomická funkce stupně 2) a počet zahájených věcí
Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva financí ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Hlavní poznatky z provedené analýzy nákladů jsou, že rozlišujeme náklady sporu na soukromé (reprezentované soudními poplatky) a veřejné (reprezentované náklady na platy soudců). Průměrná délka soudního sporu, analyzovaná již v předchozích částech, je potom reprezentantem nákladů obětované příležitosti, jak pro soudní soustavu

(soudce), tak zejména pro strany sporu. Vývoj nákladů na platy soudců je rostoucí, s významnou výchylnou v roce 2015, která je dána mimořádným dorovnáním platů soudců. Rovněž jsem zamítl hypotézu IV, na jednu zahájenou věc není konstantní náklad na plat soudců, ukazuje to na neflexibilitu (*path-dependency*) zaměstnávání soudců. Jde o nepružnou reakci na změnu nápadu (to souvisí s jejich neodvolatelností, přijaté soudce by nebylo možné odvolat jen proto, že již není tak vysoký nápad nových věcí). Vývoj soudních poplatků ukazuje v zásadě vzestup všech vybraných soudních poplatků v letech 2003 až 2012 a jejich následný postupný pokles. I hypotézu V zamítám, protože není konstantní výše poplatku na jednu zahájenou věc. Zajímavým hlavním poznatkem je též, že výše částky vybraných soudních poplatků jako cena zahájení soudního sporu ovlivňuje počet zahájených věcí (při nižším soudním poplatku na jednu věc jich je méně, při vyšším soudním poplatku naopak je více věcí zahájeno).

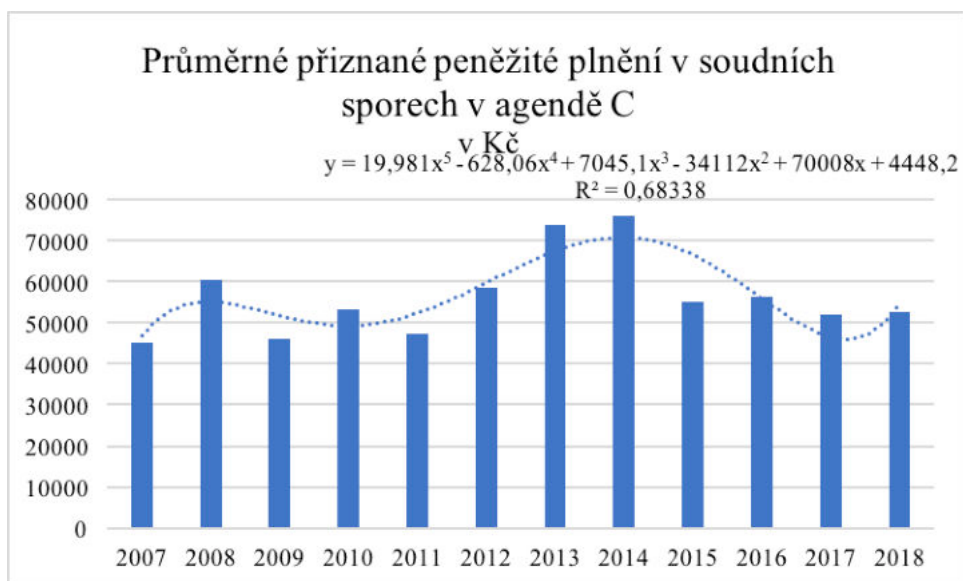
3.3.2. Analýza výnosů soudních sporů

Výnosy soudních sporů jsou problematickou kategorií. V teoretické části práce bylo především poukázáno na to, že výnosem (*benefit*) soudních sporů je, je-li řešení soudních sporů efektivní, kvalitní, rychlé, bez průtahů, hospodářský růst a jeho podpora. Jde o společenský výnos soudních sporů. Tento je však velmi obtížně kvantifikovatelný a vůbec seznatelný, je vlastně zastřešující hypotézou (hypotézy A a B) celé práce, že efektivní řešení soudních sporů (malé náklady a vysoké výnosy) přispívá pozitivně národnímu hospodářství; na tyto hypotézy tak odpovídám dílčími otázkami a hypotézami. V této části práce tak odpovídám na otázku 13, jaké jsou výnosy soudních sporů, s pomocí dostupných dat. Vzhledem k tomu, soudní spor slouží primárně stranám sporu, je tímto ústředním seznatelným výnosem přiznané peněžité plnění (jde o soukromý výnos). Jak už bylo zmíněno, veřejným výnosem soudních sporů jsou především vybrané soudní poplatky (ty byly analyzovány v předchozí části). Společenskými výnosy soudních sporů je pak právě kvalita právního prostředí, nebo dokonce *rule of law*, vymahatelnost práva, právní jistota, důvěra v právo. Jako *proxy proměnnou* všech společenských výnosů analyzuji vývoj Rule of Law Index pro Českou republiku, který je sestavovaný World Bank. Vzhledem k národnímu hospodářství a dopadů na něj jsou výnosy (výše přiznaného peněžitého plnění, Rule of Law Index České republiky) dále analyzovány v části 3.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady.

Graf 19: Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C (s vyznačením trendu, polynomičká funkce stupně 5) v mld. Kč
Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní úpravy

Z dat o absolutní výši přiznaného peněžitého plnění v soudních sporech v agendě C se podává, že toto přiznané peněžité plnění nemá ani rostoucí, ani klesající lineární trend (viz Graf 19). Naopak se ukazuje, že výrazně kolísá. Globální maximum přiznaných peněžitých plnění bylo v roce 2014, šlo přibližně o 20 mld. Kč. Další, lokální, maximum bylo v roce 2010 s výši přiznaných peněžitých plnění přibližně 12,5 mld. Kč. Globální minimum bylo v roce 2007 (přibližně 8 mld. Kč), další minimum, lokální, bylo v roce 2011 (přibližně 9 mld. Kč). Převážně však absolutní částka přiznaného peněžitého plnění je za sledované období v intervalu přibližně 10 až 12 mld. Kč. Tato peněžitá plnění lze chápat jako soukromý výnos soudních sporů. Bylo by však též vhodné znát žalovanou částku, aby bylo možné určit, jaká je míra vyžalované částky oproti částce žalované. K tomuto nejsou k dispozici data. Rovněž je obtížné určit, o jaké spory jde, totiž, zda šlo o soudní spory, kde cílem žalobce bylo získat titul pro vymáhání (avšak žalovaná částka je v zásadě nesporná, lze ji doložit kupř. listinami, a tak je vydán platební rozkaz, nebo šlo o sporné částky). K tomu by bylo třeba znát podrobnosti o jednotlivých žalovaných nárocích, k čemuž jsem rovněž neměl dostupná data.

Graf 20: Průměrné přiznané peněžité plnění v soudních sporech v agendě C (s vyznačením trendu, polynomická funkce stupně 5) v Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní úpravy

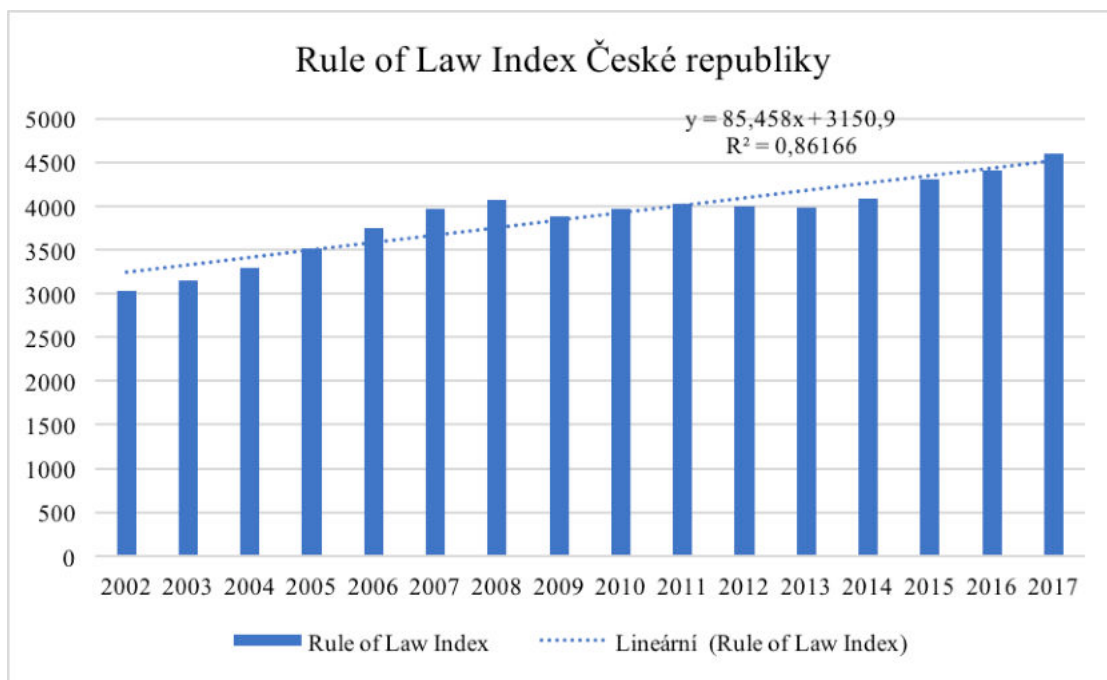
Obdobný průběh má průměrné přiznané peněžité plnění v soudních sporech v agendě C za sledované období (viz Graf 20). Globální maximum bylo též v roce 2014, a to s přibližně 75 000 Kč průměrně přiznaného peněžitého plnění. Globální minimum též v roce 2007, dosáhlo přibližně 45 000 Kč. Pro demonstraci úzkého vztahu absolutní výše přiznaných peněžitých plnění a průměrného přiznaného peněžitého plnění je dále připojen Graf 21.

Graf 21: Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C v mld. Kč a průměrná výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C v Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Jako *proxy proměnná* za společenské výnosy soudních sporů poslouží Rule of Law Index České republiky. Z dat se podává (viz Graf 22), že Rule of Law Index České republiky je rostoucí, a to lineárně. Tento trend je významný, vysvětluje přes 86 % variability dat. Je dále použit v části 3.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady.

Graf 22: Rule of Law Index České republiky (s vyznačením trendu)

Zdroj: vlastní tvorba, data z World Bank, vlastní výpočty a úpravy

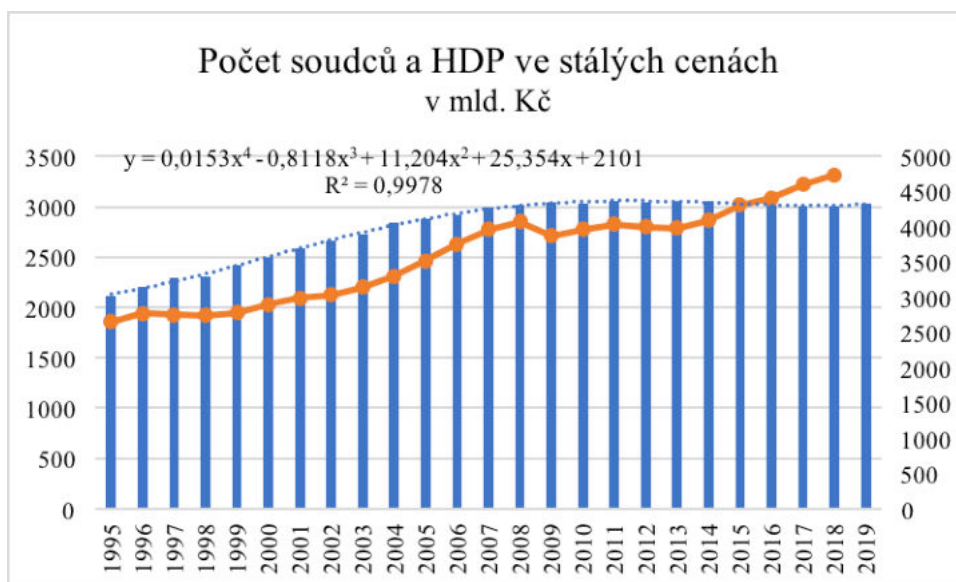
Nejdůležitější poznatky v této části lze shrnout následovně. Lze rozlišit soukromé a společenské výnosy soudních sporů. (Lze též rozlišit veřejné, nebo státní výnosy; těmi jsou zejména soudní poplatky, analyzované již v předchozí části.) Do první kategorie soukromých výnosů patří především přiznané peněžité plnění (absolutní a průměrné hodnoty, které spolu korelují). Ukazuje se, že přiznané peněžité plnění nemá ani rostoucí, ani klesající trend, osciluje kolem hodnoty přibližně 10 až 12 mld. Kč v absolutních částkách, což je přibližně 50 000 Kč až 60 000 Kč. Jako *proxy proměnná* za společenské výnosy byl použit Rule of Law Index České republiky, ukazuje se, že má lineárně rostoucí trend.

3.4. Soudní spory a národní hospodářství, národohospodářské dopady

Tato část praktické části tvoří jádro analyzované problematiky soudních sporů, jejich nákladů a výnosů a národohospodářských dopadů. Vycházím ze závěrů *Law and Development* a testuji zde hypotézy A a B a dílčí hypotézy VI-XV vymezené na základě teoretických závěrů teoretické části a tam položených otázek 14-23. Ústřední je, zda má efektivní řešení soudních sporů pozitivní dopad na národní hospodářství (Hypotéza A), resp. zda méně nákladné a více výnosné soudní spory jsou efektivnější (Hypotéza B). Tyto ústřední hypotézy zkoumán na základě analýzy vztahu jednotlivých dílčích veličin (institucionální otázky soudních sporů, procesní otázky soudních sporů a náklady a výnosy soudních sporů) vzhledem k úrovni národního hospodářství (používám zpravidla údaj o HDP ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč) a vývoji národního hospodářství (používám údaj o vývoji reálného HDP v %, a to roční rozdíly, sleduji tím hospodářský cyklus). Tam, kde je to možné, dávám národohospodářská doporučení.

3.4.1. Institucionální otázky

V rámci institucionálních otázek analyzuji vztah počtu soudců, advokátů a advokátních koncipientů s HDP. Jde o otázky 14 a 15 a hypotézy VI a VII.

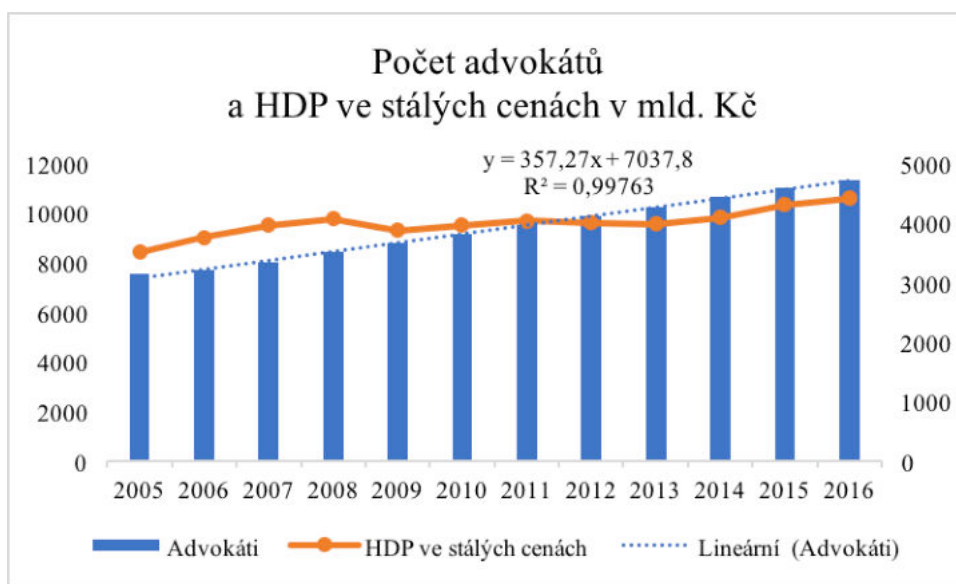

Graf 23: Počet soudců (s vyznačením trendu, polynomičká funkce stupně 4) a HDP (výrobní metoda) ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva financí ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR, vlastní výpočty a úpravy

Pokud jde o úroveň národního hospodářství (používám HDP ve stálých cenách), tak se ukazuje, že trendový růst počtu soudců (do roku 2007) koreluje s trendem úrovně HDP

(viz Graf 23). Stejně tak stabilizace počtu soudců v období následujícím v zásadě kopíruje v zásadě v letech 2010 až 2014 podobnou úroveň HDP ve stálých cenách kolem 4000 mld. Kč. Následně se odděluje trend počtu soudců (stagnace) a úrovně HDP (rostoucí trend). V takovém případě pro období 1995 až 2014 není třeba zamítnout hypotézu VI, že počet soudců koreluje se stavem národního hospodářství. Jak bylo již shrnuto u hypotézy II, produktivita soudců se s množstvím skončených věcí nemění. Úroveň HDP je zde vlastně *proxy proměnnou* množství transakcí, které v ekonomice probíhají (vyšší úroveň, více smluv, více transakcí, k čemuž ostatně dospívá *Law and Development*), kde právě soudní spory a jejich počet roste s růstem úrovně HDP (podrobněji dále v části 3.4.2. Procesní otázky). Jestliže se nemění produktivita práce soudců, tak musí jejich počet zůstatvat vzhledem k úrovni HDP v proporcionálně stejný. Ukazuje se tak, že od roku 2015 buď dochází ke zvýšení produktivity práce soudců, nebo naopak narůstají průtahy, či se snižuje počet skončených věcí. Z přechodí analýzy vyplývá, že se naopak snižuje průměrná délka soudních sporů, avšak co se snižuje, je počet skončených věcí. Z toho vyplývá, že je třeba posílit počet soudců tak, aby se navýšil počet soudců podle úrovně HDP (případně ještě zvýšit jejich produktivitu tak, aby vyřizovaly věci průměrně rychleji, ale zachovávaly objem vyřízených věcí).

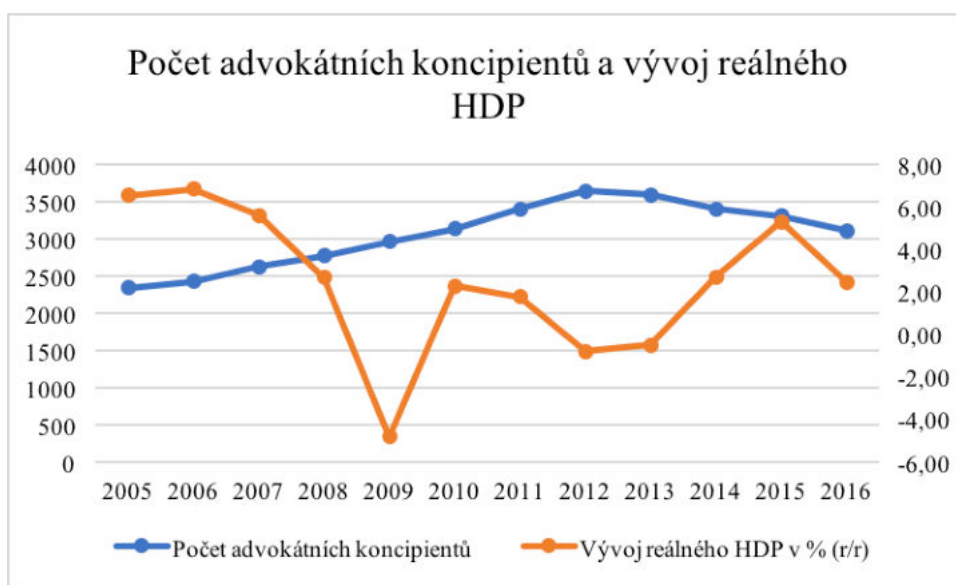

Graf 24: Počet advokátů (s vyznačením lineárního trendu) a HDP (výrobní metoda) ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z České advokátní komory, Českého statistického úřadu, vlastní úpravy

Pokud jde o počet advokátů a úroveň HDP (HDP ve stálých cenách), viz Graf 24, tak se jeví, že při růstu počtu advokátů roste též úroveň HDP. Hypotézu VII též nezamítám.

Zdá se tedy, že platí, že s vyšší úrovní hospodářství je spojeno větší množství advokátů, jak vyplývá z *Law and Development*. Více transakcí a více sporů (viz dále 3.4.2. Procesní otázky) je spojeno s většími incentivy pro advokáty, aby vykonávaly svoji profesi. Vstup do profese advokátů je poměrně složitá, mimo nutnosti právnického vzdělání, koncipientské praxe je třeba ještě advokátní zkouška (jde vlastně o cechovní uskupení), a tak nemůže osoba reagovat rychlým vstupem do advokacie (jako advokát) v souvislosti hospodářským cyklem. Růst počtu advokátů je rovnoměrný, avšak vývoj HDP není rovnoměrný, podléhá hospodářským cyklům. Je třeba se ještě podívat na advokátní koncipienty, kterými se zájemci mohou stát o něco flexibilněji, resp. o ně si advokátní kanceláře mohou rozšiřovat kapacity podle své potřeby vzhledem k hospodářskému cyklu (zda počet soudních sporů působí proticyklicky či cyklicky viz dále v části 3.4.2. Procesní otázky, zde však jisté vodítko může být též nalezeno).

Graf 25: Počet advokátních koncipientů a vývoj reálného HDP v % (r/r)

Zdroj: vlastní tvorba, data z České advokátní komory, Českého statistického úřadu, vlastní úpravy

Z Grafu 25 se podává, že počet advokátních koncipientů reaguje proticyklicky na hospodářský cyklus. Meziroční pokles reálného HDP v roce 2009 (- 4,8 %), resp. meziroční růst kolem 2 % (roky 2010 a 2011) a následný meziroční pokles v letech 2012 a 2013 (-0,80 % a -0,48 %) je spojen s nejvyššími hodnotami advokátních koncipientů v letech 2012 a 2013. Rozdíl počtu advokátních koncipientů mezi rokem 2009 a 2012 činí přibližně 900 advokátních koncipientů. Surčitou mírou pravděpodobnosti tak nelze zamítnout hypotézu, že advokátní kanceláře reagují na

ekonomiku pod potenciálním produktem náborem koncipientů (možná se zpožděním nárůstu počtu sporů, viz dále).

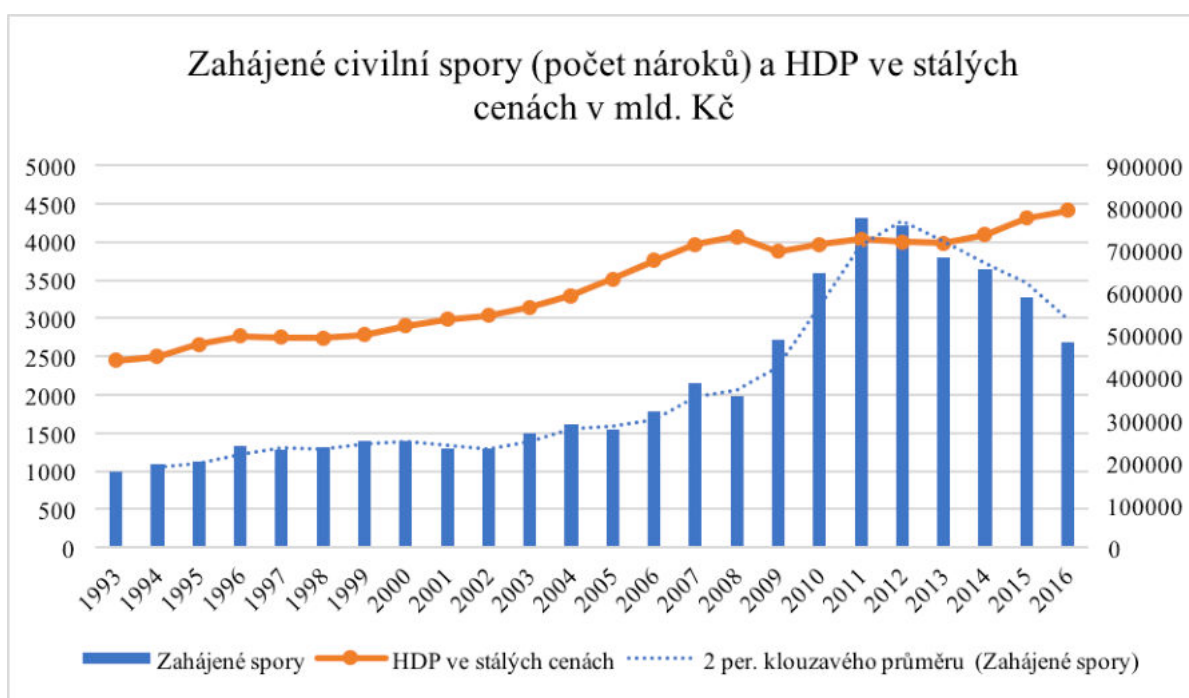
Hlavní poznatek z institucionálních otázek soudních sporů ve vztahu k HDP je, že jsem nevyvrátil hypotézy, že počet soudců pozitivně koreluje s úrovní národního hospodářství (reprezentovaná HDP ve stálých cenách roku 2010), a že počet advokátů rovněž pozitivně koreluje (hypotézy VI a VII). V případě soudců toto platí do roku 2015, pak se začíná oddělovat trenuy; z předchozí analýzy dat vyplývá, že se počet skončených věcí snižuje, a tak je vhodné zaměstnat více soudců, nebo zvýšit jejich produktivitu. V případě advokátů to platí po sledované období 2005 až 2016, reakce advokátních kanceláří na hospodářský cyklus je však nikoli ve větším (nadproporcionálně) množství advokát, ale v zaměstnání dalšího dodatečného počtu advokátních koncipientů, a to proticyklicky (byť se zdá, že s určitým zpožděním, podrobněji v další části). Potvrzuje se tak předpoklad *Law and Development*, že vyšší úroveň národního hospodářství znamená více smluv, více obchodních vztahů, transakcí, a tak i více sporů. Jeví se tak, že tyto korelace ukazují na to, že úroveň národního hospodářství ovlivňuje, směřuje institucionální vybavenost (počet soudců, advokátů), hospodářské fluktuace pak počet koncipientů.

3.4.2. Procesní otázky

Z procesních otázek se zabývám zahájenými civilními spory vzhledem k úrovni HDP. Dále se zabývám zahájenými a skončenými soudními spory vzhledem k hospodářskému cyklu (meziroční vývoj reálného HDP). Rovněž se věnuji průměrné délce soudních sporů, a to jak ve vztahu k růstu HDP, tak ve vztahu k hospodářskému cyklu. V této části testuji hypotézy VIII-XI na základě otázek 16-19. Předpokládám korelaci růstu počtu sporů se růstem HDP (hypotéza VIII), očekávám, že spory působí proticyklicky (hypotéza IX). Dále je předpokládáno, že průměrná délka soudních sporů se s růstem národního hospodářství snižuje (hypotéza X) a že se v době meziročního snižování výkonnosti ekonomiky průměrná délka soudních sporů snižuje (hypotéza XI).

Z dat k zahájeným civilním sporům a HDP ve stálých cenách vyplývá (viz Graf 26), že počet zahájených civilních sporů roste spolu s růstem úrovně národního hospodářství. Vzhledem k již k provedené analýze zahájených civilních sporů je trend rostoucí,

zvláště v období 1993 až 2007 vidíme téměř shodný průběh křivek HDP ve stálých cenách v mld. Kč a klouzavého průměru (2 periody) počtu zahájených civilních sporů. Za toto období nezamítáme hypotézu VIII. Situace se proměňuje v následujících letech, kdy sice trend zahájených civilních sporů je nadále rostoucí (viz již provedená analýza), ale počet zahájených soudních sporů roste meziročně v letech 2009 až 2011 nadproporcionálně, kdežto hospodářský růst spíše stagnuje. Hypotézu je však třeba zamítnout v letech 2013 až 2016, kdy úroveň národního hospodářství roste, kdežto počet zahájených sporů meziročně klesá. Na tuto změnu (na období 2009 až 2016) je vhodné se podívat i pohledem hospodářského cyklu (viz Graf 27).

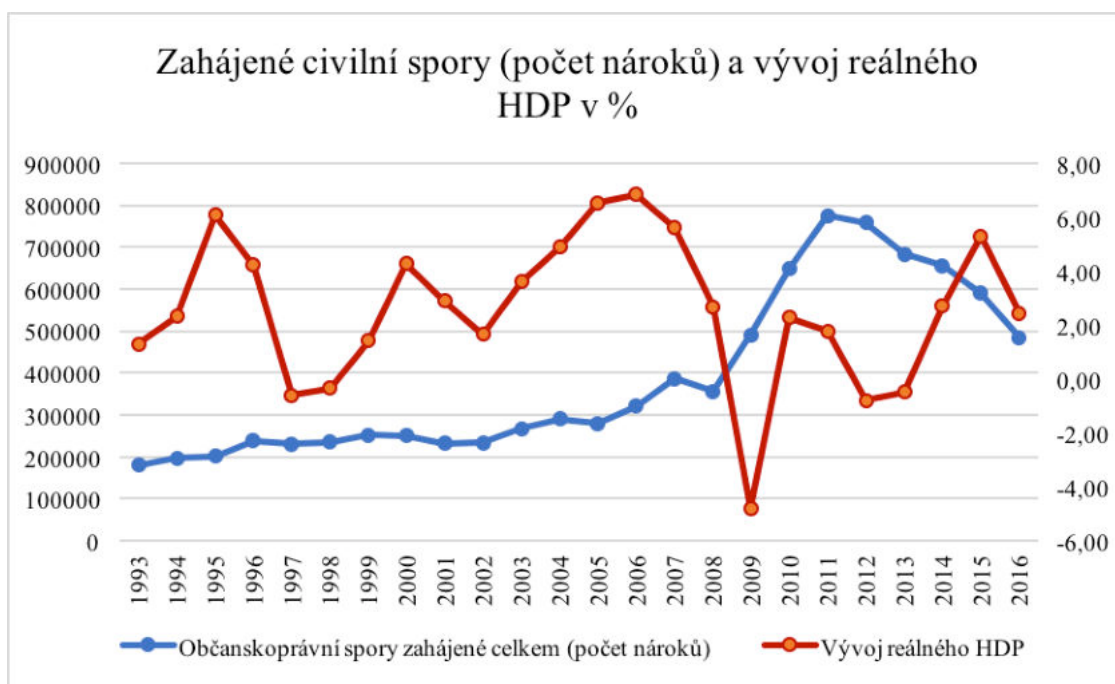

Graf 26: Zahájené civilní spory (počet nároků) (vyznačený trend, klouzavý průměr perioda 2) a HDP ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy

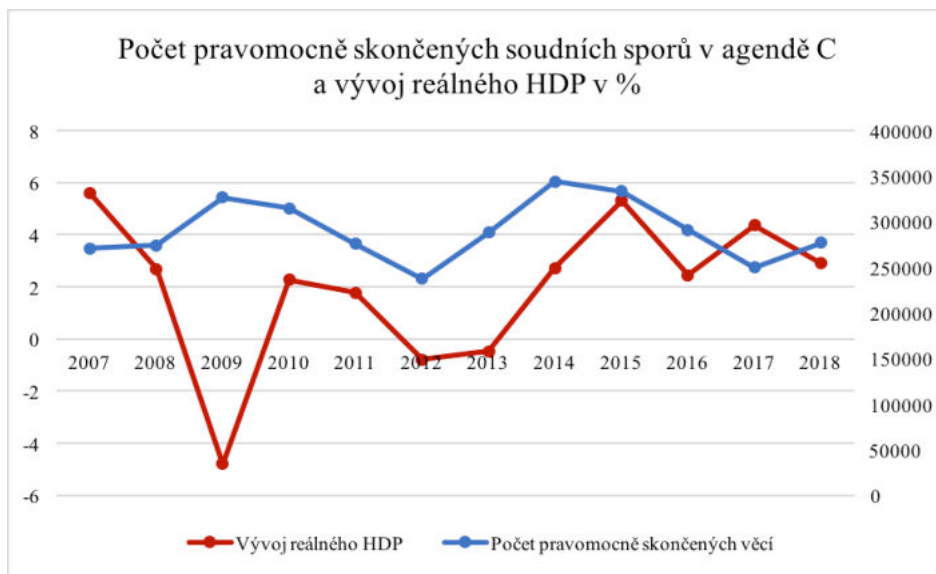
Zaměřím-li se na období 2009 až 2016, pak z dat vyplývá (viz Graf 27), že strmý nárůst počtu zahájených soudních sporů probíhá v souvislosti s finanční krizí let 2008-2009, resp. snížení výkonosti české ekonomiky v tomto a následujícím období. Jak už bylo naznačeno u nárůstu počtu advokátních koncipientů ve vztahu k hospodářskému cyklu české ekonomiky, tak i nárůst počtu zahájených soudních sporů je spojen s reálným HDP pod potenciálem, a to s určitým zpožděním. Vrchol zpomalení ekonomiky byl v roce 2009, kdežto vrchol počtu zahájených věcí byl v roce 2011. V tomto období tak

nelze zamítnout hypotézu IX. Ukazuje se tak, že zpoždění je přibližně 2 roky na to, aby navázaly soudní spory na pokles pod potenciál ekonomiky. Stejně tak je ale proticykličnost zahájených soudních sporů možné vidět v letech 1993 až 2008, byť jen v tom, že úroveň zahájených sporů je nízká, avšak meziroční vývoj HDP je pozitivní, s výjimkou let 1997 a 1998 – tehdy se však spory proticyklicky neprojevíly.

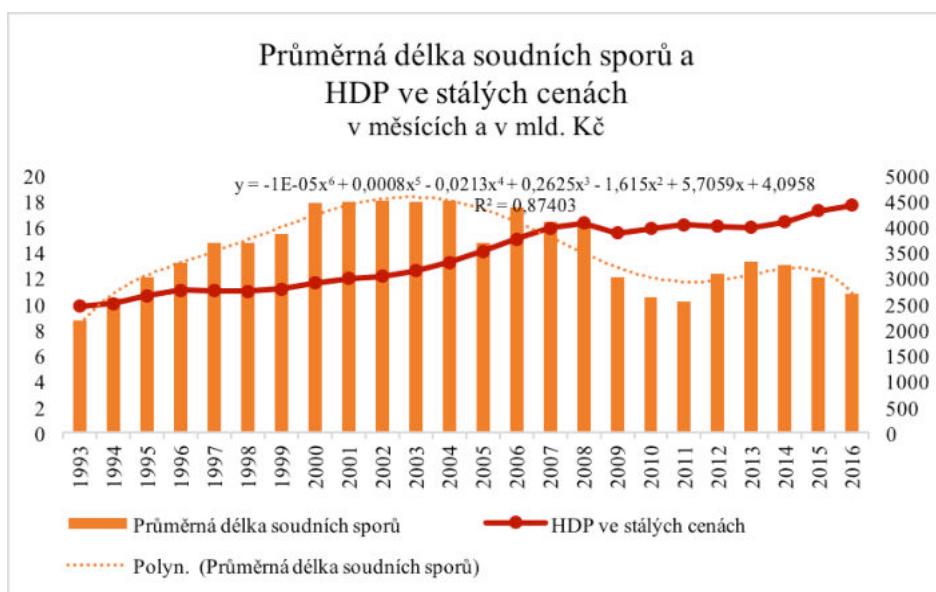
Graf 27: Zahájené civilní spory (počet nároků) a vývoj reálného HDP ČR v % (r/r)
Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a %Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy

Zajímavý je rovněž průběh skončených soudních sporů. Ve sledovaném období 2007 až 2018 v zásadě kopírují meziroční změny reálného HDP, a to s výjimkou roku 2009, kdy nebyl pokles skončených soudních sporů, ale naopak počet soudních sporů meziročně narostl. Při průměrné délce soudních sporů 10 až 12 měsíců v období po roce 2009 se ukazuje (viz Graf 28), že jsou-li skončené spory z téhož nebo maximálně předchozího roku, tak při nadproporcionálním nárůstu počtu zahájených sporů v letech 2009 až 2016 se zvýšil počet soudců, nebo jejich produktivita práce, nebo šlo o jednodušší případy. Jak bylo již ukázáno, počet soudců v zásadě stagnoval od roku 2008, takže se v tomto období patrně zvýšila produktivita soudců, nebo šlo o jednodušší případy, resp. jejich vyšší poměr oproti předchozím obdobím (kupř. platební rozkazy). K tomu však nedisponuji potřebnými daty. Pro skončené soudní spory, snad s výjimkou let 2008 a 2009, je třeba zamítnout hypotézu IX.

Graf 28: Počet pravomocně skončených soudních sporů v agendě C (vyznačení trendu, polynomiální funkce stupně 6) a vývoj reálného HDP v % (r/r)

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy

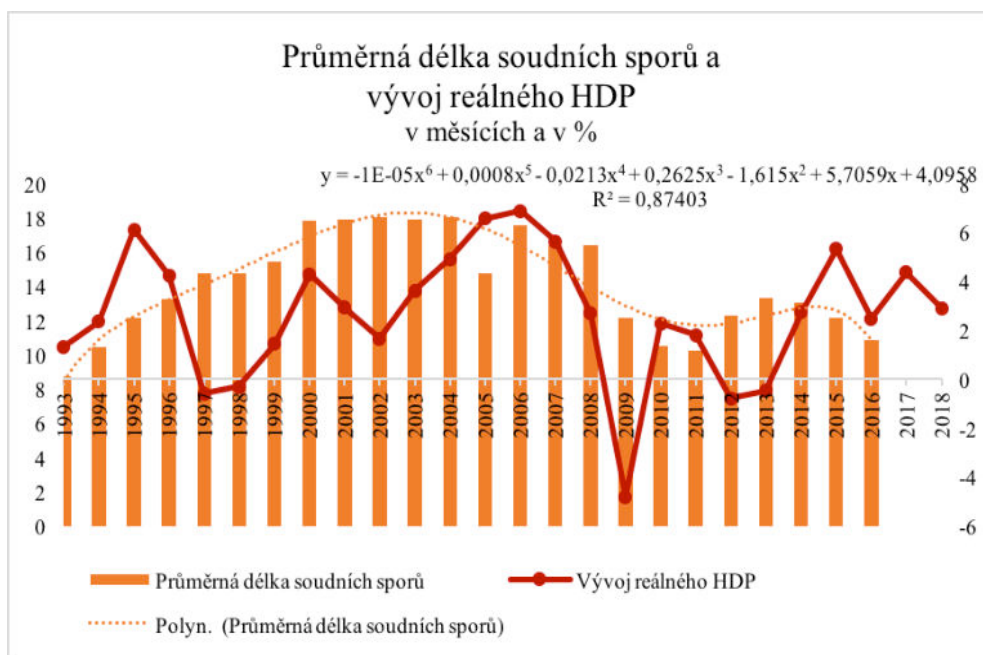

Graf 29: Průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) (vyznačení trendu, polynomiální funkce stupně 6) a HDP ČR výrobní metodou ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní úpravy

Dále je analyzována průměrná délka soudních sporů vzhledem k HDP. Ukazuje se (viz Graf 29), že negativně koreluje průměrná délka soudních sporů (její trend) a reálné HDP přibližně mezi lety 2003-2011 a mezi lety 2013-2016, v ostatních obdobích (zejména 1993-2003) je vztah pozitivní korelace, ale průměrná délka soudních sporů roste meziročně nadproporcionálně oproti trendu reálného HDP. Nelze rozhodnout o

hypotéze X, která předpokládala negativní korelaci mezi stavem národního hospodářství a průměrnou délkou soudního sporu. Je třeba další výzkum v této oblasti. Je vhodný ještě pohled na hospodářský cyklus a průměrnou délku soudního sporu. Z Grafu 30 vyplývá snad jen souvislost podpotenciálního poklesu ekonomiky 2009, 2012 a 2013 (a nízkým meziročním růstem v letech 2010 a 2011) s poklesem trendu průměrné délky soudních sporů. Jinými slovy, vypadá to, že průměrná délka soudních sporů poklesla v souvislosti s hospodářským (podproporcionálním) poklesem. To by však naznačovalo, že v době tohoto meziročního poklesu byly *ceteris paribus* řešeny, jak už bylo naznačeno, spíše méně složité věci, nebo je větší tlak na skončení věcí a získání finančních prostředků stranami z těchto sporů. Jeví se, že pro 2008 až 2013 není třeba vyvracet hypotézu XI.

Graf 30: Průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) (vyznačen trend, polynomiální funkce stupně 6) a vývoj reálného HDP ČR v % (r/r)
 Zdroj: vlastní tvorba, data z data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní úpravy

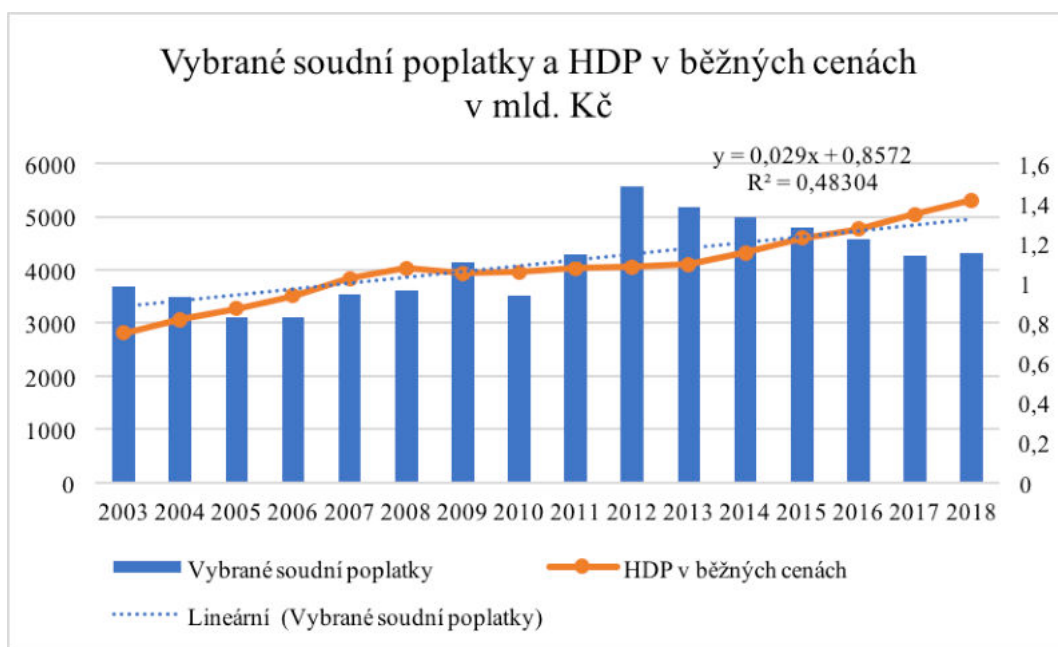
Hlavní poznatky z této části jsou, že počet zahájených sporů pozitivně koreluje s úrovní národního hospodářství (platí to po období 1993-2007). Dále je však situace komplikovanější, zdá se, že převládá cyklický vliv (nad trendem) a počet zahájených sporů působí proticyklicky (to je vidět na datech za období 2009 až 2014). Ukazuje se však, předpokládám-li zpoždění 10-12 měsíců v tomto období, že počet skončených sporů nereaguje proticyklicky. Vypadá to, že v daném období, pravděpodobně, šlo ve

větší míře o jednodušší věci, nebo byl větší tlak ze strany účastníků na vyřešení sporu. To ostatně naznačují i data za průměrnou délku soudních sporů ve vztahu k meziročnímu vývoji HDP, byť jen v období 2008-2013.

3.4.3. Náklady a výnosy soudních sporů

V této části je prováděna vztahová analýza nákladů a výnosů soudních sporů a národního hospodářství, jsou zkoumány dopady na něj. Tyto dopady promítám jak do úrovně národního hospodářství (HDP ve stálých cenách), tak do meziroční procentní změny reálného HDP. Odpovídám na otázky 20 až 23 a testuji hypotézy XII až XV.

3.4.3.1. Náklady soudních sporů

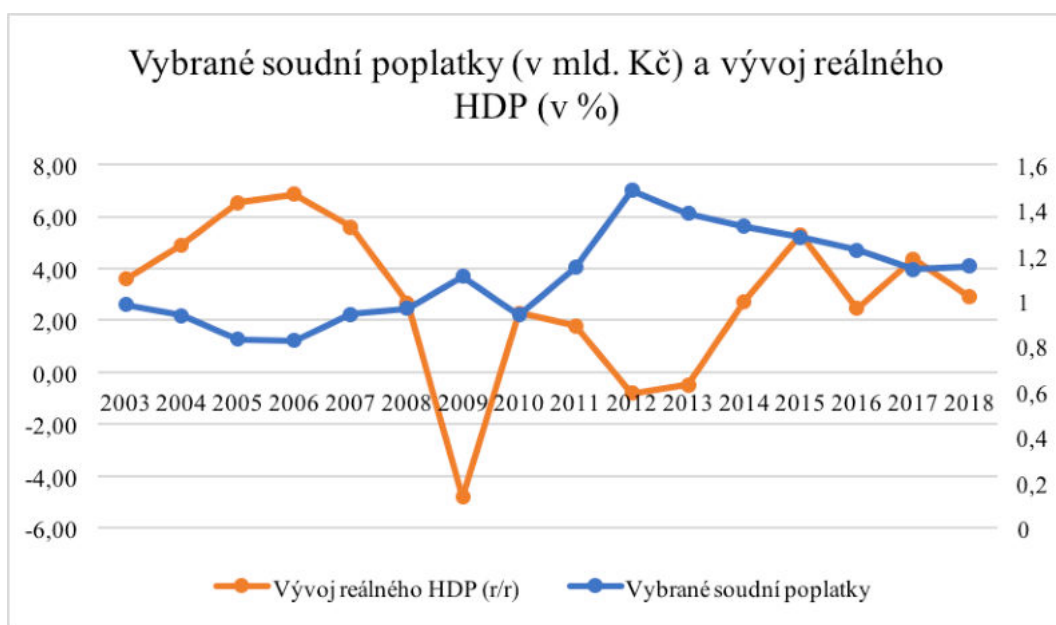
Graf 31: Vybrané soudní poplatky (lineární trend) a HDP v běžných cenách (výrobní metoda) v mld. Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy

Jako soukromý náklad soudních sporů zkoumám vybrané soudní poplatky ve vztahu k HDP v běžných cenách (neboť vybrané soudní poplatky nejsou očištěny o inflaci). Vybrané soudní poplatky, jak se podává z Grafu 31, mají v zásadě rostoucí trend, stejně jako má rostoucí trend i HDP v běžných cenách. Není třeba tak hypotézu XII, že vybrané soudní poplatky korelují pozitivně se stavem národního hospodářství, zamítnout. Jistá výchylka oproti trendu je v letech 2012 a 2013 (nad trendem) a v letech

2017 a 2018 (pod trendem). Je vhodné tak zkoumat vybrané soudní poplatky zkoumat i vzhledem k hospodářskému cyklu.

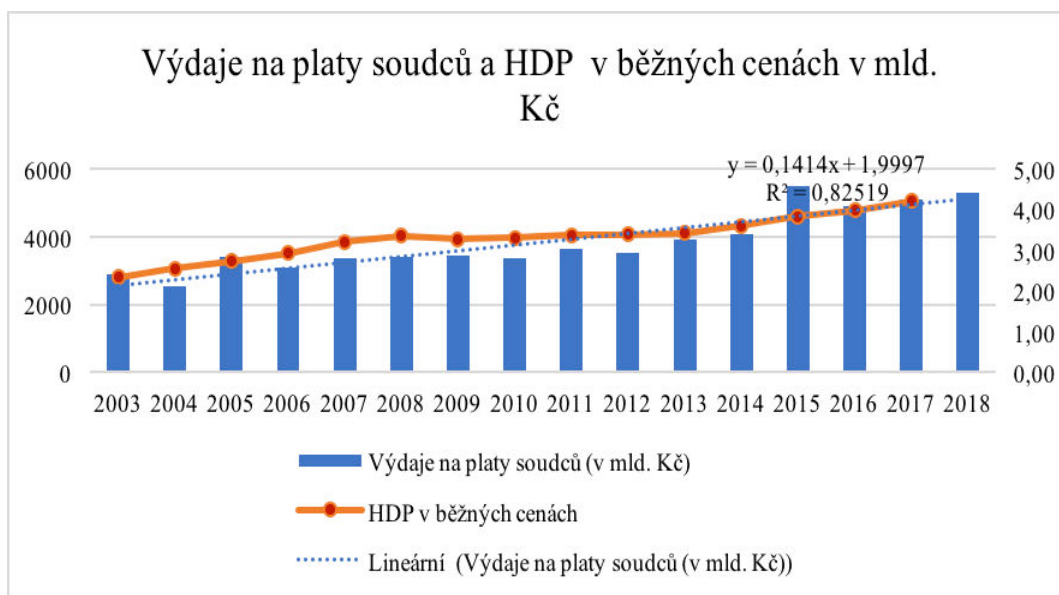
Z Grafu 32 se podává, že vývoj vybraných soudních poplatků je vzhledem k fluktuacím reálného HDP inverzní. To je vidět asi nejlépe právě na letech 2012 a 2013, kdy v roce 2012 dosahovaly vybrané soudní poplatky maxima, ale meziroční pokles meziroční HDP dosahoval (lokálního) minima. Takový výrazný vztah není vidět v roce 2009 (nejvyšší meziroční pokles reálného HDP), avšak i tam je trend vybraných soudních poplatků viditelný. Z uvedeného plyne, že dopad vybraných soudních poplatků je významnější vždy tehdy, je-li ekonomika na sestupném meziročním trendu, naopak jejich dopad (což je vlastně též vybraná částka příjmu státního rozpočtu) je menší v případě meziročního růstu ekonomiky. Soudní poplatky tak působí proticyklicky. To souvisí s tím, že v době meziročního hospodářského poklesu v rámci cyklu je vyšší počet soudních sporů a *vice versa*.

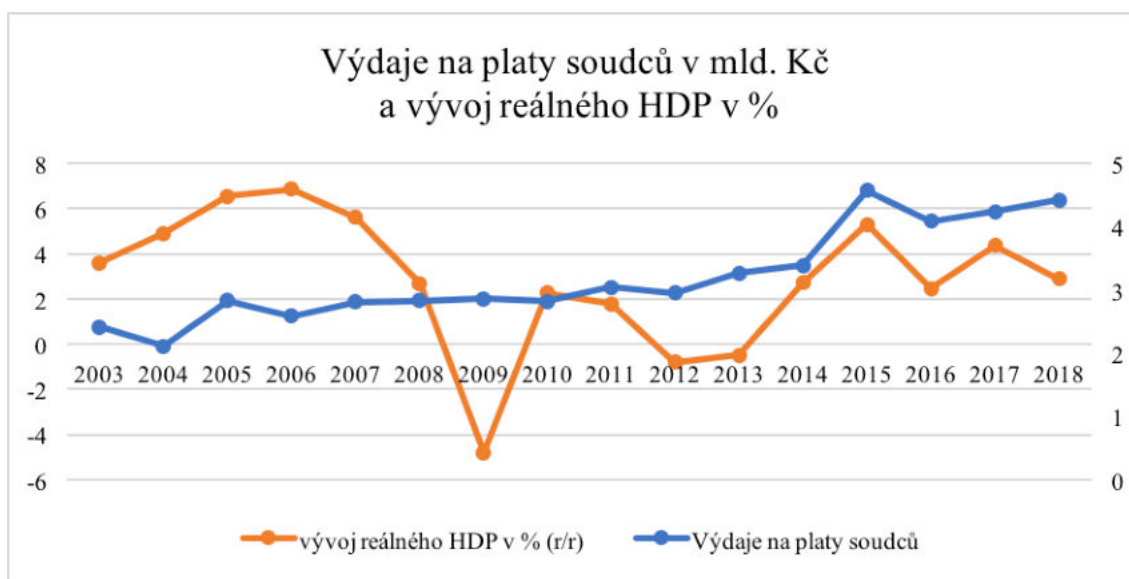
Graf 32: Vybrané soudní poplatky (v mld. Kč) a vývoj reálného HDP (v %), r/r
Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy

Dále byly analyzovány výdaje na platy soudců jako veřejný náklad soudních sporů. Ukazuje se (viz Graf 33), že výdaje na platy soudců mají rostoucí trend, jako má rostoucí trend ekonomika. Lze tedy uzavřít, že není třeba hypotézu XIII zamítat; ta zněla tak, že náklady na platy soudců pozitivně korelují s úrovní národního

hospodářství. Podrobnější pohled, zvláště na nadproporcionální výdaj na platy soudců v roce 2015, poskytuje Graf 34.

Graf 33: Výdaje na platy soudců a HDP v běžných cenách (výrobní metoda) v mld. Kč
 Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy

Graf 34: Výdaje na platy soudců v mld. Kč a vývoj reálného HDP v % (r/r)
 Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy, vlastní výpočty a úpravy

Z Grafu 34 je patrné, že se výdaje na platy soudců drží v zásadě stabilní úrovni (to platí v období 2005 až 2012). Výchylka výdajů v roce 2015 ukazuje při srovnání s vývojem reálného HDP, že výdaje na platy soudců kopírují vývoj reálného HDP v %. V daném období byl počet soudců nadále stabilní kolem 3000. Ukazuje se, že výdaje na platy

soudců kopírují průběh vývoje reálného HDP (2014, 2015 a 2016). Z toho spíše vyplývá, že došlo k plošnému navýšení platů soudců, resp. se takto projevilo dorovnání platů. Stalo se tak v roce 2015.³⁸ Přesto je zajímavé, avšak na základě dostupných dat nemohu odpovědět, že kopíruje vývoj výdajů na platy soudce vývoj reálného HDP, spíše se přikláním k tomu, že jde o nahodilost.

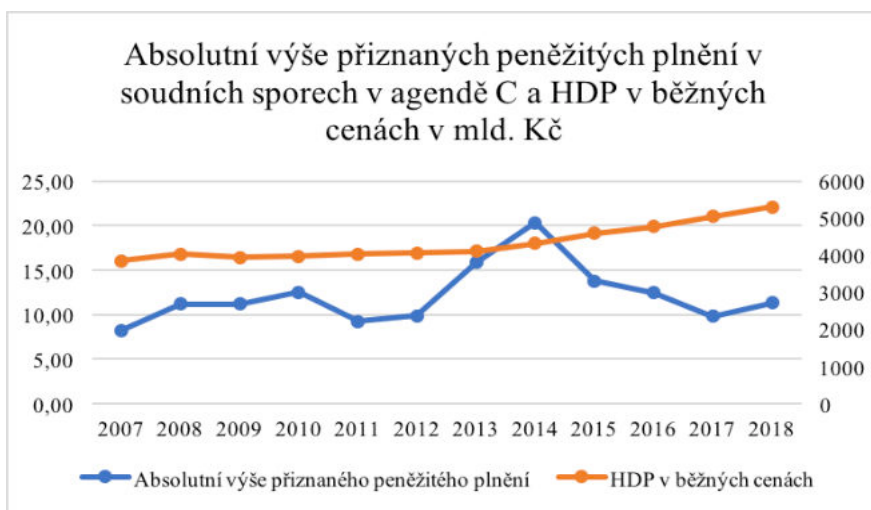
Hlavní poznatky z provedené vztahové analýzy v této části jsou následující. Především vybrané soudní poplatky pozitivně korelují s HDP, v případě hospodářského cyklu se ukazuje, že soudní poplatky působí proticyklicky. To vyplývá z předpokladu *Law and Development*, který je potvrzen, že více sporů je v recesi a méně v expanzi hospodářství, když soudní poplatky jsou právě se zahájením sporu vybírány. Vývoj výdajů na platy soudců je potom, podle předpokladu, též pozitivně korelující s HDP v běžných cenách, s výjimkou roku 2015, kdy byly platy soudců zpětně dorovnány na základě jejich dohody se státem.

3.4.3.2. Výnosy soudních sporů

Zkoumány jsou dále výnosy soudních sporů soukromé (jako přiznané peněžité plnění) a společenské (jako *proxy proměnná* užíván Rule of Law Index České republiky) ve vztahu k národnímu hospodářství (HDP). Na základě odpovědi na otázky 22 a 23 testuji hypotézy XIV a XV. Předpokládám negativní korelaci absolutní částky přiznaných peněžitých plnění na HDP, ale se zpožděním (hypotéza XIV). Dále očekávám, že je Rule of Law Index České republiky pozitivně korelován s HDP (hypotéza XV).

Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění, podle dostupných dat za období 2007 až 2018, koreluje pozitivně s vývojem HDP v běžných cenách (viz Graf 35), byť tento trend je minimálně v letech 2012-2016 narušen. Je třeba podrobnější pohled, a to na hospodářský cyklus a jeho vztah k absolutní výši přiznaných peněžitých plnění.

³⁸ Referoval o tom kupř. iRozhlas (2015).

Graf 35: Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C v mld. Kč a HDP v běžných cenách (výrobní metoda) v mld. Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy

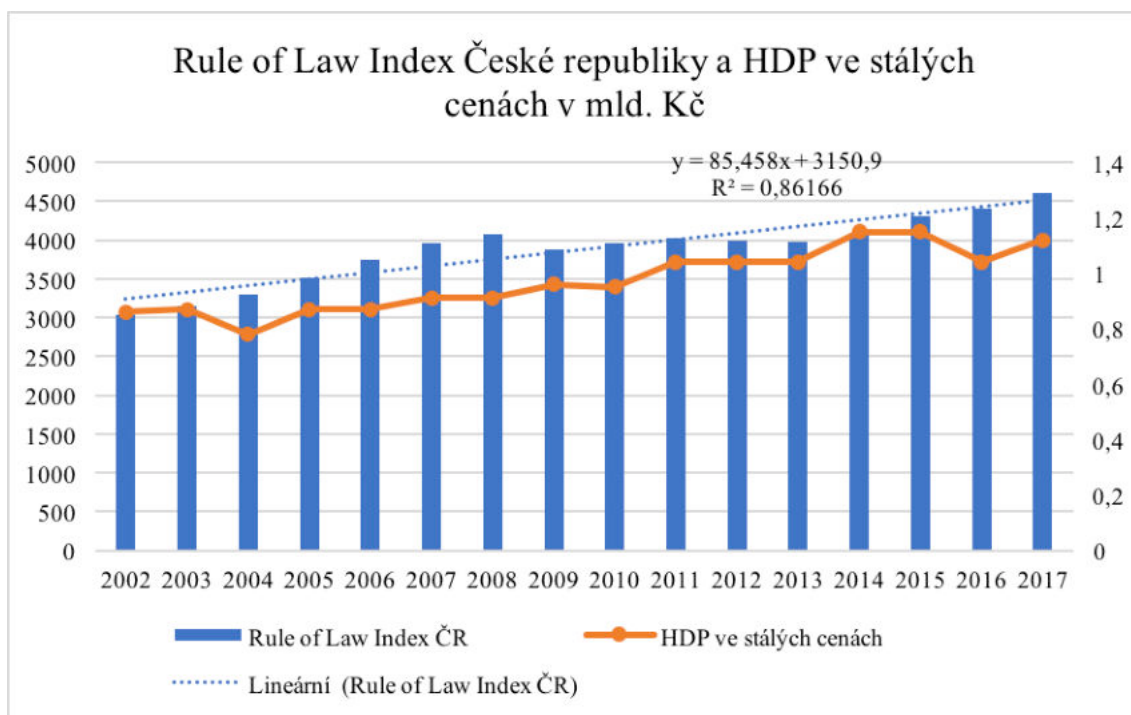
Na Grafu 36 je vidět, že lépe je absolutní výše přiznaného peněžité plnění vysvětlitelná v souvislosti hospodářského cyklu. Sice se zpožděním přibližně 10 až 12 měsíců, přesto absolutní výše koreluje s vývojem reálného HDP, zejména v období 2011 až 2016. Vycházím z toho, že nízká či záporná meziroční změna HDP znamená, že se objevuje více sporů (jak už bylo potvrzeno), avšak tyto spory jsou řešeny se zpožděním, a tak i přiznávaná částka je přiznávána se zpožděním. Hypotézu XIV nemusím zamítnout, avšak její platnost nejlépe vystihuje vztah absolutní výše přiznaného peněžitého plnění a hospodářský cyklus.

Graf 36: Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C v mld. Kč a vývoj reálného HDP v % (r/r)

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy

Společenské výnosy, zde reprezentované Rule of Law Indexem České republiky, jak se podává z Grafu 37, jsou rostoucí spolu s růstem HDP. Z toho vyplývá, že lepší kvalita vymahatelnosti práva, kvalitnější právní prostředí, včetně řešení soudních sporů, pozitivně působí na hospodářskou úroveň České republiky. Nemusím tak zamítnout hypotézu XV.

Graf 37: Rule of Law Index České republiky (s vyznačením trendu) a HDP ve stálých cenách (výrobní metoda) roku 2010 v mld. Kč

Zdroj: vlastní tvorba, data z Českého statistického úřadu a World Bank, vlastní úpravy

Hlavní poznatek z části o výnosech soudních sporů je, že absolutní částka přiznaných peněžitých plnění (soukromé výnosy) pozitivně koreluje s hospodářským cyklem, ale se zpožděním přibližně 10-12 měsíců. Stejně tak je hlavním poznatkem, že společenské výnosy pozitivně korelují s úrovní národního hospodářství.

Závěr

Aktuálnost zkoumaného tématu je významná, protože probíhá v době v celku pokročilých prací na rekodifikaci procesních předpisů, které by měly do budoucna ovlivnit soudní spory. Poznatky zde shromážděné je možné využít při „justiční politice“, jak byla vymezena v této práci, která tak může více informovaně přispět k opatřením, která sledují cíl hospodářského rozvoje České republiky i prostřednictvím efektivního řešení soudních sporů, a tak efektivní ochrany práv. Téma je též aktuální, protože podobná podrobná literatura na toto téma v České republice, pokud je mně známo, neexistuje, avšak zkoumané otázky jsou zásadní pro hospodářskou úroveň České republiky. Práce totiž upozorňuje na základě zkoumaných otázek a dostupných dat na některé neefektivnosti, které je třeba změnit (kupř. potvrzená v zásadě konstantní produktivita soudců). Položené a zodpovězené otázky jsou nárohdospodářsky podstatné a významné, protože poukazují na vztah mezi soudními spory a národním hospodářstvím. Ukázalo se, že mezi jednotlivými institucionálními a procesními otázkami, stejně tak jako identifikovanými a kvantifikovanými náklady a výnosy, a národním hospodářstvím (byl zkoumán vztah k úrovni HDP a meziročním změnám HDP) existují významné vazby. Tyto korelace jsou dále uvedeny a také to, co z nich vyplývá. Jejich zapojení do hospodářskopolitických rozhodnutí může přispět k odstraňování bariér další prosperity.

Pro téma práce a prováděné analýzy byly nejdůležitější závěry *Law and Development*, které staví na vztahu národního hospodářství a soudních sporů. Uvádí, že efektivní řešení soudních sporů působí na větší hospodářský růst. Stejně tak platí již z *Law and Economics*, že méně nákladné a více výnosné soudní spory prospívají národnímu hospodářství lépe. Byly potvrzeny, resp. nevyvráceny, následující závěry z teoretické části týkající se otázek z teorie veřejné volby, *Law and Economics* a *Law and Development*. Uvádím zde, na základě výchozí teorie a provedených analýz v praktické části, nejdůležitější výsledky práce.

V návaznosti na teorii veřejné volby a institucionální monopol soudců se ukazuje, že skutečně nejsou incentive na zvyšování jejich produktivity. Pravomocně skončené věci a počet soudců spolu nesouvisí, pravomocně skončené věci nejsou ovlivněny počtem soudců, jejich výkonnost je proměnlivá, nezvyšují však svoji produktivitu. Platí však, že

počet soudců má vliv na průměrnou délku soudního sporu, zejména při stabilizaci soudců na úrovni kolem 3000 se ukazuje rovněž stabilizace průměrné délky soudních sporů na úrovni přibližně 10-12 měsíců. Dále se ukazuje zcela zřetelně neflexibilita zaměstnávání soudců, nemožnost je propustit, a to na základě poznatku, že na jednu zahájenou věc není konstantní náklad na plat soudců. Uvedené souvisí s neodvolatelností soudců, přijaté soudce není možné odvolat pro nadbytečnost jen proto, že již není tak vysoký nápad nových věcí.

Nebyla vyvrácena *lawyer-induced litigation hypothesis*, rostou totiž zahájené soudní spory s růstem počtu advokátů nadproporcionálně (byť s velmi slabou platností). Jde o problém vycházející z *Law and Economics* (varianta problému pána a správce). Přesnější model by přispěl k tomu, aby byly výsledky průkaznější.

Pokud jde o otázku efektivity, která je spojena s vyšší hospodářskou prosperitou, tak se ukazuje následující. Pokud jde o počet advokátů, tak se potvrzuje, byť se slabší platností, že s počtem advokátů se snižuje průměrná délka soudních sporů. Naznačuje se, že advokáti přispívají k efektivnímu řešení soudních sporů. Sice přispívají k zahájení soudních sporů, přispívají pak k jejich ukončení větším tlakem na soudce. Ukazuje se, že pro větší hospodářskou prosperitu je třeba více advokátů.

Byl potvrzen očekávaný vztah ceny soudního sporu (soudní poplatek) a množství soudních sporů. Vývoj soudních poplatků ukazuje v zásadě vzestup všech vybraných soudních poplatků v letech 2003 až 2012 a jejich následný postupný pokles. Není konstantní výše poplatku na jednu zahájenou věc. Výše částky vybraných soudních poplatků jako cena zahájení soudního sporu ovlivňuje počet zahájených věcí (při nižším soudním poplatku na jednu věc jich je méně věcí zahájeno, při vyšším soudním poplatku je naopak více věcí zahájeno).

Potvrzuje se předpoklad *Law and Development*, že vyšší úroveň národního hospodářství znamená více smluv, více obchodních vztahů, transakcí, a tak i více sporů. Jeví se tak, že tyto korelace ukazují na to, že úroveň národního hospodářství působí na institucionální vybavenost (počet soudců, advokátů), hospodářské fluktuace pak působí na počet koncipientů. Dospěl jsem totiž k tomu, že počet soudců pozitivně koreluje s úrovní národního hospodářství a že počet advokátů rovněž pozitivně koreluje.

V případě soudců toto platí do roku 2015, pak se začíná oddělovat od trendu; z předchozí analýzy dat vyplývá, že se počet skončených věcí snižuje, a tak je vhodné zaměstnat více soudců, nebo zvýšit jejich produktivitu. Jde o mé národohospodářské doporučení z „justiční politiky“. Ukazuje se totiž zřetelně, že je zde primárně absence počtu soudců. Ministerstvo spravedlnosti ČR by mělo, podle mého názoru, navýšit počet soudců, aby nedošlo z tohoto důvodu ke snížení výkonnosti české ekonomiky. V případě advokátů pozitivně koreluje s hospodářskou úrovní v období 2005 až 2016, reakce advokátních kanceláří na hospodářský cyklus je však nikoli ve větším (nadproporcionálně) množství advokátů, ale v zaměstnání dalšího dodatečného počtu advokátních koncipientů, a to proticyklicky, byť se zpožděním.

Je potvrzen závěr z *Law and Development*, že počet soudních sporů je spojen s vyšší úrovní hospodářství. Pokud jde o otázky vztahu soudních sporů k HDP, tak počet zahájených sporů pozitivně koreluje s úrovní národního hospodářství (platí to po období 1993-2007). Dále je však situace komplikovanější, co otázky, též vyplývající z *Law and Development*, zda působí soudní spory proticyklicky. Zdá se, že převládá cyklický vliv (nad trendem) a počet zahájených sporů působí proticyklicky (to je vidět na datech za období 2009 až 2014). Ukazuje se však, předpokládám-li zpoždění 10-12 měsíců v tomto období, že počet skončených sporů nereaguje proticyklicky. Vypadá to, že v daném období, pravděpodobně, šlo ve větší míře o jednodušší věci, nebo byl větší tlak ze strany účastníků (či advokátů) na vyřešení sporu. To ostatně naznačují i data za průměrnou délku soudních sporů ve vztahu k meziročnímu vývoji HDP, byť jen v období 2008-2013.

Z analýz institucionálních otázek vyplývá, že je rostoucí trend počtu soudců, a to výrazný postupný nárůst do roku 2007 a následná stabilizace kolem úrovně 3000 soudců. Déle lze rozlišit postupný trvalý nárůst počtu advokátů a též nárůst počtu advokátních koncipientů a s postupným poklesem advokátních koncipientů od roku 2012. Pokud jde o procesní otázky, platí, že trend zahájených soudních sporů je rostoucí, s největším (nadproporcionálním) nárůstem v letech 2010-2014, kdežto trend pravomocně skončených soudních sporů je stabilní (neroste, ani neklesá). Zajímavé jsou hlavní závěry z podílu peněžitých plnění na skončených soudních sporech, ukazuje se, že jsou mírně rostoucí. Pokud jde o průměrnou délku soudních sporů, tak ta se přes původně rostoucí průběh z 9 na 18 měsíců v letech 1993 až 2004 (přibližně 18 měsíců

dosahovala v letech 2000-2004) postupně stabilizovala na hodnotě přibližně na úrovni 10-12 měsíců (roky 2009 až 2016).

Mohu shrnout, že z analýzy nákladů vyplývá rozlišení na náklady sporu soukromé (reprezentované soudními poplatky) a veřejné (reprezentované náklady na platy soudců). Průměrná délka soudního sporu je potom reprezentantem nákladů obětované příležitosti, jak pro soudní soustavu (soudce), tak zejména pro strany sporu. Vývoj nákladů na platy soudců je rostoucí, s významnou výchylkou v roce 2015, která je velmi pravděpodobně spojena s dorovnáním platů soudců v roce 2015.

Pokud jde o analýzu výnosů soudních sporů, lze rozlišit soukromé a společenské výnosy soudních sporů. Do první kategorie soukromých výnosů patří především přiznané peněžité plnění (absolutní a průměrné hodnoty, které spolu pozitivně korelují). Ukazuje se, že přiznané peněžité plnění nemá ani rostoucí, ani klesající trend, osciluje kolem hodnoty přibližně 10 až 12 mld. Kč v absolutních částkách, což je přibližně 50 000 Kč až 60 000 Kč. Jako *proxy proměnná* za společenské výnosy byl použit Rule of Law Index České republiky, ukazuje se, že má lineárně rostoucí trend.

V rámci dále prováděné vztahové analýzy jsem dospěl k závěrům, že vybrané soudní poplatky pozitivně korelují s HDP, v případě hospodářského cyklu se ukazuje, že soudní poplatky působí proticyklicky. To vyplývá z předpokladu *Law and Development*, který je potvrzen, že více sporů je v recesi a méně v expanzi hospodářství, když soudní poplatky jsou právě se zahájením sporu vybírány. Vývoj výdajů na platy soudců je potom, podle předpokladu, též pozitivně korelující s HDP v běžných cenách, s výjimkou roku 2015, kdy byly platy soudců zpětně dorovnány na základě jejich dohody se státem.

Z analýzy dále vyplynulo, že absolutní částka přiznaných peněžitých plnění (soukromé výnosy) pozitivně koreluje s hospodářským cyklem, ale se zpožděním přibližně 10-12 měsíců. Stejně tak společenské výnosy pozitivně korelují s úrovní národního hospodářství.

Cíl práce byl splněn, byly rozlišeny jednotlivé institucionální otázky a procesní otázky a byla zkoumána efektivita řešení soudních sporů. Ukázalo se, soudci k efektivitě

v zásadě nepřispívají, jejich produktivita je přibližně stejná, kdo však (paradoxně) přispívá k efektivitě jsou advokáti. Advokáti přispívají ke zkracování délky soudních sporů, zejména v době recese, resp. zpomalování ekonomiky, nikoli však ke snižování množství soudních sporů. Též advokátní koncipienti přispívají k efektivitě řešení soudních sporů svojí flexibilitou při vstupu do profese, která je větší než u advokátů. Rovněž byly identifikovány náklady a výnosy soudních sporů a sledovány dopady těchto nákladů a výnosů soudních sporů na národní hospodářství. V tom byl cíl práce též splněn. Byly rozlišeny veřejné (výdaje na platy soudců) a soukromé náklady (soudní poplatky) a byly rozlišeny výnosy soukromé (přiznaná částka) a společenské (jako *proxy proměnná* byl použit Rule of Law Index České republiky). Ukázalo se jako významné, že soudní poplatky regulují počet nápadu, což se očekávalo z ekonomické teorie; soudní poplatky působí proticyklicky. Též se potvrdilo, že společenské výnosy rostou s růstem úrovně HDP.

Zde v závěru shora uvedené nejdůležitější poznatky vycházejí z testování dílčích hypotéz I-XV. Každá z těchto hypotéz byla otestována za účelem zodpovězení hlavních hypotéz A a B, zda efektivní řešení soudních sporů (takové, kde jsou nejnižší náklady a nejvyšší výnosy) pozitivně ovlivňuje národní hospodářství. Jak bylo uvedeno, ukázalo se, že především společenské výnosy rostou s národním hospodářstvím, a tak skutečně, dílčím způsobem, můžeme hypotézu A a B potvrdit. Zhodnocení hypotézy A a B je tak jenom částečné, práce nepřinesla komplexní (ekonometrický) model nákladů a výnosů soudních sporů a jejich dopadů na národní hospodářství. Za prvé proto, že k tomu nejsou potřebná data, za druhé proto, že byl zvolen jiný způsob testování těchto hypotéz A a B, a to systémem dílčích hypotéz, které samostatně a přímo hodnotí efektivitu a náklady a výnosy soudních sporů a jejich dopady. Hypotézu A a B tak nebylo možné komplexně a zcela vyhodnotit, pouze byla poodhalena část odpovědí týkajících se efektivit a nákladů a výnosů soudních sporů a jejich dopadů na národní hospodářství. Práce tak byla splněna na úrovni dílčích hypotéz, na úrovni ústřední hypotézy A a B práce neposkytla závěrečnou odpověď, a tak nesplnila zcela svoji ambici hypotézy A a B otestovat. Tyto nebylo možné otestovat a zhodnotit přímo, proto zhodnocení proběhlo na úrovni dílčích hypotéz. V čem práce tak nesplnila svůj cíl, ale ani nemohla, byla identifikace všech nákladů a všech výdajů a všech otázek efektivit řešení soudních sporů, a následné představení komplexního modelu, protože to by vyžadovala mikrodata, která nejsou veřejně dostupná, pokud vůbec.

Další prostor pro zkoumání je dán tím, že nejsou podrobná data. Zejména by bylo vhodné zaměřit úsilí vzhledem k identifikaci a vyčíslení výnosů soudních sporů. Dalším směrem výzkumu by mohlo být navržení a testování ekonometrických modelů pro větší průkaznost zde uvedených závěrů. Bylo by vhodné navrhnout komplexní model testující přímo, nikoli systémem dílčích hypotéz, hypotézu A a B zde v práci uvedenou. Dále by bylo vhodné zkoumat kauzalitu mezi vysvětlovanými proměnnými. Z *Law and Development* se podávají protichůdné závěry, byť převažuje, že efektivní řešení soudních sporů dopadá pozitivně na hospodářský růst (byť hospodářský růst zpětně některé veličiny ovlivňuje). Bylo by vhodné ověřit tyto vztahy co do kauzality.

Seznam použitých zkratek

C.P.R.	Anglické Civil Procedure Rules, ve znění pozdějších předpisů
Listina	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
s.ř.s.	zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
t.ř.	zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
z.ř.s.	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Seznam grafů

Graf 1: Počet soudců (vyznačení trendu, klouzavý průměr, perioda 2 a lineární trend)	29
Graf 2: Advokáti a advokátní koncipienti (vyznačení trendů, klouzavý průměr, perioda 2)	30
Graf 3: Zahájené civilní spory (počet nároků) (s vyznačením trendu, polynomická funkce stupně 6 a lineární trend)	32
Graf 4: Počet pravomocně skončených soudních sporů v agendě C s vyznačením trendu (polynomická funkce stupně 6)	32
Graf 5: Podíl peněžitých plnění na všech pravomocně skončených soudních sporech z agendy C s vyznačením lineárního trendu	33
Graf 6: Průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) s vyznačením trendu (polynomický stupně 3)	34
Graf 7: Advokáti a zahájené soudní spory (počet nároků) (lineární trend)	36
Graf 8: Počet zahájených věcí na jednoho advokáta (lineární trend a polynomická funkce stupně 5)	37
Graf 9: Počet soudců a pravomocně skončené soudní spory v agendě C	37
Graf 10: Počet soudců a pravomocně skončené soudní spory v agendě C	38
Graf 11: Advokáti a průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) s vyznačením trendu (polynomický stupně 3)	39
Graf 12: Soudci a průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) s vyznačením trendu (polynomický stupně 3)	40
Graf 13: Celkové výdaje na platy soudců (s vyznačením trendu, lineární trend) v mld. Kč	42
Graf 14: Průměrné náklady na plat soudce (s vyznačením trendu, lineární trend) v Kč	43
Graf 15: Zaplacené soudní poplatky (s vyznačením trendu, klouzavý průměr s periodou 2) v mld. Kč	44
Graf 16: Čisté náklady na platy soudců (po odečtení výnosu soudního poplatku) mld. Kč	44
Graf 17: Částka výdajů na platy soudců na jednu zahájenou věc (počet nároků) (s vyznačením trendu, polynomická funkce stupně 2) v Kč a počet zahájených věcí	45
Graf 18: Částka zaplacených soudních poplatků na jednu zahájenou věc (počet nároků) v Kč (s vyznačením trendu, polynomická funkce stupně 2) a počet zahájených věcí	46
Graf 19: Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C (s vyznačením trendu, polynomická funkce stupně 5) v mld. Kč	48
Graf 20: Průměrné přiznané peněžité plnění v soudních sporech v agendě C (s vyznačením trendu, polynomická funkce stupně 5) v Kč	49
Graf 21: Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C v mld. Kč a průměrná výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C v Kč	49
Graf 22: Rule of Law Index České republiky (s vyznačením trendu)	50
Graf 23: Počet soudců (s vyznačením trendu, polynomická funkce stupně 4) a HDP (výrobní metoda) ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč	51
Graf 24: Počet advokátů (s vyznačením lineárního trendu) a HDP (výrobní metoda) ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč	52
Graf 25: Počet advokátních koncipientů a vývoj reálného HDP v % (r/r)	53
Graf 26: Zahájené civilní spory (počet nároků) (vyznačený trend, klouzavý průměr perioda 2) a HDP ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč	55

Graf 27: Zahájené civilní spory (počet nároků) a vývoj reálného HDP ČR v % (r/r)	56
Graf 28: Počet pravomocně skončených soudních sporů v agendě C (vyznačení trendu, polynomičká funkce stupně 6) a vývoj reálného HDP v % (r/r).....	57
Graf 29: Průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) (vyznačení trendu, polynomičká funkce stupně 6) a HDP ČR výrobní metodou ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč	57
Graf 30: Průměrná délka soudních sporů v měsících (občanskoprávní bez rozvodů) (vyznačen trend, polynomičká funkce stupně 6) a vývoj reálného HDP ČR v % (r/r)	58
Graf 31: Vybrané soudní poplatky (lineární trend) a HDP v běžných cenách (výrobní metoda) v mld. Kč.....	59
Graf 32: Vybrané soudní poplatky (v mld. Kč) a vývoj reálného HDP (v %), r/r.....	60
Graf 33: Výdaje na platy soudců a HDP v běžných cenách (výrobní metoda) v mld. Kč	61
Graf 34: Výdaje na platy soudců v mld. Kč a vývoj reálného HDP v % (r/r).....	61
Graf 35: Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C v mld. Kč a HDP v běžných cenách (výrobní metoda) v mld. Kč.....	63
Graf 36: Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C v mld. Kč a vývoj reálného HDP v % (r/r)	63
Graf 37: Rule of Law Index České republiky (s vyznačením trendu) a HDP ve stálých cenách (výrobní metoda) roku 2010 v mld. Kč	64

Seznam literatury a dalších pramenů

Monografie

DAM, Kenneth W.: *The law-growth nexus: the rule of law and economic development*. Washington: Brookings Institution Press, 2006, 323 s. ISBN 978-0-8157-1720-1.

FRYŠTENSKÁ, Marcela: *Ekonomická analýza civilního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 312 s. ISBN 978-80-210-7880-2.

Sborník textů

BAŇOUCH, Hynek: Jednoduchá řešení zvýšení efektivnosti českých soudů. In: KYSELA, Jan. (ed.): *Hledání optimálního modelu správy soudnictví pro Českou republiku*. Praha: Senát Parlamentu ČR, 2008, s. 136-154.

KŘÍŽKA, Vít: Ekonomická analýza práva: náklady soudního řešení sporu. In: HAPLA, Martin (ed.): *Den právní teorie. Česko-slovenská doktorandská konference o teorii práva. Sborník příspěvků z konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 175-187. ISBN 978-80-210-7369-2.

Články v časopisech

CLEMENZ, Gerhard - GUGLER, Klaus: Macroeconomic Development and Civil Litigation. In: *European Journal of Law and Economics*. New York: Springer, 2000, roč. 9, č. 3, s. 215-230. ISSN 0929-1261.

COASE, Ronald: Problem of Social Costs. In: *Journal of Law and Economics*. Chicago: University of Chicago Press, 1960, č. 3, s. 1-44. ISSN 0022-2186.

COOTER, R. D. - RUBINFELD, D. L.: Economic Analysis of Legal Disputes and Their Resolution. In: *Journal of Economic Literature*. New York: American Economic Association, 1989, roč. 27, č. 3, s. 1067-1097. ISSN 0022-0515.

FRYŠTENSKÁ, Marcela: Efektivnost soudní soustavy. In: *Jurisprudence*. Praha: Wolters Kluwer, 2015b, č. 5, s. 25-31. ISSN 1802-3843.

GOULD, John P.: The Economics of Legal Conflicts. In: *Journal of Legal Studies*. Chicago: University of Chicago Press, 1971, č. 2, s. 279-300. ISSN 0047-2530.

JOLOWICZ, John Anthony: Civil Litigation: what's it for? In: *Cambridge Law Journal*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, roč. 67, č. 3, s. 508-520. ISSN 0008-1973.

MILLER, Geoffrey P.: Introduction: Economic Analysis of Civil Procedure. In: *Journal of Legal Studies*. Chicago: University of Chicago Press, 1994, roč. 23, č. 1, s. 303-306. ISSN 0047-2530.

MILLER, Geoffrey P.: The Legal-Economic Analysis of Comparative Civil Procedure. In: *The American Journal of Comparative Law*. Oxford: Oxford University Press, 1997, roč. 45, s. 905-918. ISSN 0002-919X.

POSNER, Richard A.: An Economic Approach to Legal Procedure and Judicial Administration. In: *Journal of Legal Studies*. Chicago: University of Chicago Press, 1973, roč. 2, č. 2, s. 399-458. ISSN 0047-2530.

TULLOCK, Gordon: On the Efficient Organization of Trials. In: *KYKLOS*. Basel: John Wiley & Sons, roč. 28, č. 4, 1975, s. 745-762. ISSN 1467-6435.

TRUBEK, D. - SARAT, A. - FELSTINER, W. - KRITZER, H. - GROSSMAN, J.: The costs of ordinary litigation. In: *UCLA Law Review*. Los Angeles: UCLA Press, 1983, č. 31, s. 72-127. ISSN 0041-5650.

Internetové zdroje

AUSTRALSKÁ VLÁDA: *A Strategic Framework for Access to Justice Demand in the Federal Civil Justice System* [online]. [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: <http://www.ag.gov.au/LegalSystem/Pages/Accessjustice.aspx>.

BUSCAGLIA, Edgardo: *Law and Economics of Development*, 1999 [online]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://reference.findlaw.com/lawandeconomics/0580-law-and-economics-of-development.pdf>.

CRAIN, Mark W. a kol.: Litigation, The Business Cycle, and Government Growth. In: *Zeitschrift Für Die Gesamte Staatswissenschaft / Journal of Institutional and Theoretical Economics*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1985, roč. 141, č. 3, s. 435-443 [online]. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/40750856.

GAROUPA, Nuno: *Law, Economics, and Courts*. Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance, 2018. [online]. [cit. 2019-01-20]. Dostupné z: <http://oxfordre.com/economics/view/10.1093/acrefore/9780190625979.001.0001/acrefore-9780190625979-e-349>.

IROZHLAS. *Dohodu o platech podepsali všichni soudci Nejvyššího soudu*, 2015. [online]. [cit. 2019-06-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dohodu-o-platech-podepsali-vsichni-soudci-nejvyssiho-soudu_201504231322_mhromadka

KESSLER, Daniel P. - RUBINFELD, Daniel L.: *Empirical Study of the Civil Justice System* [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.nber.org/papers/w10825>.

KNOT, Ondřej. *Ekonomicko-právní analýza soudnictví*, 2006. [online]. [cit. 2019-06-07]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=658>.

KOSAŘ, David. *Judicializace justiční politiky Evropským soudem pro lidská práva*, 2016. [online]. [cit. 2019-08-08]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/inet-doc/710320>.

OECD. What makes civil justice effective? In: *OECD Economics Department Policy Notes*. Paříž: OECD, 2013, č. 18 [online]. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/eco/growth/Civil%20Justice%20Policy%20Note.pdf>

TRÍSKA, Dušan: *Veřejná služba poskytovaná soudy a její organizace*, 2006. [online]. [cit. 2019-02-19]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=657>.

WORLD BANK GROUP: *Doing Business 2019*. [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf.

Další zdroje

Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu, Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání Národního vzdělávacího fondu: *Konkurenční schopnost České republiky: vývoj hlavních indikátorů*. Praha: Linde, 2010, s. 162. ISBN 978-80-7201-826-0.

KAKALIK, James S. - ROSS, Randy: *Costs of the civil justice system: Court expenditures for various types of civil cases*. Santa Monica: Rand Institute for Civil Justice, 1983, 153 s. ISBN 0-8330-0517-0.

Právní předpisy

Anglické Civil Procedure Rules, ve znění pozdějších předpisů

Smlouva o fungování Evropské unie

zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Přílohy

Příloha 1: Data o institucionálních otázkách

Rok	Počet soudců	Počet advokátů (aktivních)	Počet advokátních koncipientů	Advokáti (aktivní) a advokátní koncipienti (součet)
1993	Nedostupná data	Nedostupná data		
1994				
1995	2116			
1996	2206			
1997	2295			
1998	2308			
1999	2417			
2000	2495			
2001	2585			
2002	2657			
2003	2731			
2004	2840			
2005	2878	7553	2344	9897
2006	2920	7723	2430	10153
2007	2995	8020	2629	10649
2008	3019	8411	2772	11183
2009	3044	8802	2960	11762
2010	3029	9180	3134	12314
2011	3063	9526	3398	12924
2012	3048	9866	3639	13505
2013	3055	10255	3588	13843
2014	3054	10663	3401	14064
2015	3028	11011	3305	14316
2016	3018	11310	3111	14421
2017	3005	Nedostupná data		
2018	3012			
2019	3029			

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a České advokátní komory, vlastní výpočty a úpravy

Příloha 2: Data o procesních otázkách a efektivitě

Rok	Zahájené civilní spory (počet nároků)	Pravomocně skončené soudní spory v agendě C	Počet pravomocně skončených soudních sporů z agendy C, kde je přiznáno peněžité plnění	Podíl peněžitých plnění na všech pravomocně skončených soudních sporech z agendy C	Průměrná délka soudních sporů (občanskoprávní bez rozvodů) v měsících	Počet zahájených věcí v agendě C na jednoho advokáta	Počet pravomocně skončených věcí agendě C na jednoho soudce
1993	179894	Nedostupná data	Nedostupná data	Nedostupná data	8,7	Nedostupná data	Nedostupná data
1994	196942				10,4		
1995	202232				12,1		
1996	238318				13,2		
1997	229944				14,7		
1998	234829				14,7		
1999	251542				15,4		
2000	249993				17,8		
2001	232101				17,9		
2002	234343				18		
2003	268071				17,9		
2004	290307				18		
2005	279114				14,7	36,95	
2006	321116				17,5	41,58	
2007	387050	270751	182192	67 %	16,4	48,26	90,40
2008	355793	274082	185644	68 %	16,4	42,30	90,79
2009	491201	326318	241977	74 %	12,1	55,81	107,20
2010	647769	314390	234391	75 %	10,5	70,56	103,79
2011	776279	275776	195477	71 %	10,2	81,49	90,03
2012	758656	237473	168476	71 %	12,3	76,90	77,91
2013	683320	288206	215359	75 %	13,3	66,63	94,34
2014	655544	343748	267756	78 %	13	61,48	112,56
2015	590238	333385	249566	75 %	12,1	53,60	110,10
2016	484722	290665	220210	76 %	10,8	42,86	96,31
2017	Nedostupná data	250013	188544	75 %	Nedostupná data		83,20
2018	Nedostupná data	276905	214243	77 %	Nedostupná data		91,93

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a České advokátní komory, vlastní výpočty a úpravy

Příloha 3: Data o nákladech soudních sporů

Rok	Celkové výdaje na platy soudců v mld. Kč	Průměrné náklady na plat soudce v Kč	Zaplacené soudní poplatky v mld. Kč	Čisté náklady na platy soudců (po odečtení soudního poplatky) v mld. Kč	Částka výdajů na platy soudců na jednu zahájenou věc v Kč	Částka zaplacených soudních poplatků na jednu zahájenou věc v Kč
2003	2,42	884471	0,98	1,43	9011	3669
2004	2,11	742541	0,93	1,17	7264	3219
2005	2,83	984252	0,83	2,00	10149	2973
2006	2,58	884814	0,83	1,76	8046	2571
2007	2,81	937927	0,94	1,87	7258	2432
2008	2,83	936987	0,97	1,86	7951	2717
2009	2,86	940970	1,11	1,76	5831	2252
2010	2,82	929614	0,94	1,88	4347	1449
2011	3,05	994241	1,15	1,90	3923	1476
2012	2,95	966893	1,49	1,46	3885	1959
2013	3,27	1070303	1,38	1,88	4785	2027
2014	3,38	1108134	1,33	2,06	5162	2025
2015	4,58	1510907	1,28	3,29	7751	2169
2016	4,08	1353197	1,22	2,86	8425	2524
2017	4,24	1411349	1,14	3,10	Nedostupná data	
2018	4,42	1466421	1,15	3,26		

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR a Ministerstva financí ČR, vlastní výpočty a úpravy

Příloha 4: Data o výnosech soudních sporů a o národním hospodářství České republiky

Rok	Absolutní výše přiznaných peněžitých plnění v soudních sporech v agendě C v mld. Kč	Průměrné přiznané peněžitě plnění v soudních sporech v agendě C v Kč	Rule of Law Index České republiky	HDP v běžných cenách v mld. Kč	HDP ve stálých cenách roku 2010 v mld. Kč	Vývoj reálného HDP v % (r/r)
1993	Nedostupná data	Nedostupná data	Nedostupná roční data	1201,09	2445,73	1,31
1994				1370,46	2502,82	2,33
1995				1586,45	2655,34	6,09
1996				1818,34	2767,47	4,22
1997				1958,73	2751,01	-0,59
1998				2146,39	2741,97	-0,33
1999				2242,42	2781,26	1,43
2000				2379,39	2899,93	4,27
2001				2568,31	2984,28	2,91
2002			0,86	2681,64	3033,59	1,65
2003			0,87	2810,38	3142,89	3,60
2004			0,78	3062,44	3297,10	4,91
2005			0,87	3264,93	3512,52	6,53
2006			0,87	3512,80	3753,25	6,85
2007	8,23	45154	0,91	3840,12	3963,53	5,60
2008	11,19	60257	0,91	4024,12	4069,84	2,68
2009	11,15	46070	0,96	3930,41	3874,38	-4,80
2010	12,50	53319	0,95	3962,46	3962,46	2,27
2011	9,24	47246	1,04	4033,76	4032,91	1,78
2012	9,85	58467	1,04	4059,91	4000,65	-0,80
2013	15,84	73571	1,04	4098,13	3981,30	-0,48
2014	20,30	75798	1,15	4313,79	4089,40	2,72
2015	13,74	55063	1,15	4595,78	4306,52	5,31
2016	12,41	56367	1,04	4767,99	4412,05	2,45
2017	9,78	51852	1,12	5047,27	4604,09	4,35
2018	11,28	52662		5304,39	4740,27	2,89

Zdroj: vlastní tvorba, data z Ministerstva spravedlnosti ČR, World Bank a Českého statistického úřadu, vlastní výpočty a úpravy